

Ársskýrsla þjóðgarðsvarðar um suðursvæði Vatnajökulsþjóðgarðs

2009

Skaftafelli í febrúar 2011

Regína Hreinsdóttir
Þjóðgarðsvörður

Forsíða: Landverðir á staðháttanámskeiði. Efri mynd: Alfreð að skoða skýin. Ljósmynd: Eygló Harðardóttir. Neðri mynd: Magnea, Eva og Rannveig í vettvangsferð. Ljósmynd: Regína Hreinsdóttir.

Efnisyfirlit

1. Inngangur	1
2. Samantekt	1
3. Svæðisráð, verndaráætlun og skipulag	1
3.1 Svæðisráð	1
3.2 Verndaráætlun	2
3.3 Skipulag	2
4. Mannvirki, vélar og tæki	2
4.1 Mannvirki	2
4.1.1. Þjónustumiðstöð og aðalsnyrtigar	3
4.1.2. Skrifstofuhúsnæði	3
4.1.3. Snyrtihús á tjaldsvæði	4
4.1.4. Sandasel	4
4.1.5. Sandakot	5
4.1.6. Hæðir	5
4.1.7. Bölti	6
4.1.8. Önnur stærri mannvirki í Skaftafelli	6
4.1.9. Göngubrýr og helstu mannvirki á gönguleiðum	6
4.1.10. Önnur svæði þjóðgarðsins.	8
4.2 Bifreiðar	9
4.3 Vélar og tæki	9
5. Starfsmenn og helstu verkefni þeirra	10
5.1 Heilsársstarfsmenn	10
5.2 Sumarstarfsmenn	11
5.3 Sjálfboðaliðar	13
5.4 Fatnaður starfsfólks	15
6. Gestir og þjónusta þjóðgarðsins	15
6.1 Skaftafellsstofa, upplýsingamiðstöð	15
6.2 Tjaldsvæði	18
6.3 Göngustígar	20
6.4 Fræðsla	21
6.4.1. Fræðslugöngur og barnastundir	22
6.4.2. Sérstök dagskrá og atburðir á vegum þjóðgarðsins eða tengdir honum	23
6.4.3. Móttaka sérhópa	25
6.5 Öryggismál	26
7. Almannatengsl, rannsóknir, sérverkefni ofl.	26

7.1 Námskeið, fundir, ráðstefnur, greinar og erindi	26
7.2 Rannsóknir og vöktun á vegum starfsmanna þjóðgarðsins	27
7.2.1. Fuglatalningar	28
7.2.2. Aðgerðir gegn lúpínu.	28
7.2.3. Talningar á akvegum og göngustígum	28
7.2.3.1. Talning göngufólks að Svartafossi	29
7.2.3.2. Talning bíla á heimreiðinni að Skaftafellsstofu.	29
7.2.4. Umsóknir um styrki til ýmissa verkefna	30
7.2.4.1. Lif og störf í Öræfum	30
7.2.4.2. Víkingar af lifi og sál	30
7.2.4.3. Styrkvegasjóður	31
7.2.4.4. NEED verkefnið	31
8. Leyfisveitingar vegna rannsókna og kvíkmyndatöku	32
8.1. Rannsóknaleyfi	32
8.2. Leyfi til kvíkmyndatöku	33
8.3. Önnur leyfi	33
9. Lokaorð	33
1. Viðauki. Skýrsla landvarðar í Lónsöræfum.	34
2. Viðauki. Jökulslóð, jarðfræðistígur.	Error! Bookmark not defined.

Myndaskrá

Mynd 1. Nýja göngubrúin ofan við Magnúsarfoss	7
Mynd 2. Fræðslunámskeið landvarða.	12
Mynd 3. Þjóðgarðsverslunin í Skaftafellsstofu.....	16
Mynd 4. Fjöldi heimsókna í Skaftafellsstofu frá apríl 2009 samkvæmt teljara í andyri.....	17
Mynd 5. Gistinætur á tjaldsvæði í Skaftafelli 2009.....	18
Mynd 6. Gistinætur skipt eftir þjóðernum.	19
Mynd 7. Skilti um rafstöðina í Vestragili.....	22
Mynd 8. Krauka heldur tónleika í Geitafelli	24
Mynd 9. Umhverfisráðherra flytur ávarp í tilefni af undirritun samnings í Hoffelli.	25
Mynd 10. Talningar á göngufólki að Svartafossi 2009	29
Mynd 11. Fjöldi talinna bíla á leið í Skaftafell.....	30
Mynd 12. Sýnishorn úr skjásýningu um lif og störf í Öræfum	30

Töflur

Tafla 1. Göngubrýr og önnur mannvirki á gönguleiðum.....	8
Tafla 2. Vélar og tæki.....	9
Tafla 3. Sumarstarfsmenn í Skaftafelli 2009.	11
Tafla 4. Opnumartími Skaftafellsstofu 2009.	15
Tafla 5. Sérstök móttaka og gönguferðir í Skaftafelli 2009	25
Tafla 6. Veitt rannsóknaleyfi árið 2009.....	32
Tafla 7. Útgefin leyfi til kvíkmyndatöku.	33

1. INNGANGUR

Í skýrslu þjóðgarðsvarðar fyrir árið 2009 er fjallað um helstu málefni í starfsemi þjóðgarðsins á árinu ásamt því að sett eru markmið fyrir árið 2009 og farið yfir stöðu markmiða sem sett voru árið 2008.

Helstu breytingar á starfsumhverfi í Skaftafelli árið 2009 voru þær að veitt voru leyfi til tveggja ferðaþjónustuaðila um að koma sér upp aðstöðu til að þjónusta viðskiptavini sína í Skaftafelli. Fyrirtækin eru Íslenskir fjallaleiðsögumenn sem hafa boðið upp á ferðir frá Skaftafelli til fjölda ára og Jöklamenn ehf. Fyrirtækin fengu leyfi til að reisa aðstöðuhús við bílastæðið framan við Skaftafellsstofu. Einnig fengu Íslenskir fjallaleiðsögumenn leyfi til að setja niður íbúðagáma við Sandasel fyrir starfsmenn sína. Leyfin voru veitt til tveggja ára.

Það kom berlega í ljós að tilfinnanlega vantar stefnu í þessum málaflokki í Vatnajökulsþjóðgarði. Það er brýnt að ljúka deiliskipulagi fyrir þjónustusvæðið í Skaftafelli þar sem horft er til framtíðar og svæðið skipulagt með tilliti til þarfa þjóðgarðsins, íbúa sveitarfélagsins og gesta hans. Markmiðin með stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs eru fyrst og fremst að vernda náttúru svæðisins og gefa almenningi kost á að kynnast og njóta fræðslu um náttúru svæðisins, sögu, mannlíf og menningarminjar en einnig er lögð rík áhersla á að styrkja byggðina og atvinnustarfsemi í nágrenni hans. Sem fyrst þyrfti að móta skýra atvinnustefnu þjóðgarðsins sem heildar í sátt við íbúa og aðra hagsmunaaðila ekki síst til að forðast árekstra og stuðla að árangursríku samstarfi allra aðila.

2. SAMANTEKT

Petta var fyrsta heila starfsár Vatnajökulsþjóðgarðs sem var stofnaður hinn 7. júní 2008. Skýrslan fjallar því um suðursvæði þjóðgarðsins sem skilgreint er í reglugerðinni.

Lómagnúpur markar skilin á milli suðursvæðis og vestursvæðis en mörkin að austan eru í jökuljaðrinum við sýslumörk A- Skaftafellssýslu og S- Múlasýslu. Þjóðgarðurinn fylgir jökluröndinni að mestu frá Skaftafelli í Lón.

Skaftafell fær bróðurpartinn af umfjölluninni í þessari skýrslu, enda er þar mest starfsemi. Önnur svæði innan þjóðgarðsins, utan jöklus eru: Heinabergssvæðið á Mýrum, Hjallanes sem er í landi Skálafells í Suðursveit og landssvæði í Hoffellsfjöllum sem bættist við þjóðgarðinn í sumar. Þá hefur Vatnajökulsþjóðgarður umsjón með landvörslu í friðlandinu í Stafafellsfjöllum (Lónsöræfum) og er skýrsla um landvörslu í Lónsöræfum í 1. viðauka.

3. SVÆÐISRÁÐ, VERNDARÁÆTLUN OG SKIPULAG

3.1 Svæðisráð

Í svæðisráði fyrir suðursvæði Vatnajökulsþjóðgarðs sitja samkvæmt tilnefningu sveitarfélagsins Hornafjarðar, Hjalti Þór Vignisson formaður, Björn Ingi Jónsson og Guðrún Ingimundardóttir. Sigurlaug Gissurardóttir samkvæmt tilnefningu Ferðamálasamtaka Austurlands, Skúli Skúlason samkvæmt tilnefningu samtaka útivistarfélaga og Hrafnhildur

Hannesdóttir samkvæmt tilnefningu umhverfisverndarsamtaka. Svæðisráð fundaði 7 sinnum á árinu og kom fjöldi mála til umræðu og afgreiðslu. Þá stendur svæðisráð að vinnu við verndaráætlun sem var falin Háskólastetrinu á Hornafirði. Fundargerðir Svæðisráðs eru aðgengilegar á heimasíðu Vatnajökulsþjóðgarðs, www.vatnajokulsthjodgardur.is. Þjóðgarðsvörður situr fundi svæðisráðs.

3.2 Verndaráætlun

Drög að verndaráætlun fyrir hinn gamla Skaftafellsþjóðgarð voru unnin af Helgu Davids, sérfraeðingi þjóðgarðsins á Höfn. Þeirri vinnu var lokið rétt áður en þjóðgarðurinn færðist yfir til Vatnajökulsþjóðgarðs. Vinna að verndaráætlun fyrir suðursvæði Vatnajökulsþjóðgarðs er í höndum Háskólastursins á Hornafirði undir stjórn Þorvarðar Árnasonar. Starfsmenn þjóðgarðsins taka einnig þátt í þessari vinnu á ýmsum stigum.

3.3 Skipulag

Unnið er að deiliskipulagi fyrir Skaftafell og var ákveðið að hafa samband við Glámu Kím vegna þess. Sömu aðilar vinna að aðalskipulagi fyrir sveitarfélagið Hornafjörð svo það var talið ávinnungur að fá sömu aðila til þessa verks. Fyrirliggjandi voru drög að deiliskipulagi sem unnið var af Ullu Pedersen. Því eru fyrirliggjandi heilmiklar upplýsingar sem nýtast við þessa vinnu. Við gerð nýs deiliskipulags er nauðsynlegt að horfa til framtíðar hvað varðar t.d. breyttan ferðamáta og vaxandi fjölda ferðamanna, eftirspurn eftir þjónustu, afþreyingu og vörum úr héraði svo eitthvað sé nefnt. Mikilvægt er að hugað verði að samræmingu útlits bygginga á svæðinu en margir gestir hafa gert athugasemdir við aðstöðuhúsin sem reist voru við bílastæðin í vor sem eru auðvitað í hróplegu ósamræmi við þær byggingar sem fyrir eru. Þá er ljóst að huga þarf að starfsmannaþbúðum bæði fyrir sérfraeðinga og sumarstarfsfólk og hvar slíkri uppbyggingu væri best fyrir komið. Þann hluta þarf að skoða í samstarfi við Sveitarfélagið Hornafjörð.

4. MANNVIRKI, VÉLAR OG TÆKI

4.1 Mannvirki

Nokkur verkefni stóðu útaf vegna framkvæmdanna á síðasta ári og var þeim að mestu leytí lokið í sumar. Yfir stendur vinna við að leggja ljósleiðara í hús á svæðinu og sú vinna heldur áfram eitthvað fram á næsta ár. Heitt vatn fannst snemma árs við borun í Skaftafelli nálægt starfsmannahúsinu í Sandaseli.

Staða eftirstandandi framkvæmda iðnaðarmanna frá síðasta ári:

- Frágangur og merkingar á rafmagnstöflum, í þjónustumiðstöð, aðalsnyrtingum og skrifstofuhúsnæði. **Lokið**
- Endurnýjaðar raflagnir í skrifstofuhúsnæði og aðlagaðar að skrifstofuhúsnæði. **Lokið**
- Frágangur á netmálum í skrifstofuhúsnæði og starfsmannahúsum. **Lokið**
- Snyrting í skrifstofuhúsnæði tekin í gegn, ný tæki, flísalagt og málað. **Lokið**
- Þvottahús í skrifstofuhúsnæði, sem og almenningsþvottahús. **Lokið**
- Frágangur á ofnalögnum í skrifstofuhúsnæði. **Lokið**
- Skipta um útidyrahurðir í skrifstofuhúsnæði. **EKKI Lokið en búið að panta hurðir.**

- Millihurð milli skrifstofu og eldhúss. **Lokið**
- Að skipta um þak á snyrtihúsi á tjaldsvæði (Kotinu). **EKKI BYRJAÐ**
- Skipta um járn á þaki þjónustumiðstöðvar. **EKKI BYRJAÐ**

Markmið fyrir næsta ár:

- Vinna að skráningu eigna Vatnajökulsþjóðgarðs í Skaftafelli fyrir aðalskrifstofuna.
- Ljúka við lagningu ljósleiðara og frágang sem því fylgir
- Skoða möguleika á hagræðingu í net- og símamálum sem gætu opnast með tilkomu ljósleiðara.
- Virkjun á heitu vatni sem fannst við tilraunaborun í byrjun árs.

4.1.1. Þjónustumiðstöð og aðalsnyrtingar

Afgreiðslu í veitingasal var breytt og starfsmannarými stækkað. Settur var upp háfur í eldhúsi, sett úтиhurð á veitingasalinn og hellulagt fyrir utan og þannig komið upp aðstöðu fyrir fólk til að sitja úti. Þegar verið var að setja upp háfinn kom upp vatnsleki svo að hluti af raflögnum í gestastofunni skemmdust. Það var lagað á haustdögum. Töluberður vatnsleki er með gluggum í glerhýsinu þegar vatnsveður standa upp á þá hlið hússins. Einnig leka þakgluggar í upplýsingamiðstöðinni. Snyrtihúsið við hlið Skaftafellsstofu var allt endurnýjað 2007. Það er kynjaskipt með 8 salernum í hvoru rými. Tvö salerni fyrir fatlaða eru í húsinu. Fjarlægð voru sex ónýt útiljós framan við þjónustumiðstöðina og sett upp tvö ný í staðinn.

Staða markmiða frá síðasta ári:

- Koma upp bókahillum og innréttungum í þjónustumiðstöð. **Lokið**

Markmið fyrir næstu ár, brýnar framkvæmdir og viðhald:

- Mála og sparsla í veggi í upplýsingamiðstöð. Víða hafa myndast sprungur þar sem fyllt var upp í hurðargöt í breytingunum og einnig hafa myndast vatnsblöðrur þar sem lekið hefur inn um þakglugga.
- Skipta um járn á þaki þjónustumiðstöðvar, einnig yfirfara og þetta eða skipta um þakglugga. Í ákveðnum áttum lekur inn um glugga í gestastofunni og einnig í veitingasalnum.
- Útbúa innbyggðan frysti og stækka kæliaðstöðu í eldhúsi.

4.1.2. Skrifstofuhúsnaði

Skrifstofuhúsnaðið eða landvarðahúsið eins og það var kallað, hýsir skrifstofur, vinnuaðstöðu sumarstarfsmanna, lager, geymslur fyrir fatnað, vinnufatnað ofl. sem og kaffiaðstöðu. Þar er einnig ágætis pláss til að halda starfsmannafundi. Í húsinu er einnig eldhús, þvottahús og tvö herbergi auk setustofu. Tvö herbergi voru nýtt fyrir starfsmenn í sumar og Chas fékk aðstöðu í þriðja herberginu.

Heilmikið var unnið í þessari aðstöðu á árinu og má hún heita orðið nokkuð viðunandi. Fyrir utan það sem var lokið við af eftirstandandi framkvæmdum frá síðasta ári, var komið upp fataherbergi, sem nýtist starfsmönnum yfir sumartímann og eins er þar hægt að geyma fatnað milli ára. Lagerinn var færður yfir í herbergi sem hýsti bráðabirgðamóttökuna í fyrra. Keyptir voru læstir skápar fyrir starfsfólk til að geyma persónulega muni.

Staða markmiða frá síðasta ári:

- Koma upp góðu lagerpláSSI til að geyma wc pappír, hreinlætisvörur og fleira. **Lokið**
- Almennt að bæta aðbúnað starfsfólks, t.d. koma upp læstum skáPum fyrir persónulegar eigur og fara yfir hvað er til að tækjum og áhöldum í starfsmannabústöðum. **Náðist, þó áfram megi huga að húsbúnaði og þ.h.**
- Koma upp fataherbergi, þ.e. aðstöðu til að geyma fatnað milli ára og þar sem starfsmenn geta hengt af sér vinnuföt og gengið að þeim vísum í daglegum störfum. **Lokið**
- Fara yfir “skjalasafn”Skaftafells, yfirlara gamlar möppur og taka til í þeim. **Lítið sem ekkert unnið í þessu**

Markmið fyrir næsta ár:

- Skipta um útidyrahurðir
- Fara yfir “skjalasafn”Skaftafells, yfirlara gamlar möppur og taka til í þeim.
- Endurnýja tölvukost fastra starfsmanna og tölvu sem landverðir hafa til tilfallandi verkefna við fræðslu og ýmsa gagnavinnslu.
- Skipta um gólfefní í forstofum skrifstofuhúsnæðis.

4.1.3. Snyrtihús á tjaldsvæði

Á tjaldsvæðinu eru tvö snyrtihús; Kotið, þar eru 6 sturtur og 4 snyrtingar og svo Spóastaðir, þar eru kynjaskiptar snyrtingar með 3 salernum í hvoru rými. Almenningsþvottahús er í sama húsi og skrifstofurnar að norðanverðu, með sérinngangi.

Staða markmiða frá síðasta ári:

- Leita leiða til að rýmka plássið í klefum á salerni á Spóastöðum. **Náðist ekki**
- Almenningsþvottahús tekið í gegn, gólf og loft máluð, settur vaskur. **Lokið**
- Koma upp þurrsalerni við BæjarstaðaskóG. **Náðist ekki**

Markmið fyrir næstu ár:

- Skipta um þak á snyrtihúsi á tjaldsvæði, Kotinu.
- Stækkun á rotpró við Kotið eða bætt við annarri, hún er aðeins 4400 lítra og þegar mest var að gera í sumar þurfti að tæma hana á minna en viku fresti.
- Breyta fyrirkomulagi á salernum á Spóastöðum. Þau eru illa staðsett innan rýmisins og þyrftu að færast innar. Kvartað hefur verið yfir því hvað þar sé þróngt (þau voru meðal annars kölluð þjóðarskömm).
- Breyta gömlu snyrtihúsi á tjaldsvæðinu í verkfæraskúr og vinnurými þar sem hægt væri að geyma verkfæri, sláttuvélar og þ.h. og saga niður smíðaefni t.d.

4.1.4. Sandasel

Sandasel var upphaflega fjárhús en hefur verið gert upp á síðustu árum. Alls er gólfhlöturinn um 240 m². Þar eru 3 herbergi fyrir sumarstarfsmenn. Í húsinu norðanverðu er aðstaða sjálfboðaliða, tvö herbergi með 5 kojum hvort, eldunarrými og tvö salerni og í suðurhlutanum er skólastofa og herbergi með 5 svefnplássum sem hefur staðið til boða fólk sem vinnur að rannsóknum í þjóðgarðinum. Upphaflega stóð til að skólastofan og húsnæðið allt myndi nýtast fyrir skólahópa sem myndu sækja sér fræðslu í Náttúruskóla í Skaftafelli en slík starfsemi hefur ekki komist á laggirnar í þeirri mynd og er ekki möguleg nema á veturna meðan sama aðstaða yrði nýtt fyrir skólann og starfsmenn. Nokkuð er um að skólahópar sækji Skaftafell heim, en fáir dvelja á svæðinu á marga daga.

Upp kom sú hugmynd að breyta vesturhluta hússins, þ.e. skólastofunni og rannsóknarrýminu í herbergi fyrir landverði. Var Svavar Sigurjónsson fenginn til að teikna upp breytingar á húsnæðinu í þá veru. Með tilliti til þess skorts sem er á húsnæði fyrir starfsmenn þjóðgarðsins tel ég að sú lausn geti verið góður kostur en að öðrum kosti að farið verði beint í að byggja upp nýtt starfsmannahúsnaði og húsnæðið í Sandaseli væri þá áfram nýtt fyrir sjálfboðaliða, rannsóknarfólk og skólahópa út frá hugmyndinni um náttúruskóla. Hugmyndin um náttúruskóla þarf þó ekki að falla út af borðinu þrátt fyrir að skólastofunni yrði breytt í herbergi. Skólahópar leita helst hingað utan háannatíma og gætu því nýtt aðstöðuna í veitingasal upplýsingamiðstöðvarinnar til verkefnavinna og jafnvel gist í Sandaseli á veturna.

Markmið fyrir næsta ár:

- Ekki er fyrirliggjandi neitt sérstakt viðhald í Sandaseli, en húsnæðið er að mörgu leyti frekar frumstætt og nýtist ekki eins vel og það gæti gert.
- Fara yfir öll herbergi, húsgögn og húsbúnað.

4.1.5. Sandakot

Sandakot er 70 m^2 sumarhús sem upphaflega var sett niður til bráðabirgða. Þar býr nú heilsársstarfsmaður. Áður hefur það einnig verið nýtt fyrir sumarstarfsmenn.

Markmið fyrir næsta ár

- Það þarf að bera viðarolíu á húsið að utan annars er það í ágætis standi.

Athugasemdir um starfsmannahúsnæði

Eins og er þá er aðstaðan í Sandakoti ágæt fyrir sérfræðinginn sem nú er í Skaftafelli. Huga þyrfti þó að framtíðarhúsnæði fyrir sérfræðing þjóðgarðsins. Stefna ætti að íbúðabyggð utan þjóðgarðsmarka. Í sumar tókst að koma öllu sumarstarfsfólki þokkalega fyrir með því að nýta einnig herbergin í skrifstofuhúsnæðinu, en það vildi okkur til haps til haps að 4 starfsmenn voru búsettir í sveitinni sem og flest starfsfólk veitingasölu.

Staða markmiða frá síðasta ári

- Húsnæði til að hýsa sumarstarfsmenn þjóðgarðsins er ekki nægilegt og mjög aðkallandi að leysa úr þeim málum. Enn brýnna er að huga að því ef þjóðgarðurinn rekur sjálfur veitingasöluna áfram því þá bætist við starfsmannafjöldann.
- Varanlegt húsnæði vantar fyrir sérfræðing, Sandakot nýtist ágætlega einstaklingi eða jafnvel pari, en dugir varla fyrir barnafjölskyldu.
- Fara yfir búnað í starfsmannabústöðum.

4.1.6. Hæðir

Húsið í Hæðum er í ágætis standi og ekki er mikið viðhald fyrirliggjandi á því á næstunni.

Staða markmiða frá síðasta ári:

- Skipta um útidyrahurðir, þær eru óþéttar. *Náðist ekki*

Fyrirsjáanlegt viðhald á næstu árum

- Pakið lekur í miklum rigningum (í einu herbergi), líklega meðfram skorsteininum á vesturhlið hússins. Væri sennilega best að fjarlægja skorsteininn og setja nýjar þakplötur þar.

- Músagangur er í veggjum sem reynandi væri að hefta með því að setja net undir vegklæðninguna utan á húsinu.
- Fyrr eða síðar þarf að taka í gegn baðherbergið á efri hæðinni, þar eru óþéttar plötur meðfram baðkari og sturtum sem lekur meðfram og alveg niður í kjallarann.
- Skipta um útidyrahurðir, þær eru óþéttar.

4.1.7. Bölti

Húsið í Bölti er í eigu þjóðgarðsins. Um það gildir lífstíðarábúðarsamningur frá 29. maí 1978. Þar er kveðið á um að landsdrottinn greiði kostnað af lagfæringum og viðhaldi á íbúðarhúsinu. Ekki eru fyrirliggjandi framkvæmdir vegna viðhalds eða lagfæringa á árinu. Það hafa þó komið upp vandamál tengd neysluvatni á liðnum árum sem gætu mögulega kallað á einhverjar framkvæmdir.

Markmið fyrir næstu ár.

- Gera úttekt á ástandi hússins

4.1.8. Önnur stærri mannvirki í Skaftafelli

Hlaðið brunnhús við Skaftafellsbrekkur byggt 1980 af Ragnari Stefánssyni. Þar eru brunnar fyrir neysluvatn.

Sel, bær í vörlu Þjóðminjasafns Íslands frá 1972 og endurbýggður á vegum þess.

Tvær heyhlöður með ásþaki. Í umsjá Þjóðminjasafns Íslands.

Smiðja austan íbúðarhússins í Bölti. Var gerð upp á vegum Þjóðminjasafns Íslands laust fyrir 1980. Í umsjá Þjóðminjasafns Íslands.

Hænsnakofi og hesthús við Hæðir.

Rafstöðin í Eystragli og mannvirki sem henni tengjast, þar með talin stífla ofan við Magnúsarfoss og aðrennslisrás. Smíðaðar voru grindur og settar upp í rafstöðvarhúsinu utan um túrbínuna til að forða því að fólk fari of nálægt henni þegar hún er í gangi.

Nokkrar hálfhrundar tóftir við Hæðir og fleiri gamlar tóftir sem tengjast búskap víðsvegar í þjóðgarðinum, m.a. hesthús ofan við Bölti sem byrjað var að gera upp fyrir nokkrum árum. Heimagrafreitur í brekkunum neðan við Bölti.

Skúr yfir borholu á aurunum framan við Skaftafellsjökul. Þar er vatnsdæla sem gengur fyrir rafmagni.

Markmið fyrir næsta ár:

- Rífa stalla úr hesthúsi og bera möl í gólfíð og útbúa geymslu fyrir vélar þjóðgarðsins, kúbótann, beltavagninn, vélhjólbörur ofl. og etv. vinnuaðstöðu til að mála stikur ofl.
- Lagfæra rafstöðvarhúsið sem var gert upp fyrir nokkrum árum og koma rafstöðinni í gagnið. Setja niður nýja rafmagnsstaura til að leiða rafmagn frá rafstöðinni í ljós á bílastæði.

4.1.9. Göngubrýr og helstu mannvirki á gönguleiðum

Göngubrúin í Vestragili yfir Stóralæk ofan við bílastæðið við Magnúsarfoss fór í leysingum snemma árs. Hún var frekar lág og losnaði hún upp af undirstöðum sínum, flaut niður lækinn og stöðvaðist á stíflunni. Mestu af efninu tókst að bjarga og var dekkið að mestu nothæft.

Ráðist var í smíði nýrrar göngubrúar að mestu úr efni sem til var í þjóðgarðinum, þar af tveimur rafmagnsstaurum og efninu úr gömlu brúnni. Keypt var efni í handrið. Þorlákur Magnússon hífði gömlu brúna upp úr farveginum og mokaði upp úr stíflulóninu og fyllti upp

Mynd 1. Nýja göngubrúin ofan við Magnúsarfoss. Ljósmynd: RH

mjög lágt. Lalli lagaði einnig gönguleiðina því það flæðir yfir hana í vorleysingum og hún verður mjög gróf. Þá lagaði hann varnargarð fyrir ofan brúna sem lækurinn hafði nagað í.

Leiðin um Austurbrekkur var opnuð í vor og var þá mest af pallasmíði lokið á þeirri leið. Þá var einnig lokið við smíði á timburtröppum upp brekkuna vestan við Eystragil við Heygötufoss.

Efsta brúin yfir Eystragil flaut að hálfu fram af klettinum vestan megin í leysingum í janúar. Hún var hífð á sinn stað og skorðuð betur.

Brúin yfir Stóralæk í Vestragili uppi við Svartafoss er fjarlægð á veturna. Hún hefur stundum flotið upp í rigningum á haustin og flekarnir sem hún er samsett af hafa flotið niður lækinn. Þá hafa undirstöðurnar, sem eru I járnbitar beyglast svo nokkuð er orðið erfitt að koma brúnni saman. Þá hefur fólk oft tekið brúarflekana eftir að gengið hefur verið frá þeim á haustin og hent þeim út í lækinn til að komast yfir. Var brugðið á það ráð að smíða litla brú til að leggja yfir lækinn á veturna og festa hana með keðju við annan bakkann svo hún myndi þá fljóta upp af steinunum sem hún liggur á en ekki fljóta langt niður eftir læknum.

Í varnargarða við stíflu í leiðinni. Nýja brúin var sett hærra á milli kletta og var ýtt möl upp að henni að vestanverðu til að bæta aðgengi að henni. Klaus landvörður sá um smíði brúarinnar og var henni lokið fyrir sumarið.

Í vor var Þorlákur einnig fenginn til að grafa upp úr farvegi lækjarins sem kemur úr Eystragili. Afköst þessa lækjar í efnisflutningi eru alveg gífurleg þar sem einnig var grafið upp úr farveginum í fyrra en hann var aftur búinn að fylla alveg upp undir brúna, sem liggur reyndar

Tafla 1. Göngubrýr og önnur mannvirki á gönguleiðum.

Tegund	Staðsetning	Ástand í lok árs
Göngubrú	Yfir Morsá við Götugil	Gott
Göngubrú	Yfir Morsá norðan við Grjóthól	Gott
Göngubrú	Við mynni Vestragils, 2 stk	Gott
Göngubrú	Við mynni Eystragils	Gott, en liggur mjög lágt
Göngubrú	Yfir Vestragil ofan við stíflu	Gott, ný brú sett á árinu
Göngubrú	Yfir Eystragil við Heygötufoss	Gott, en er farin að halla tölувert. Þarf að fylgjast með undirstöðum, Handrið lagað og sett nýtt reipi
Göngubrú	Yfir Eystragil uppi á heiði	Gott
Göngubrú	Yfir Vestragil upp við Svartafoss	Undirstöður orðnar beyglaðar og erfitt að koma brúnni saman. Lítill brú sett á yfir vetrartímann.
Minni göngubrýr	Á leiðinni yfir Vesturheiði í Morsárdal, að Svartafossi frá útsýnishólnum, frá Sjónarskeri að Skerhól, undir Sjónarskeri og að Skaftafellsjökli.	Laga þarf göngubrú á Vesturheiði á leið í Morsárdal og grafið hefur undan göngubrú áður en komið er að Skerhól. Aðrar eru í lagi.
Tröppur og pallur	Upp frá Lambhaga	Í góðu lagi
Tímurstígur	Á Vesturheiði yfir í Morsárdal, á Austurheiði milli Vestra- og Eystragils.	Í góðu lagi
Tímurballar	Í Austurbrekkum, vestan við Eystragil og á hringleið að Skaftafellsjökli	Gott, settur var nýr timburpallur á austurhluta hringleiðar að Skaftafellsjökli þar sem vatnar alltaf yfir á haustin og í miklum rigningum.

Staða markmiða frá síðasta ári:

- Ljúka við tímaturtröppur vestan við Eystragil. *Lokið*
- Áætla hversu mikið efni þyrfti í göngupalla á gönguleiðinni um Miðheiði sem áður var gönguleið innan þjóðgarðsins en hefur verið lokað í fjöldamörg ár. *Náðist ekki*
- Skoðaðir verði möguleikar á smíði nýrrar göngubrúar yfir Morsá innst í dalnum. *Náðist ekki*

Markmið fyrir næsta ár:

- Áætla hversu mikið efni þyrfti í göngupalla á gönguleiðinni um Miðheiði sem áður var gönguleið innan þjóðgarðsins en hefur verið lokað í fjöldamörg ár.
- Skoðaðir verði möguleikar á smíði nýrrar göngubrúar yfir Morsá innst í dalnum.
- Smíða palla þar sem gönguleiðin frá varnargörðunum yfir í Morsárdal liggur á tjarnarbakka upp við hlíðina. Þar er mjög mishátt vatnsborð og veðst allt iðulega út á sumrin.

4.1.10. Önnur svæði þjóðgarðsins.

Haustið 2009 var komið upp þurrsalerni við lónið framan við Heinabergsjökul. Það verður tekið í notkun sumarið 2010.

Markmið fyrir næsta ár.

- Frágangur í kringum snyrtihúsið við Heinabergsjökul.

4.2 Bifreiðar

Ford Ranger SR 892, pallbíll var í Skaftafelli allt árið á rekstrarleigu. Akstur á honum var alls 14.715 km. Í lok vetrar skemmdist hann nokkuð í hvassviðri sem hér gekk yfir, það splundraðist afturrúðan og einnig glerið í báðum speglunum. Rekstrarleigan á honum rennur út fljótlega og verður farið með hann áður í viðgerð vegna þessa tjóns en einnig eru nokkrar minniháttar skemmdir á honum sem þarf að laga áður en honum verður skilað.

Yfir sumartímann var leigður Skoda Oktavía og var hann mest notaður af þjóðgarðsverði til útréttингa s.s. til að fara með uppgjör í banka og sækja ýmsa fundi t.d. í tengslum við gerð stjórnunar- og verndaráætlunar. Hann var alls keyrður 8.330 km.

Það er spurning hvort breyta ætti fyrirkomulaginu þegar þessum bíl verður skilað og leigja frekar minni bíl, fólksbíl eða jeppling allt árið en pallbíl yfir sumartímann.

4.3 Vélar og tæki

Nokkuð er til af vélum, tækjum og verkfærum í Skaftafelli en á því er mikið óskipulag. Engin sérstök geymsla er fyrir vélar, tæki eða verkfæri, stærri vélar eru geymdar úti og sláttuvélar, orf og verkfæri hér og þar.

Keypt var ný bútsög og einnig gott og öflugt orf sérstaklega vegna lúpínuverkefnisins. Það nýtist þó auðvitað einnig í annað þegar ekki er verið að slá lúpínu.

Tafla 2. Vélar og tæki

Gerð vélar	Númer	Ástand í lok árs	Annað
Kúbóta dráttarvél	IM 0271	þarfnað viðgerðar	Skoðun án ath.semdu, lagfærður vökvatjakkur
Yanmar beltavagn	IB 0130	Gott	Skoðun án ath.semdu
Ifor Williams, kerra	OL955	Gott	Lagfærður bremsubúnaður, ljós ofl.
Vélhjólbörur		Gott	
Sláttuvél		Ekki í lagi	þarf að kaupa nýja
Rafmagnssláttuvél		Í lagi	
Rafmagnsorf		Í lagi	
Bensínorf – öflugt		Keypt nýtt á árinu	Notað við lúpínlátt
Bensínorf	2 stk.	Léleg	Drepa á sér
Bútsög		Gott	Keypt ný á árinu

Staða markmiða frá síðasta ári:

- Koma skipulagi á verkfæri og áhöld þjóðgarðsins. **Náðist að hluta**
- Skipuleggja geymslurými milli salerna á aðalsnyrtungum. fyrir verkfæri og áhöld sem eru notuð daglega og fara yfir það sem er geymt í þvottahúsi í Sandaseli. **Náðist að hluta**
- Koma upp geymslu fyrir sláttuvélar og orf. **Náðist að hluta**
- Rífa stalla í fyrrum hesthúsi við Selbæinn og búa til geymslupláss fyrir kúbótann og beltavagninn svo þeir þurfi ekki að standa úti yfir vetrartímann. **Náðist ekki**
- Laga kúbótann og nýta hann í slátt á tjaldsvæði yfir sumarið. **Byrjað að gera við hann en hann var meira bilaður en talið var.**
- Fjárfesta í sláttuvél, betri sláttuorfum og ýmsum verkfærum. **Náðist ekki**

Markmið næsta árs:

- Áfram verður haldið að vinna að þeim markmiðum sem ekki náðist að ljúka í fyrra.
- Rífa innan úr gamla snyrtihúsini á tjaldsvæðinu og útbúa þar geymslu fyrir kúbótann og önnur tæki og áhöld til umhirðu á tjaldsvæðinu þannig að þau séu miðsvæðis þegar þau eru í notkun yfir sumartímann.

5. STARFSMENN OG HELSTU VERKEFNI ÞEIRRA

5.1 Heilsársstarfsmenn

Á suðursvæði Vatnajökulsþjóðgarðs eru þrjár heilsársstöður, þjóðgarðsvarðar og tveggja sérfræðinga og er annar þeirra staðsettur í Skaftafelli en hinn á Höfn. Nýr aðstoðarmaður þjóðgarðsvarðar, Guðmundur Ögmundsson ferðamálafræðingur frá Hólum, tók til starfa 14. september í ár en þá hafði ekki verið sérfræðingur starfandi í Skaftafelli frá því haustið 2008. Meginhlutverk Guðmundar fram að áramótum var að sinna upplýsingamiðstöðinni þar sem hún var opin alla virka daga, en einnig byrjaði hann að kynna sér svæðið með lestri heimilda og könnunarferðum ásamt öðrum tilfallandi verkefnum.

Mikilvægt er að huga að heilsársopnun alla daga í Skaftafelli, en það er erfitt að manna helgar líka með föstum starfsmönnum. Auk þess slítur það daginn í sundur frá öðrum verkefnum að þurfa stöðugt að vera að taka á móti ferðamönnum þó svo fjöldi þeirra sé ekki mikill alla daga yfir veturninn. Nauðsynlegt er að ráða starfsmann í 50 – 75% starf yfir vetrarmánuðina til viðbótar við þá starfsmenn sem fyrir eru ef vel á að vera. Þá geta sérfræðingar einbeitt sér að fræðslumálum, skýrslugerð, umsögnum, leyfisveitingum og öðrum erindum sem berast. Þá er vert að huga að fjölgun starfsmanna í upplýsingagjöf á öllu suðursvæðinu.

Sökum þess að einungis var einn fastur starfsmaður (þjóðgarðsvörður) þetta sumarið í Skaftafelli sa hann um skipulagningu vinnu starfsmanna og útbjó verkefnalistu fyrir starfsmenn og sjálfbóðaliða, starfslýsingar, vaktatöflur, vinnuskýrslur og starfsmannafundi auk daglegrar verksjórnar og utanumhalds vegna rekstursins. Hann sa einnig alfaríð um verslun í upplýsingamiðstöð, skipulagningu hennar, ákvað vöruúrvall, sa um pantanir á vörum og verðlagningu þeirra. Þá sa hann um kassauppgjör í verslun og talningu um áramót. Einnig tók hann á móti skólahópum meðan ekki voru aðrir starfsmenn teknir til starfa og móttöku ýmissa annarra gesta utan dagskrár. Þjóðgarðsvörður var einnig í stýrihópi um uppbyggingu á Heinabergssvæðinu.

Helga, sérfræðingur á Höfn sa um skipulagningu á landvörslu í Lónsöræfum og var þar að hluta til sjálf. Þá kom hún í Skaftafell í afleysingar meðan þjóðgarðsvörður var í fríi. Hún vann að ýmsum samstarfsverkefnum s.s. gerð jarðfræðiyfirlits í NEED verkefni og jarðfræðistíg og skiltum við Fláajökul (NEST). Hún tók þátt í vinnu stýrihópa vegna uppbyggingar á Heinabergs- og Hoffellsjavæðinu, vann að jarðfræðibæklingi fyrir Jökulslóð í Skaftafelli og sa um móttöku ýmissa hópa. Þá kom hún að ýmsum verkefnum í tengslum við vinnu að verndaráætlun fyrir Vatnajökulsþjóðgarð s.s. yfirliti yfir jarðminjar og flokkun þeirra, jarðfræðikafla, yfirlestur og leiðréttningar á náttúruauðlindakafla fyrir norðursvæðið og samantekt yfir skilti, áningarstaði og tjaldsvæði á suðausturlandi.

Markmið frá síðasta ári:

- Starfsmann í 50% starf (eða meira) í upplýsingamiðstöðina í Skaftafelli frá 1. september til 1. maí. Myndi einnig sjá um ræstingar í gestastofu og skrifstofuhúsnaði. **Náðist ekki**
- Fjölgun heilsársstarfsmanna um 1 stöðugildi á suðursvæðinu. **Náðist ekki**

5.2 Sumarstarfsmenn

Alls voru 11 sumarstarfsmenn í Skaftafelli sumarið 2009 og vinnuvikur 139. Eygló Harðardóttir var að auki ráðin í 2 vikur í upphafi sumars til að sjá um kennslu í náttúrutílkun og fleiru.

Tafla 3. Sumarstarfsmenn í Skaftafelli 2009.

Starfsmaður	Tímabil	Starfs-hlutfall	Starfssvið	Starfssumar í Skaftafelli
Eva Bjarnadóttir	9. 4 – 30. 8	100%	Landv/móttaka	4
Halla Tinna Arnardóttir	14. 4 – 25. 8	100%	Landv/ móttaka	3
Ingibjörg E. Ármannsdóttir	20. 5 – 25. 8	100%	Móttaka	3
Málfríður Ómarsdóttir	1. 7 – 9. 8	100%	Móttaka/ landv	7
Rannveig Ólafsdóttir	1. 6 – 31. 7	100%	Landv/móttaka*	2
Sigrún Dögg Eddudóttir	10. 6 – 16. 8	100%	Móttaka	5
Klaus Kretzer	20. 5 – 30. 9	100%	Landvörður	1
Elías Már Guðnason	1.6 – 31. 8	100%	Landvörður*	1
Alfreð G. Sæmundsson	1.6 – 15. 8	100%	Móttaka	1
Magnea H. Unnarsdóttir	1.6 – 15. 8	100%	Ræstingar	1
Margrét Ingadóttir	25. 7 – 31. 8	100%	Ræst/móttaka*	1
Eygló Harðardóttir	1.6 – 16. 6	2 vikur	Kennsla*	1

*Viðkomandi hefur starfað sem landvörður eða skálavörður á öðrum svæðum.

Töluverðar breytingar voru á vaktafyrirkomulagi og byggt á reynslu frá síðasta sumri. Það er þó spurning hvort raunhæft er að vera með lengri vaktir en 8 tíma í upplýsingamiðstöðinni þar sem á lagið í sumar var gífurlegt.

Mikil áhersla var lögð á að kynna starfsmönnum vel störf sín og viðfangsefni og var í því skyni fenginn gamalreyndur landvörður í byrjun sumars til að fara yfir ýmsa þætti sem tengjast landvörslunni á stuttu námskeiði, kynningardögum. Eygló Harðardóttir sá um kennslu í náttúrutílkun ofl. en einnig var farið í gönguferðir um svæðið til að kynnast svæðinu, staðháttum og örnefnum.

Dagskrá kynningardaga var eftirfarandi:

1. júní. 19 – 21. Fyrirlestur, Regína.

Kynning á Vatnajökulsþjóðgarði í heild. Stærð og svæði, þjóðgarðsverðir, stjórn, svæðisráð, gestastofur. Reglugerðin og það sem lýtur að okkur, reglur á tjaldsvæðinu ofl.

Farið yfir vaktakerfið, dagskrá sumarsins, frídagar, ferðadagar oph.

Kynning á húsnæði og aðstæðum á staðnum, húsreglum, hjólum, rannsóknarfólki og sjálfbodaliðum, skemmtanareglum ofl.

Áhersla á að við erum að vinna saman og ef fólk er óánægt með eitthvað þá verður það að koma því á framfæri við mig, annars hef ég ekki möguleika á að breyta því.

Kynning á afgreiðslukerfinu, birgðastöðutalningum, áfylling á bókum, dagatölum, póstkortum, bæklingum og hvar þetta er geymt. Kynning á uppgjöri, fyrirkomulagi á ræestingum, sorphirðu og flokkun, bílamál, lyklakerfi, þvottahús, tæming á sturtuboxum oph. Kynning á öryggisáætlun, hvar eru slökkvitæki, brunaslöngur, sinuslökkvarar, meðferð sláttuvéla og sláttuorfa, kerra, kúbótavél, vélhjólbörur, utanvegaakstur, reglur um tjöldun í Morsárdal og skráningu ferðamanna. Benda fólki á að nota sér þjónustu Landsbjargar ef það ætlar í lengri, erfiðar gönguferðir (einhverja daga).

2. júní. Kynning, Regína. Bíltúr niður á Skeiðarársand, að Gígjukvísl og gamla veginn að Háöldu. Skoðuð jökulkerin á leiðinni og sigið. Skipt í hópa þannig að á meðan annar hópurinn fer í ferðina er hinn í praktískri þjálfun og kynningu á starfsstöðvum sínum hjá eldri starfsmönnum.

3. júní. Praktísk þjálfun, Regína og eldri starfsmenn.

4. júní 9 – 17. Ganga, Regína.

Gengið um Skaftafellsheiðina, Heiðahringurinn og upp á Kristínartinda. Örnefni, sagnir, plöntur, jarðfræði, jöklar, heildin.

5. júní og 8. júní 9 – 17.

Barnastundir, Eygló. Vinnudagur þar sem farið er yfir mögulega staði og leiki fyrir barnastundir. Reglur, eiga foreldrar að vera með börnum upp að viðsum aldir. Fyrir hverja eru barnastundirnar? Aldur, þjóðerni? Uppbygging.

6. og 9. júní 9 – 17. Ganga, Regína. Gengið inn í Bæjarstaðaskógi. Réttargil og hitulaugin, upp á Kjósareggjar eða inn með Jökulfelli eftir veðri. Örnefni, jarðfræði, gróðurfar, sagan, Morsárjökull og hrunið. Til baka eftir aurunum.

7. og 10. júní 9 – 17. Leiðsögn. Eygló fer með þeim í gegnum val á gönguleiðum fyrir sumarið, uppbyggingu göngu ofl. Náttúrutulkun, leiðir, undirbúningur, gögn, hvað að hafa meðferðis í bakpokanum?

11. júní og 14. júní 9 – 17. Kynnisferðir. Farið út í Ingólfshöfða og á Jökulsárlón.

Fjallsárlón, Breiðamerkur sandur, skúmurinn, Kvísker, komið við allsstaðar þar sem er ferðapjónusta, á Hofi og í Svínafell, hótelinu og sjóppunni og heilsað upp á fólkid.

13. og 15. júní. 9 – 17. Samskipti við ferðamenn, Eygló. Hvernig er best að takast á við “erfiða” gesti, fólk sem hlýðir ekki reglum eða fyrirmælum. Hvernig á að taka á utanvegaakstri eða ef fólk veldur skemmdum á gróðri, tímur steina os.frv.

Vísa líka í lög og reglugerðir, bæði þjóðgarðsins og lög um náttúruvernd. Fara yfir rétt ferðamanna til að tjalda t.d.

Mynd 2. Fræðslunámskeið landvarða. Ljósmynd: Eygló Harðardóttir

Einnig fóru þrír starfsmenn í móttöku og landvörslu í kynnisferð um suðursvæðið í boði klasans, Í ríki Vatnajökuls þar sem kynntir voru gisti- og afþreyingarmöguleikar á svæðinu. Var gerður góður rómur að þeirri ferð.

Einn starfsmaður var einungis í ræstingum og þrír voru eingöngu í móttökunni en önnur störf voru meira blanda af landvörslu, verkamannavinnu, ræstingum og móttöku. Fyrirkomulagið gafst nokkuð vel, og það kom vel út að hafa ákveðna starfsmenn alfarið í ræstingu og móttöku, en ljóst er að fjölga verður starfsmönnum í ræstingum á næsta ári. Þá voru starfsmenn einnig ánægðir með að fá ákveðna fjölbreytni. Almennt var góður starfsandi og flestir unnu störf sín vel og af samviskusemi.

Fjórir starfsmenn bjuggu í heimahúsum eða hjá skyldmennum í sumar. Einn starfsmaður fékk herbergi í skrifstofuhúsnæðinu og aðrir voru í Sandaseli. Annað herbergi sjálfboðaliða þar var fengið að láni hluta sumarsins og þar bjuggu tveir starfsmenn til skiptis. Það er þó ekki hentugt húsnæði.

Það verður að gera bragarbót í húsnæðismálum starfsmanna sem fyrst. Eins og er komast alls ekki fleiri en 6 starfsmenn í aðstöðu landvarða í Sandaseli en æskilegast væri að allir gætu verið þar á sama stað. Þá þarf einnig að huga að aðstöðu fyrir starfsmenn í veitingasölu þjóðgarðsins.

Staða markmiða frá síðasta ári

- Vinna í starfsmannahandbók fyrir Skaftafell. **Náðist að hluta**
- Allir starfsmenn fái nákvæma leiðsögn í upphafi sumars um starf sitt ásamt starfslýsingu. **Náðist**
- Unnið að staðháttanámskeiði fyrir starfsmenn. **Byrjað**

Markmið fyrir næstu ár

- Fjölda heilsársstarfsmönnum á suðursvæði þjóðgarðsins.
- Efla upplýsingagjöf og eftirlit utan Skaftafells.
- Halda áfram með sömu markmið og á síðasta ári.
- Fjölda starfsfólki í ræstingum
- Koma á næturvörslu á tjaldsvæðinu
- Koma upp aðstöðu fyrir fleiri sumarstarfsmenn

5.3 Sjálfboðaliðar

Sjálfboðaliðar frá Umhverfisstofnun unnu að ýmsum verkefnum í þjóðgarðinum í sumar. Alls voru vinnuvikur sjálfboðaliða þetta sumarið um 270 talsins og munar um minna. Nokkrir aðrir hópar sjálfboðaliða komu einnig hingað, en Chas hélt utan um og skipulagði allt sjálfboðaliðastarf hvort sem það voru sjálfboðaliðar UST eða aðrir. Meðal annars fengum við 200 skáta til að leggja okkur lið og báru þeir efni í göngustíginn að Svartafossi og kom vel í ljós að margar hendur vinna létt verk.

Sjálfboðaliðar hafa undanfarin ár haft tvö herbergi og eldunaraðstöðu í austurhluta Sandasels til umráða. Þá hafa þeir aðgang að þvottahúsi í Sandaseli. Annað herbergjanna var nýtt af starfsmanni þjóðgarðsins hluta af sumrinu. Sjálfboðaliðar eru einnig með aðstöðu á tjaldsvæðinu í svokölluðu tehúsi. Þar hafa þeir eldunaraðstöðu og frystikistur m.a.

Sjálfboðaliðar fengu afhenta skiptimynt í sturtur og almenningsþvottavél auk þess sem langtíma sjálfboðaliðar fengu ókeypis aðgang að interneti í 1 klst. á viku

Nokkuð bar á erfiðleikum í samskiptum starfsmanna og sjálfboðaliða í sumar. Hluti af vandanum virðist hafa verið sá að með tilkomu starfsmannabúða Íslenskra fjallaleiðsögumanna var orðið mun fleira fólk á svæðinu við Sandasel og ekki mynduðust eins mikil tengsl milli sjálfboðaliða og starfsmanna eins og undanfarin ár. Sjálfboðaliðar hafa oft gist í tjöldum við Sandasel, en í sumar gáfust þeir upp á því og fluttu sig yfir á almenna tjaldsvæðið þar sem þeir töldu sig fá meiri svefnfrið en við Sandasel.

Sjálfboðaliðar eru afar verðmætir starfskraftar fyrir Skaftafell og þar eru margir einstaklingar innanbúðar sem hafa dýrmæta þekkingu á göngustígagerð hér á landi.

Það er því afar brýnt að leita leiða til að gera sjálfboðaliðastarfinu hærra undir höfði en verið hefur.

Helstu verkefni sjálfboðaliða í Skaftafelli í sumar voru:

- Aðstoð við undirbúning og frágang á tjaldsvæði. Hjálpuðu við að setja út og ganga frá áningarborðum t.d.
- Lokið var við tröppur vestan við Eystragil sem byrjað var á í fyrra. Smíðavinna og frágangur í kring
- Settu upp brúna við Svartafoss í vor
- Lokið við stíginn frá bílastæði að rafstöð. Ristar þökur efst í stígnum, hann dýpkaður og borið malarefni í stíginn. Þökurnar og moldarefnið var m.a. notað í fyllingu meðfram tröppunum vestan við Eystragil.
- Lúpíusláttur frá lokum maí fram í miðjan júní. Eyrar við Morsána, allar plöntur sem fundust austan Morsár rifnar upp. Allar stakar plöntur utan aðalbreiðunnar fjarlægðar eftir föngum.
- Borið efni í stíginn upp á Sjónarsker, það hafði runnið mikið úr honum eftir veturninn.
- Borið efni í stíginn að Svartafossi og gerðar heilmiklar lagfæringar á honum.
- Hreinsað upp úr drenum við flesta stíga og þau löguð.
- Sett brú, göngupallur á stíginn yfir Skaftafellsheiði þar sem alltaf vatnar yfir stíginn í vætutíð.
- Sett brú á hringleiðinni að Skaftafellsjökli.
- Unnið áfram í Austurbrekkum, langt komið eftir sumarið.
- Byrjað að vinna í stígnum upp að Skerhól. Þar eru miklir skorningar. Grjóttröppur.

Staða markmiða frá síðasta ári

- Huga þarf almennt að betri aðbúnaði fyrir sjálfboðaliða í Skaftafelli. **Náðist ekki**
- Koma þarf upp sturtum í aðstöðunni í Sandaseli og gera svefnrýmið meira aðlaðandi. **Náðist ekki**

Markmið fyrir næstu ár

- Huga þarf almennt að betri aðbúnaði fyrir sjálfboðaliða í Skaftafelli.
- Koma þarf upp sturtum í aðstöðunni í Sandaseli og gera svefnrýmið meira aðlaðandi.
- Aðskilja þvottaaðstöðu og matvälageymslur landvarða og sjálfboðaliða. Upp komu nokkur deilumál þar sem notkunarmynstur þessara hópa er mismunandi á aðstöðunni.

5.4 Fatnaður starfsfólks

Vatnajökulsþjóðgarður leggur starfsfólki til vinnufatnað sem er almennt mjög fínn. Bætt var við pólóbolum í sumar samkvæmt beiðni frá fyrra ári um hentugri boli til allra verka. Bæði komu hvítir bolir í kvensniði og ljósbláir fyrir bæði kyn. Þeir hvítu þóttu full stuttir á búkinn. Þeir ljósbláu hafa þann ókost að þeir upplitast í þvotti og kraginn fer ekki vel undir flíspeysum starfsmanna.

Staða markmiða frá síðasta ári.

- Betri bómullarbolir fyrir starfsfólk sem og hentugri vinnufatnaður fyrir ræstingar og óþrifastörf. Einnig þarf að merkja vinnugalla og regnfatnað með merki þjóðgarðsins.

6. GESTIR OG PJÓNUSTA PJÓÐGARÐSINS

Fjöldi fólks heimsækir Skaftafell árið um kring þó langmestur þunginn sé auðvitað yfir sumartímann. Opnunartími upplýsingamiðstöðvar og tjaldsvæðis í Skaftafelli hefur árum saman verið frá 1. maí til 30. september. Opnað var heldur fyrr þetta árið eða 8. apríl á skírdag, þegar fyrsti landvörður sumarsins tók til starfa.

Tvær snyrtingar eru einnig opnar ferðamönnum allt árið utan opnunartíma Skaftafellsstofu. Þær eru einnig aðgengilegar fötluðum og er gengið inn í þær frá torginu milli bygginga, en þær eru í sama húsi og aðalsnyrtingarnar.

6.1 Skaftafellsstofa, upplýsingamiðstöð

Opið var í upplýsingamiðstöðinni alla daga frá 8 apríl til 30. september. Opið var alla virka daga í október, nóvember og desember og einstaka helgar eftir þörfum, en lokað var 24. og 25. desember og á gamlársdag. Opnunartími upplýsingamiðstöðvarinnar sumarið 2009 var með sama sniði og undanfarin ár, en hann miðast að hluta til við rútuferðir að og frá Skaftafelli.

Tafla 4. Opnunartími Skaftafellsstofu 2009.

9. apríl - 31. maí	10 - 16
1. júní - 15. júní	9 - 19
16. júní – 25. ágúst	8 - 21
26. ágúst - 31. ágúst	9 - 19
1. sept. - 30. sept.	10 - 16
1. okt. – 31. okt.	10 – 16 virka daga
1. nóv. - 30. des.	11 – 15 virka daga

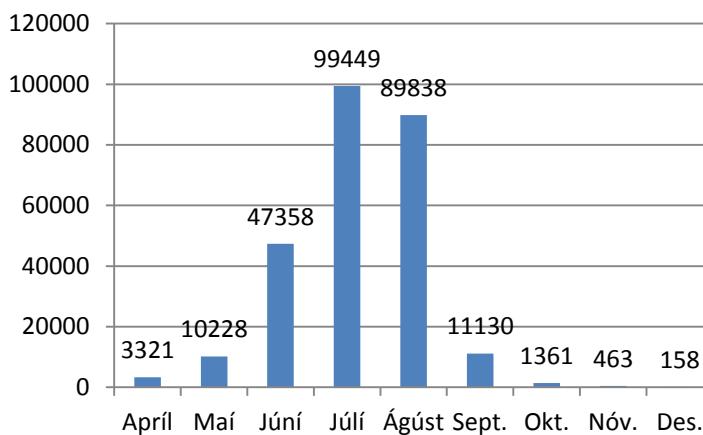
Settar voru upp nýjar bókahillur frá Pennanum í verslunarrýminu áður en upplýsingamiðstöðin opnaði í apríl. Þær eru mjög fínar með hallandi hillum svo auðvelt er að skoða bækurnar. Það hefði þó verið gott að gera ráð fyrir skápum neðst til að geyma bækur, því það vantar tilfinnanlega lagerpláss í verslunina. Neðstu hillurnar nýtast lítið fyrir

söluvörur og ekkert sérstaklega vel til að geyma bækur í stöflum heldur. Aukið var mikið við úrvalið af bókum. Ákveðið var að leggja áherslu á íslenskar vörur og þá helst handunnar vörur af svæðinu, vandaðar ferðamannabækur og handbækur um náttúruna sem og úrvall landakorta en ekki fara í samkeppni við aðra aðila um fjöldaframleidda minjagripi eða annan varning sem hægt er að nálgast í nágrenninu. Salan jókst gífurlega á bókum og kortum frá Forlaginu milli ára. Nokkrir samverkandi þættir skipta líklega mestu í því samhengi; lengri opnunartími þar sem verslunin opnaði um páskana í ár en ekki fyrr en um miðjan júní í fyrra, nýjar, söluvænlegar innréttningar í versluninni, aukið úrval bóka, nægilegt rými fyrir söluvarning auk þess sem mikil

aukning var á ferðamönnum til landsins frá fyrri árum. Bætt var við öðrum afgreiðslukassa í verslun sem var til mikilla bóta en oft hefði verið ágætt að hafa þann þriðja. Settur var upp búnaður til að hægt væri að stjórna sýningum á myndinni í bíosal úr stjórnstöð í afgreiðslu. Komið var upp teljara við aðalinnganginn í upplýsingamiðstöðina fyrir opnunina í apríl til að hægt sé að gera sér betur grein fyrir álaginu þar og áætla gestafjölda í Skaftafelli. Teljarinn telur einn mann fyrir tvær ferðir sem farið er framhjá honum. Talningin sýnir ekki heildarfjölda gesta sem koma í Skaftafellsstofu þar sem margir fara inn og út nokkrum sinnum á meðan á dvöl þeirra stendur, aðrir koma aldrei inn og starfsmenn eru einnig á ferðinni framhjá teljaranum. Hann gefur aftur á móti góða mynd af erlinum í upplýsingamiðstöðinni og með því að bera gestafjöldann saman við bílaumferð að og frá Skaftafelli er hægt að fá nokkuð góða mynd af fjöldanum sem heimsækir Skaftafell auk þess sem hægt er að skoða þróunina milli ára. Til að vel atti að vera þyrfti að handtelja fólk út úr rútum og bílum yfir nokkra daga til að fá enn betri samanburð. Í nóvember var teljarinn tekinn úr sambandi og handtalið til að umferð starfsmanna trufli ekki talninguna og sýna því tölurnar fyrir nóvember og desember nákvæman gestafjölda. Alls stóð teljarinn í 263.306 í árslok.

Mynd 3. Þjóðgarðsverslunin í Skaftafellsstofu. Ljósmynd: RH

Mynd 4. Fjöldi heimsókna í Skaftafellsstofu frá apríl 2009 samkvæmt teljara í andyri.

Í nóvember voru settar upp rafmagnshandþurrkur á salernum karla og kvenna og bréfaþurrkur fjarlægðar.

Þjóðgarðurinn rak eldhús og veitingasölu í Skaftafellsstofu í sumar. Anna María Ragnarsdóttir var ráðin til að sjá um veitingasöluna í ár.

Staða markmiða frá síðasta ári:

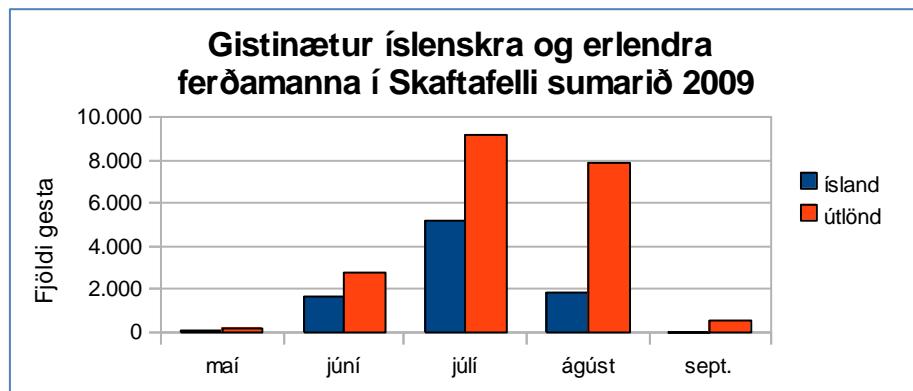
- Bæta við einni sjóðsvél í afgreiðslu. Aðeins var einn afgreiðslukassi í sumar og það er alltof lítið. **Lokið**
- Gólfþvottavél til að þrífa gólfíð. Þetta er svo stór flötur og ekki nægjanlegt að skúra yfir til að ná upp úr steinflísunum. **Lokið**
- Heilsársopnun Skaftafellsstofu er knýjandi þar sem töluverð umferð ferðafólks er um svæðið allt árið. Ýrfti a.m.k. viðbótarstarfsmann í hálfu starfi til að sinna því starfi ásamt ræstingum á skrifstofuhúsnæði og salernum sem eru opin allt árið. **Náðist að hluta, þ.e. opið var í upplýsingamiðstöðinni alla daga frá 9. apríl til 30. september. Eftir það var opið alla virka daga fram að áramótum og sá nýr sérfræðingur um upplýsingamiðstöðina seinni hluta ársins en ekki var ráðinn viðbótarstarfsmaður.**
- Bæta þekkingu starfsmanna á nærsvæði sínu með kynnisferðum um suðursvæðið og gönguferðum í Skaftafelli. **Náðist að gera töluvert í þessum málum**
- Setja upp námskeið sem starfsmenn færu í gegnum á hverju ári til að bæta þekkingu þeirra á þjóðgarðinum þ.m.t. lögum og reglum þjóðgarðsins og náttúruverndar almennt. **Vídir að slíku námskeiði fór í gang**
- Setja upp teljara í andyri upplýsingamiðstöðvarinnar. **Náðist**

Markmið fyrir næsta ár.

- Bæta þekkingu starfsmanna á nærsvæði sínu með kynnisferðum og gönguferðum.
- Setja upp námskeið sem starfsmenn færu í gegnum á hverju ári til að bæta þekkingu þeirra á þjóðgarðinum þ.m.t. lögum og reglum þjóðgarðsins og náttúruverndar almennt.
- Bæta kæli- og frystigeymslur í eldhúshlutanum.
- Flísaleggja eða malbika stétt við starfsmannainngang veitingasölunnar þar sem einnig er vörumóttaka.
- Breyta móttökuborði í Skaftafellsstofu og laga merkingar.

6.2 Tjaldsvæði

Þjóðgarðurinn sá um rekstur tjaldsvæðisins í Skaftafelli eins og undanfarin ár. Reksturinn hefur stundum verið boðinn út hér áður. Einn aðili sendi fyrirspurn um rekstur tjaldsvæðisins þetta árið og lýsti yfir áhuga á að taka reksturinn að sér en ákveðið var að þjóðgarðurinn myndi sjá um reksturinn sjálfur a.m.k. að þessu sinni. Helsti kosturinn við að þjóðgarðurinn sjáí um rekstur tjaldsvæðisins er sá að starfsmenn hafa þá meiri samskipti við gesti þjóðgarðsins og geta komið á framfæri upplýsingum og fræðslu t.d. þegar verið er að rukka tjaldgjöld og við almennt eftirlit.

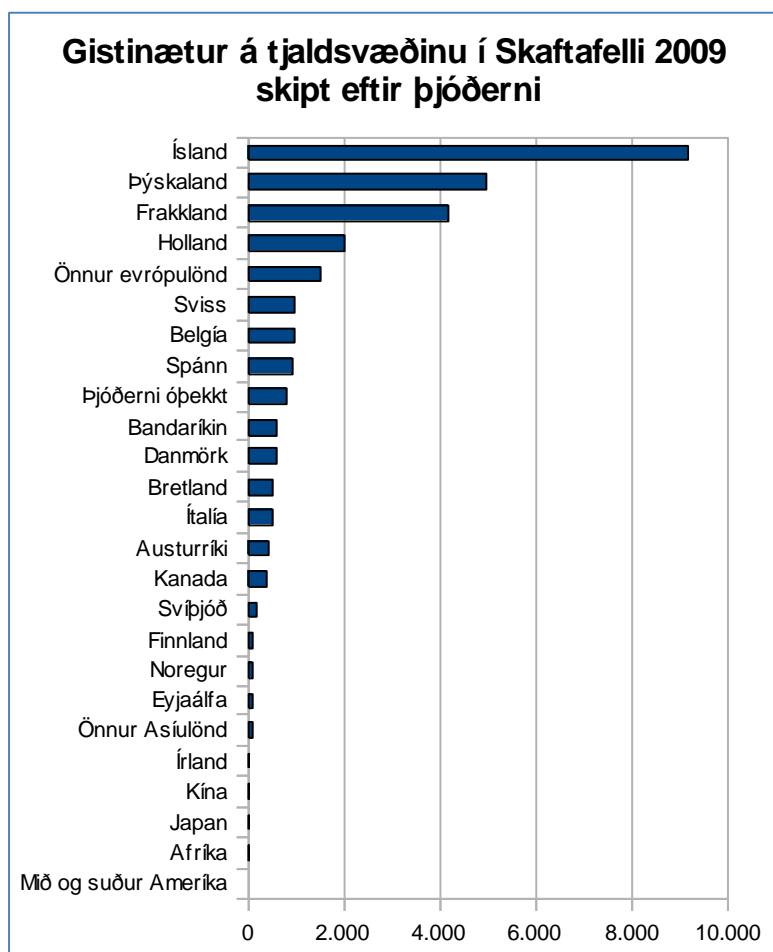

Mynd 5. Gistinætur á tjaldsvæði í Skaftafelli 2009

Tjaldsvæðið opnar formlega 1. maí og er opið til 30. september. Gestum er þó heimilt að tjalda utan þess tíma. Gistinætur voru alls um 29.100 og voru 8.500 fleiri en í fyrra. Þar af voru gistinætur íslendinga 9.148 sem er fjölgun um 4.000 frá síðasta ári. Langflestar eru gistinæturnar í júlí eða rétt tæplega helmingur allra gistinátta á árinu. Leyfi var fyrir 400 manns á tjaldstæðinu í einu í fyrra en eftir breytingar á snyrtiaðstöðu á tjaldsvæðinu var það endurskoðað og gefið út nýtt leyfi 20. júní og er nú leyfi fyrir 1.510 manns. Íslendingar eru fjölmennasta þjóðin á tjaldsvæðinu en þjóðverjar næst fjölmennastir og skiptu þeir um sæti við frakka frá því í fyrra. Nokkuð er um hópa á vegum ferðaskrifstofa en ekki var haldið sérstaklega utan um fjölda þeirra nema þeirra sem greiða með voucher og voru þeir um 3.200 en þess utan voru t.d. hópar frá Vikingur Reisen og nokkrir erlendir húsbílahópar. Ekki hafa verið tekin frá svæði á tjaldstæðinu nema þá fyrir stærri hópa.

Lítið var um kvartanir vegna óláta á tjaldsvæðinu, en það kom þó fyrir. Ef fólk var mjög óánægt var þeim boðin frí nótt eða jafnvel endurgreitt eftir aðstæðum. Reynt var að ná í þá sem stóðu fyrir ólátum og ræða við þá. Ekki var næturvakt á tjaldsvæðinu í summar en um helgar var vakt til kl. 24:00. en virka daga til kl. 23:00. Æskilegast væri að alltaf væru tveir á seinni vakt um helgar og einnig að lengja vaktina til a.m.k. kl. 1:00.

Alls eru átta tjaldstæðaflatir. Á fjórum flötum eru staurar með rafmagnstenglum fyrir húsbíla, alls 8 staurar með 6 tenglum hver. Það eru því 48 tenglar alls. Það hefur komið fyrir að rafmagnið slær út á tjaldsvæðinu þegar fleiri eru að tengja sig inn á sama tengilinn eða viðkomandi notuðu of mikið rafmagn á annan hátt.

Mynd 6. Gistinætur skipt eftir þjóðernum.

fyrir verslunarmannahelgi. Þess á milli hefur stundum þurft að fá bóna úr sveitinni með haugsugu til að tæma rotþróna við Kotið eða til að losa stíflur sem voru þrálátar í byrjun sumars sérstaklega við aðalsnyrtigar og þjónustumiðstöð. Tæmt er í seyrugryfju vestan við varnargarðinn við Morsá.

Gott væri að koma upp rafstöð/ljósavél sem gæti tekið við að dæla vatni ef verður rafmagnslaust. Þá þarf einnig að bora nýja neysluvatnsholu nær upplýsingamiðstöðinni, á vatnsverndarsvæðinu við gamla brunnhúsið. Það er alltof lítt kraftur á vatninu til að hægt sé t.d. að setja brunahana á tjaldsvæðið.

Tjaldflatirnar voru orðnar mjög rýrar og lítt grasvöxtur á þeim. Var boríð nokkuð kröftuglega á þær sumarið 2008 og hafa þær tekið vel við sér. Benedikt Steinþórsson frá Svínafelli var fenginn til að bera áburð á tjaldflatirnar og sjá um slátt á þeim í sumar eins og undanfarin ár. Sumarstarfsmenn hafa séð um slátt í kringum hús og meðfram limgerðum og einnig séð um að hirða hey af grasflötunum. Það hafa farið ófáar vinnustundir landvarða í rakstur og hirðingu á heyi af tjaldflötunum. Stefnt er að því að koma kúbótadráttarvél þjóðgarðsins í gagnið fyrir næsta sumar og nýta hana til að slá eftir því sem færi gefst. Í sumar var varla mögulegt að koma við slætti með stórrí vél þar sem allar tjaldflatir voru meira og minna uppteknar allt sumarið en ef þjóðgarðurinn væri með vél til umráða væri

Það er frekar erfitt fyrir starfsfólkið í móttökunni að vita hversu margir rafmagnstenglar eru í notkun og fyrir kemur að endurgreiða þarf selt rafmagn þar sem allir tenglar eru uppteknir þegar til kemur. Þægilegast væri auðvitað að geta opnað fyrir hvern tengil inni, en mjög kostnaðarsamt væri að koma upp þannig kerfi. Stundum voru teknir frá tenglar fyrir húsbílahópa, en það hefur ekki verið gert fyrir einstaklinga.

Nauðsynlegt er að huga að stækkan á rotþró fyrir Kotið. Í júlí þegar umferð ferðamanna var mest þurfti að tæma hana á innan við viku fresti og var þá fenginn bóni úr sveitinni til þess. Rotþróin fyrir Spóastaði hefur dugað ágætlega og við hana er einnig losunarstaður fyrir húsbíla. Bólholt á

Egilsstöðum hefur séð um tæmingu rotþróa í Skaftafelli í byrjun sumars og svo aftur

hægara um vik að stökkva til þegar færí gefst. Þá væri nauðsynlegt að fjárfesta í grassafnara á kúbótann til að nýta tíma landvarða betur.

Starfsmenn sjá um að hirða rusl sem til fellur á tjaldsvæðinu og nýta pallbíl þjóðgarðsins í það. Björgunarsveitin Kári í Öræfum hefur lagt til dósagrindur og fær að hirða dósirnar til fjárlunar fyrir starfsemi sína.

Bragi Karlsson bípulagningarmeistari frá Höfn sér um að hleypa vatni á tjaldsvæðið á vorin og tæma á haustin og fer þá yfir allar lagnir og ástand á snyrtihúsum í leiðinni. Á veturna kemur neysluvatnið úr brunnum í gamla brunnhúsinu en á sumrin er skipt yfir á neysluvatnsholu sem var boruð framan við Skaftafellsjökul í um kílómetra fjarlægð frá upplýsingamiðstöðinni.

Staða markmiða frá síðasta ári

- Laga sturtu sem lekur á nýja snyrtihúsinu. **Lokið**
- Koma upp betri (og fallegrí) sorphirðuúlátum, þetta er mislitt samansafn af frekar óhrjálegum járnkössum og grindum. **Náðist ekki**
- Stækka rotþró við Kotið, eða bæta við annarri. **Náðist ekki**
- Bæta merkingar á tjaldsvæðinu og laga kaðla sem eru notaðir til afmörkunar tjaldflata.
Byrjað að vinna í pessu en ekki lokið
- Koma upp leiktækjum fyrir börn. **Náðist ekki.**
- Malbika veginn í gegnum tjaldsvæðið, hann er orðinn mjög illa farinn og gerir allt druslulegt. **Lokið**
- Koma á fót næturvöktum á tjaldstæðinu um helgar. **Náðist ekki**
- Reyna að koma vöktum þannig fyrir að alltaf fari tveir saman að rukka á tjaldsvæði. **Náðist ekki alltaf**
- Huga að frekari öryggisbúnaði á tjaldsvæðinu, t.d. brunahana, hjartastuðtæki ofl. **Ekki lokið**

Markmið fyrir næsta ár

- Sömu markmið og ekki náðust á síðasta ári.
- Koma kúbótadráttarvél í gagnið til að slá gras á tjaldflötum
- Kaupa grassafnara til að hirða hey af tjaldflötum.
- Bæta merkingar á tjaldsvæðinu og laga kaðla og afmarkanir.
- Huga að limgerðum og hvernig er best að snyrta þau.

6.3 Göngustígar

Grjót hrundi á malbikuðu leiðina að Skaftafellsjökli í miklum haustrigningum. Leiðin var færð frá hlíðinni og útbúin var hjáleið sunnan við jökulkerin. Einnig var leiðin framlengd og stikuð að lóninu framan við Skaftafellsjökul. Þetta er eini göngustígurinn í Skaftafelli sem er aðgengilegur hjólastólum en nú hefur sú leið styrt umtalsvert. Auk þess er malbikið víða orðið illa farið á allri leiðinni og þyrfiti viðgerðar við.

Merkingum er víða ábótavant á gönguleiðum í Skaftafelli og er nauðsynlegt að gera heildstæða úttekt á göngustígum og merkingum sem og erfiðleikagráða gönguleiðirnar samkvæmt skilgreiningum í skiltahandbókinni sem unnið hefur verið að í samstarfi Vatnajökulsþjóðgarðs, Umhverfisstofnunar, Ferðamálastofu ofl.

Gefinn var út nýr gönguleiðabæklingur um Skaftafell í fyrravor. Kortið er lélegt og vinna þarf að nýju gönguleiðakorti sem nýtist göngufólki.

Staða markmiða frá síðasta ári:

- Leiðin að Skaftafellsjökli verði gerð hjólastólafær alveg inn að lóninu. **Náðist ekki**
- Opnuð verði gamla leiðin um Miðheiði, frá Skerhól að Sjónarnípu, en þar þarf að ráðast í tölувert timburverk. **Náðist ekki**
- Skoðað verði að opna gömlu gönguleiðina um vesturbrekkur inn að innri Morsárbrú. **Byrjað að skoða en ekki lokið**
- Stika leið yfir Morsárdal frá neðri brúnni að Réttargili eða frá útfallinu um gamlan farveg Skeiðarár. **Náðist ekki**
- Vinna þarf í að laga gönguleiðina um Heiðahringinn þar sem hún er illa farin. **Byrjað, en mikið verk fyrir höndum**
- Bæta þarf merkingar og fræðslu á gönguleiðum. **Byrjað en mikið eftir**

Markmið fyrir næsta ár:

- Sömu og í fyrra
- Gera heildstæða úttekt á göngustígum og gps mæla leiðirnar.

6.4 Fræðsla

Ýmiskonar fræðsla fer fram í þjóðgarðinum. Í upplýsingamiðstöðinni veita landverðir fræðslu um svæðið og gönguleiðir, þar eru einnig upplýsingaspjöld með ýmsum fróðleik um náttúrufar og sögu Skaftafells og Öræfasveitar. Nokkur þeirra eru þó orðin úrelt með stofnun Vatnajökulsþjóðgarðs og þyrfti að skipta út. Á áningarástað framan við upplýsingamiðstöðina eru fræðsluskilti vegagerðarinnar auk skiltis um gömlu rafstöðina, Selið og hlöðurnar auk skilta með helstu fuglum og blómum í þjóðgarðinum. Yfir sumartímann sjá landverðir um skipulagðar gönguferðir og barnastundir en fastir starfsmenn þjóðgarðsins taka einnig á móti hópum og/eða einstaklingum eftir samkomulagi allan ársins hring. Fræðslubæklingur um jarðfræðifyrirbæri á leiðinni að Skaftafellsjökli sem hefur verið í smíðum undanfarin ár var gefinn út í vor. Við stíginn eru númeraðir staurar sem vísa í samsvarandi númer í bæklingnum þar sem eru upplýsingar um það sem fyrir augu ber. Bæklingurinn var gefinn út á íslensku og ensku og fylgir með í 2. viðauka.

Rafvæðing í Öræfum – Electrification of the Öræfi district   Heimarafstöðin í Skaftafelli – Home Electric Generator at Skaftafell

Í byrjun síðstu aldar valknodi almennur áhugi á rafmagni og nylingu vatnsaflsins til raforkuframleðslu. Nokkrir ungr hugleitmanni í Skraftafellsjúlum svo sem Bjarni Runólfsson frá Hölmí, Eiríkur Björnsson frá Svinadal, Helgi Árason frá Fagurhólsmýri og Skarphéðinn Gíslason frá Vagnsstöðum, náðu á undra skómmum tíma að tilteika sér nagan kunnáttu til þess að smíða túrbínar og setja upp vatnsaflsvirkjan. Þeir hagnýtu sér margvislegi smíðaefni sem náðist í land af þeim fjölmörgu skípum sem strönduðu á sandfljónum. Það sem þeir gátu ekki smíðað sjálfir pöntuðu þeir erfendis frá. Í Öræfum var fyrsta rafstöðin gangsett árið 1922 og á næstu 7 árum risu 11 stöðvar til viðbótar.

Skarphéðinn Gíslason frá Vagnsstöðum og Helgi Árason frá Fagurhólsmýri.
Unknown author, photograph of Skarphéðinn Jón Keldi 1927.
Ljósmynd af Helgi Árason (photo of Helgi Snorri Snorrason, 1955)

At the beginning of the twentieth century, the public became interested in using electricity. Some ingenious young men from the Skraftafell country managed in an incredibly short time to learn how to construct turbines and generators and to install power cables. The men took advantage of various materials salvaged from the numerous ships that ran aground along the sandy coast. In 1922, the first power station in Öræfi district was put into service, and 11 more were completed during the next 7 years.

Rafvæðing bæja í Öræfum Home generators in Öræfi

Bær / Farm	Ár / Year
Skaftafelli	1925
Héðin	1925
Svínafelli	1925
Hof	1925
Vatnshús	1926
Lítla-Hof III	1926
Lítla-Hof I og II	1928
Hof	1927
Hofsnes	1927
Fagurhólsmýri	1922
Hnappavellir	1929 (ennt ber. á 6/1926)
Kvísker	1927

I Skaftafelli voru tvær heimarafstöðvar, ein við Hæðabænni og hin við Vestragil. Rafstöðin í Vestragili var gangsett aríð 1925. Hún framleiði raforku fyrir ibúarhúsið í Bölti og ljós í líthúsum viðsegar um bæjarfornuna. Stærð stöðvarnar var 3.45 kW. Hún var rennslivirkjun án miðlunar og nytji aðeins hluta landarrennsins Stórlakar. Virkjunin fellur mjög vel að landslaginu og er ánægilegt dæmi um næргætislega orkuuslifi í föru umhverfi. Rafstöðin var starfrækt í 48 ár eða frá 1 til ársins 1973 og hafði þá gengið í tveplega hálfa öld.

Árið 2001 var hafist handa við að gera heimarafstöðina upp. Endursmiðnið var unnin af Skaffellingum.

Raforkuflititekinum Landsvirkjun og Rafragnsveitir

ríkisins lögðu félagi framkvæmdannan. Virkjunin er góður

fulltrúi þeirra fjölmörgu smávirkjanum sem eru viða um

sveitir á fyrn hitluti síðustu alðar, en þær gjörbreytu

hibjum manna með reyklausri biru og yl.

Rafstöðin er látna framleiða rafragni fyr sumarmánuðina.

Rafstöðin í Vestragil. The Home Electric Generator in Vestragil.
Ljósmyndphoto: Jack Ives, 1952

Hydropower stations use the energy in flowing water to produce electricity. In Skraftafell, two small home generators were taken into use in 1925. They were run-of-the-river systems; one was at the farm Hæðin and the other in the Vestragil ravine. The generator in Vestragil produced electricity for the farm Bölti and had a capacity of 3.45 kW, though it only used part of the water flowing through Stórlakur. This generator had been in use for almost 50 years when its operation was finally halted in 1973.

Two national power companies, Landsvirkjun and Rafragnsveitir Ríkisins, helped finance the renovation of this generator, beginning in 2001.

The Vestragil generator exemplifies the numerous small power systems built throughout the Icelandic countryside early in the twentieth century. In fact, this generator has been brought into use again and now generates electricity in the summertime.

Mynd 7. Skilti um rafstöðina í Vestragil.

Staða markmiða frá síðasta ári:

- Laga úrelt skilti í gestastofusýningu. **Náðist ekki**
- Laga fræðsluskilti um rafstöðina í Skaftafelli á áningarstað við bílastæði. **Lokið**
- Gefa út fræðslubækling um jökulslóð – jarðfræðistíg. **Lokið**
- Gefa út nýjan gönguleiðabækling fyrir Skaftafell. **Náðist ekki**

Markmið fyrir næsta ár:

- Sömu og náðust ekki í fyrra
- Útbúa nýtt kort í fræðslubækling um jökulslóð – jarðfræðistíg þar sem færa þurfti leiðina vegna grjóthruna.

6.4.1. Fræðslugöngur og barnastundir

Gönguferðir landvarða voru með svipuðu sniði og í fyrra. Breytt var tímanum á lengri göngunni frá því að vera kl. 14:00 í að vera kl. 11:00 og Barnastundirnar settar kl. 14:00 í stað þess að vera kl. 11:00 í fyrra. Bætt var við morgungöngu kl. 10:00 og kvöldgöngu kl. 20:00 á föstudögum. Fjórir landverðir sáu að mestu um fræðslugöngurnar en aðrir starfsmenn aðstoðuðu einnig við barnastundir.

Dagskrá skipulagðra gönguferða var eftifarandi:

Barnastundir kl. 14:00 á laugardögum og sunnudögum.

Náttúran rannsókuð og farið í leiki. Fyrir 6 – 12 ára börn. Foreldrar velkomnir með.

Jökulslóð kl. 10:00 á mánudögum, miðvikudögum, föstudögum og sunnudögum.

Stutt og létt ganga inn að Skaftafellsjökli. Ummerki eftir jökulinn skoðuð og annað sem fyrir augu ber.

Ganga kl. 11 á þriðjudögum, fimmtudögum og laugardögum

Gangan tekur 2 – 4 klst. Auglýst sérstaklega í hvert skipti.

Kvöldrölt kl. 20:00 þriðjudaga, miðvikudaga, föstudaga og sunnudaga.

Stutt og létt kvöldganga í 1 – 2 klst. Hver ganga auglýst sérstaklega.

Gönguferðir voru auglýstar á íslensku og ensku og fóru gjarnan fram á báðum tungumálum. Það er svoltið bagalegt að blanda þessu saman, og ekki eru allir sem treysta sér til að vera með leiðsögn á ensku og hvað þá á fleiri en einu tungumáli. Þátttakendum í gönguferðum fjölgaði mikið frá síðasta ári og getum við líklega þakkað það að mestu að landverðir voru duglegir að kynna ferðirnar bæði úti á tjaldsvæði og í móttöku og eins voru þær auglýstar á áberandi stöðum í þjóðgarðinum. Alls mættu 757 útlendingar af mörgum þjóðernum í þessar skipulögðu gönguferðir og 123 íslendingar. Alls voru því þátttakendur í gönguferðum sumarsins 880 á móti 353 í fyrra. Þá tóku 42 börn þátt í barnastundum. Af 94 auglýstum gönguferðum og barnastundum féllu 12 niður þar sem enginn mætti.

Staða markmiða frá síðasta ári.

- Auglýsa fræðsludagskrána okkar betur. *Náðist með góðum árangri*
- Stefna að fjölgun íslendinga í fræðslugöngur. *Náðist*
- Undirbúa landverði betur undir gönguferðir og aðra fræðslu með námskeiði og gönguferðum í byrjun sumars. *Náðist*

Markmið fyrir næsta ár.

- Sömu og í fyrra.
- Útbúa náttúruverkefni fyrir börn á öllum aldri, einnig fyrir erlenda skólahópa, t.d. í samstarfi við kennaranema.

6.4.2. Sérstök dagskrá og atburðir á vegum þjóðgarðsins eða tengdir honum**Dagskrá á vegum þjóðgarðsins**

Hinn 23. maí var opnuð ljósmyndasýning í Skaftafellsstofu á vegum Fuglaverndar með fjölbreyttum ljósmyndum af íslenskum fuglum eftir fjölda fuglaljósmyndara.

Einar Ó Þorleifsson fylgdi sýningunni úr hlaði með fyrirlestri um fuglana í garðinum kl. 14. sama dag. Sýningin stóð til 30. júní.

4. júní kl. 13:00. Farið var í gönguferð og blómaskoðun í Skaftafelli á degi hinna villtu blóma og leiddi Hálfán Björnsson gönguna. Blómaskoðunin er skipulögð í samstarfi við Flóruvini um land allt. 18 manns mættu.

11. júní. Fyrirlestur. Árman Guðmundsson hélt fyrirlestur á íslensku um einstakan fund við fornleifaupgröft á Bæ í Öræfum.

16. júní kl. 20:00. Tónleikar í Skaftafellsstofu með víkingahljómsveitinni Krauku. Til stóð að þetta yrðu útitónleikar en vegna veðurs voru þeir færðir inn. Mæting var ágæt bæði af tjaldgestum og úr sveitinni eða um 50 – 60 manns. Styrkt af Atvinnu- og rannsóknasjóði Hornafjarðar og Menningarráði Austurlands.

Hluti af 17. júní dagskrá í Nesjum voru útitónleikar með víkingahljómsveitinni Krauku í Geitafelli í samstarfi við Ferðaþjónustuna í Hoffelli. Vegna rigningar fluttu þeir tónlist sína á yfirbyggðum vagni.

Mynd 8. Krauka heldur tónleika í Geitafelli. Ljósmynd RH.

Mc.Garvie fjallar um jarðfræði Öræfajökuls. Fyrirlesturinn var á ensku, en byggðist mikið upp á myndum og skýringarmyndum. 15 manns mættu.

2. júlí. Fyrirlestur. Sjálfboðaliðastarf Umhverfisstofnunar og Vatnajökulsþjóðgarðs á Ísland. Chas Goemans kynnti störf sjálfboðaliða á Íslandi undanfarin 30 ár. Einnig var sett upp myndasýning í Skaftafellsstofu með myndum úr sjálfboðaliðastarfinu í gegnum tíðina. Fyrirlesturinn var á ensku og mættu 30 manns.

5. júlí. Fyrirlestur. Dr. Andy Russell, frá Earthwatch, talaði um rannsóknir sínar við Skeiðarárjökul á undanförnum árum. Fyrirlesturinn var á ensku og mættu 6 manns.

9. júlí. Fyrirlestur. Þóra Ellen Þórhallsdóttir kynnti okkur rannsóknir á birkiskóginum sem er að vaxa upp á Skeiðarársandi. Fyrirlesturinn var á íslensku og mættu 28 manns.

19. júlí. Gönguferð á Blátind í Skaftafellsfjöllum.
Féll niður vegna ónógrar þátttöku.

23. júlí. Fyrirlestur. Jökulsker – nýtt landnám fyrir plöntur og dýr.

María Ingimarsdóttir kynnti rannsóknir sínar á landnámi smádýra í jökulskerjum á Breiðamerkurjökli. Fyrirlesturinn var á íslensku og mættu 20 manns.

30. júlí. Fyrirlestur. *Presentation in english about the geology of Öræfajökull* Angela Walker kynnir rannsóknir sínar á jarðfræði Öræfajökuls. **Féll niður**

2. ágúst. Verslunarmannahelgi. Varðeldur við varnargarða Skeiðarár á þar sem sungið var saman við eldinn við ljúfan undirleik og farið í leiki. Um verslunarmannahelgina var einnig í gangi ratleikur fyrir fjölskylduna.

29. nóvember var kynning á verkefninu Líf og störf í Öræfum í Skaftafellsstofu. Svavar Sigurjónsson sem hefur safnað gömlum myndum úr Öræfum kynnti verkefnið og Regína sýndi drög að skjásýningu sem komið verður upp í Skaftafellsstofu um lífið í Öræfum áður

18. júní. Fyrirlestur. *Iceland's rocks – West and East of Skaftafell,* jarðfræðingurinn Dave Mc.Garvie hélt fyrirlestur um jarðfræði í nágrenni Skaftafells. Fyrirlesturinn var á ensku og 9 manns mættu.

21. júní. Sumarsólstöður. Varðeldur við varnargarðinn vestast á tjaldstæðinu í Skaftafelli. Fjölskyldustemning þar sem var sungið saman við eldinn. Fjöldi tjaldgesta, heimamanna, sjálfboðaliða og starfsmanna.

25. júní. Fyrirlestur. *Öræfajökull's geology*, jarðfræðingurinn Dave

fyrir. Alls mættu um 35 manns og þar af 9 börn úr skólanum í Hofgarði sem tóku lagið fyrir gesti.

Aðrir atburðir:

29. júní bættist land í Hoffellsfjöllum í Nesjum í Vatnajökulsþjóðgarð þegar Umhverfisráðherra undirritaði samning við landeigendur í Hoffelli.

Í byrjun júlí flutti Skeiðarár sig um set og hætti að renna undir Skeiðarárbrúna. Hún hafði þá brotið sér leið til vesturs meðfram jökuljaðrinum.

Í byrjun vetrar var sett upp þurrsalerni við bílastæðið framan við Heinabergsjökul. Starfsmenn Hornafjarðarbæjar sáu um að setja það upp.

6.4.3. Móttaka sérhópa

Nokkuð er um að skólahópar og ýmsir aðrir biðji um sérstaka leiðsögn eða móttöku í Skaftafelli. Reynt er að bregðast við þeim óskum eftir bestu getu, en oft er knappt um mannskap til að sinna slíkum séróskum. Eftirfarandi er yfirlit yfir sérstakar móttökur og göngur í Skaftafelli sumarið 2009.

Mynd 9. Umhverfisráðherra flytur ávarp í tilefni af undirritun samnings í Hoffelli.

Ljósmynd RH.

Tafla 5. Sérstök móttaka og gönguferðir í Skaftafelli 2009

Dags	Hópur	Fjöldi	Tími	Starfsmaður	Þjónusta
27.01.09	Lítill hópur með Vatnajökull Travel	4	1 klst.	Regína	Upplýsingamiðstöð
20.02.09	Nemendur í hagnýtri menningarfræðslu	25	2 klst	Regína	Móttaka og stutt ganga
26.02.09	Hóperð, erlendir ferðamenn	20	1 klst.	Regína	Upplýsingamiðstöð
16.03.09	Nemandi í fjölmörlun	1	1 klst.	Regína	Spurningar v/verkefnis
25.03.09	3 breskir skólahópar + fleiri ferðamenn	65	4 klst	Regína	Upplýsingamiðstöð
01.04.09	Breskir skólaþrakkar	40	2 klst	Regína	Móttaka og stutt ganga
03.04.09	Breskir skólaþrakkar, 3 hópar	80	2 klst	Regína	Sýning og bíó
06.04.09	Breskir skólaþrakkar	25	1 klst.	Regína	Sýning og bíó
09.04.09	Öræfaferðir með hóp eftir lokun	9	1 klst.	Regína	Sýning og bíó
18.04.09	Ferðafélag A-Skaftafellssýslu	15	4 klst	Regína	Gönguferð
21.04.09	Norskur skólahópur	15	1 klst.	Regína	Móttaka í gestastofu
01.05.09	Námskeið fyrir sjálfboðaliða /UST	15	2 klst	Regína	Gönguferð
02.05.09	Myndasýning fyrir sjálfboðaliða	15	2 klst	Regína	Myndasýning
18.05.09	Leiðsöguskólinn	25	1,5 klst	Regína	Móttaka og stutt ganga
19.05.09	ÍFLM með námskeið í Skaftafellsstofu			Regína	Opnaði gestastofu
13.06.09	Blaðamenn (USA) fyrir Ferðamálastofu	5	3 klst	Regína	Móttaka og ganga
21.06.09	Tékkneskir blaðamenn	2	1 klst.	Regína	Stutt spjall
04.07.09	Samnordisk studiatur /Agnes Brá	14	2 klst	Eva	Ganga að Skaftafellsjökli
05.07.09	Samnordisk studiatur /Agnes Brá	14	1 klst.	Regína	Móttaka
05.07.09	Samnordisk studiatur /Agnes Brá	14	7 klst	Rannveig	Ganga/ Kristínartindar
09.07.09	Samnordisk studiatur /Agnes Brá	14	9 klst	Regína	Ganga í Bæjarstaðaskógi
26.07.09	Blaðamenn	3	1 klst.	Regína	Spjall
07.08.09	Hópur frá ferðapjónustu bænda/USA	19	1 klst.	Helga Davids	Móttaka/ kynning
10.08.09	Skólahópur	40	1 klst.	Helga Davids	Móttaka/ kynning
21.08.09	Bedford skóli	28	1 klst.	Regína	Móttaka/ kynning
26.10.09	Grunnskólinn í Hofgarði	14	4,5 klst	Regína	Gönguferð/ leikir
01.11.09	Jöklafraðingar af ráðstefnu á Höfn	30	1 klst.	Regína	Móttaka/ kynning

6.5 Öryggismál

Ekki er til sérstök viðbragðsáætlun í Skaftafelli ef náttúrvá ber að höndum. Slíka áætlun þarf að vinna í samráði við Almannavarnir. Í tilfelli eldgoss eða flóðahættu þarf að vera til rýmingaráætlun sem starfsmenn þjóðgarðsins geti strax farið að vinna eftir er þörf er á.

Til margra ára hefur göngufólk sem ætlar í Skaftafellsfjöll og Kjós verið beðið að skrá sig í upplýsingamiðstöðinni áður en það fer af stað og tilkynna sig svo þegar það kemur til baka.

Stór hluti suðursvæðis þjóðgarðsins er jökull og fjalllendi sem lítið sem ekkert eftirlit er haft með af hálfu þjóðgarðsins. Samræma þarf aðgerðir af hálfu Vatnajökulsþjóðgarðs í öryggismálum. Á að auka eftirlit, setja einhverjar sérreglur t.d. um ferðalög á jöklum eða leggja aukna áherslu á upplýsingagjöf og fræðslu um hættur í samstarfi við aðila sem betur þekkja til.

Slysavarnarfélagið Landsbjörg býður upp á skráningu ferðafólks sem ætlar í lengri ferðir um jöкла og hálendi Íslands og hefur starfsfólk upplýsingamiðstöðvarinnar bent fólk eindregið á að nýta sér þá þjónustu.

Í Skaftafelli er til samantekt um öryggismál sem allir starfsmenn þurfa að kunna skil á og var hún birt í árskýrslu 2008.

Tvær handtalstöðvar komu í Skaftafell á árinu, en ekki er til móðurstöð þar sem hún var eign UST. Brýnt er að koma upp móðurstöð í upplýsingamiðstöðinni og einnig að bæta við talstöð í þjóðgarðsbílinn.

Slys sem vitað er um í Skaftafelli á árinu.

Ekið var með mann á Kirkjubæjarklaustur til læknis en hann var veikur í maga.

Staða markmiða frá síðasta ári:

- Koma á fundi með Almannavörnum um viðbragðsáætlun *Náðist ekki*
- Vinna að reglum um akstur björgunarsveita innan þjóðgarðsins ef sækja þarf slasað fólk eða vegna leitar t.d. í samstarfi við Björgunarsveitina Kára. *Náðist ekki*
- Kanna hvaða öryggisbúnaður ætti að vera til á tjaldsvæðum, t.d. hjartastuðtæki? *Ekki lokið*

Markmið fyrir næsta ár:

- Sömu og í fyrra og almennt að huga betur að öryggismálum
- Koma upp móðurstöð fyrir talstöðvar í upplýsingamiðstöð

7. ALMANNATENGSL, RANNSÓKNIR, SÉRVERKEFNI OFL.

7.1 Námskeið, fundir, ráðstefnur, greinar og erindi

Sumarstarfsmenn tóku allir staðháttanámskeið í byrjun sumars þar sem Eygló Harðardóttir sá um bóklegan hluta og náttúrutílkun auk þess sem Regína fór með þá í vettvangsferðir og gönguferðir um svæðið.

Haldnir voru fundir með sumarstarfsmönnum á 10 til 14 daga fresti frá 15. júní til 20. ágúst eftir þörfum.

Þjóðgarðsvörður fór á nokkra fundi með starfsmönnum Háskólastursins á Hornafirði og formanni svæðisráðs, vegna vinnu að verndaráætlun og sat jafnframt fundi svæðisráðs. Þá sótti hann samráðsfund þeirra aðila sem koma að stjórnunar- og verndaráætlun á Egilsstöðum 29. september.

Nokkrir fundir voru vegna samstarfsverkefna þjóðgarðsins og ýmissa aðila, m.a. Í ríki Vatnajökuls sem er ferðaþjónustu, matvæla og menningarklasi suðausturlands. Má þar nefna fundi vegna söguslöðar á suðausturlandi, papaverkefnis, fjallaverkefnis og fuglaskoðunarverkefnis. Einnig fundir vegna NEED verkefnisins.

Þjóðgarðsvörður sótti sameiginlega fundi þjóðgarðsvarða og framkvæmdastjóra sem voru haldnir í Reykjavík, Jökulsárljúfrum og á Kirkjubæjarklaustri.

Helga Davids sérfræðingur hélt fyrilestur um Hoffellsjökul og loftslagsbreytingar á Suðausturlandi á ráðstefnu á Höfn þann 8. Júlí.

Þjóðgarðsvörður hélt erindi um starfsemi á suðursvæðinu og málefni Skaftafells á fundi stjórnar þjóðgarðsins sem haldinn var í Skaftafelli 27. ágúst.

Þjóðgarðsvörður sat fundi með fulltrúum UST og starfsmannaskrifstofu vegna launamála landvarða og samræmingu milli svæða vegna endurskoðunar stofnanasamnings.

Þjóðgarðsvörður sat nokkra fundi vegna vinnu að deiliskipulagi í Skaftafelli með fulltrúum frá Glámu Kím og framkvæmdastjóra Vatnajökulsþjóðgarðs.

Þjóðgarðsvörður sótti Umhverfisþing 9. - 10. október í Reykjavík.

27. október fóru þjóðgarðsvörður og sérfræðingur á samráðsfund stofnana ríkisins í Gunnarsholti, um sparnað í ríkisrekstri.

17. nóvember sóttu þjóðgarðsvörður og báðir sérfræðingar suðursvæðisins samráðsfund um Stjórnunar- og verndaráætlun Vatnajökulsþjóðgarðs í Reykjavík.

Þjóðgarðsvörður skrifaði samantekt á Hornafjarðarvefinn í nóvember um starfsemina í þjóðgarðinum þetta árið.

Þjóðgarðsvörður og sérfræðingur skipulögðu skoðunarferðir fyrir starfsmenn Háskólastursins á Hornafirði og fulltrúa svæðisráðs vegna vinnu að verndaráætlun. Farið var 13. október í Skálafell, Hjallanes og á Breiðamerkursand en vegna óhagstæðrar veðráttu félundnar ferðirnar niður.

7.2 Rannsóknir og vöktun á vegum starfsmanna þjóðgarðsins

Starfsmenn þjóðgarðsins sinna ýmsum rannsókna- og vöktunarverkefnum á vegum þjóðgarðsins og annarra aðila. Sumum vöktunarverkefnum hefur verið sinnt um langt skeið eins og eins og vetrarfuglatalningum, en aðrar eru nýhafnar eins og talningar fólks og bíla. Hér má einnig nefna að starfsmaður Atlantsflugs bauð þjóðgarðsverði í flugferð yfir

Skeiðarárjökul 15. júlí 2009 með fulltrúum Vegagerðarinnar, til að skoða breytingar á rennsli Skeiðarár. Einnig var pantað útsýnisflug seinnipart sumars yfir Skaftafellsheiði og Skaftafellsfjöll til að skoða gönguleiðir, lón norðan Skaftafellsfjalla og breytingar á jöklum og var nokkrum sjálfbóðaliðum boðið með til að skoða framkvæmdir við göngustíga úr lofti.

7.2.1. Fuglatalningar

Náttúrufræðistofnun Íslands stendur fyrir árlegum vetrarfuglatalningum um land allt. Venjulega er talið um jólaþeytið eða fljótlega upp úr áramótum. Starfsmenn þjóðgarðsins hafa séð um þessar talningar undanfarin ár í Skaftafelli. Gengin er sama leið á hverju ári, um Skaftafellsheiðina og á aurunum langleiðina að Skaftafellsjökli sem og í kringum Böltu og Hæðir og allir fuglar sem sjást (eða heyrist í) skráðir. Þetta árið var talið í tvennu lagi 27. og 28. desember. Alls sáust 28 fuglar, 13 rjúpur, 1 skarfur, 2 hrossagaukar, 4 músarindlar, 2 hrafnar og 6 snjóttitlingar. Talið af Regínu Hreinsdóttur.

Á vegum Náttúrufræðistofnunar Íslands hafa einnig verið talningar á rjúpu í Skaftafelli frá árinu 1999. Starfsmenn þjóðgarðsins sáu um talninguna í ár og var talið 6.maí. Talningamenn voru Regína Hreinsdóttir, Klaus Kretzer, Kári Kristjánsson og Eva Bjarnadóttir. Með í för var einnig Styrmir Einarsson sonur þjóðgarðsvarðar. Átta karrar sáust og heyrðist í tveimur til viðbótar og einnig sáust fjórir kvenfuglar.

7.2.2. Aðgerðir gegn lúpínu.

Árið 2005 var gert samkomulag við bændur í Svínafelli II um að koma upp beitarhólfí fyrir sauðfé á um einum hektara lands í Morsárdal. Samningur var gerður til 5 ára um beit á þessum stað og er um að ræða tilraunaverkefni í heftingu á útbreiðslu lúpínunnar í Morsárdal. Verkefnið skal endurmeta árlega samkvæmt samningi, en því hefur ekki verið fylgt eftir. Kindur voru lengi í beitarhólfinu í ár eða frá því um miðjan maí til 25. ágúst. Samningurinn rennur út á þessu ári en verði hann framlengdur verður sá tími sem kindur verða í hólfinu endurskoðaður og settar upp rannsóknir í tengslum við beitina til að fylgjast betur með áhrifum hennar.

Einnig var hafist handa við skipulegar aðgerðir gegn útbreiðslu lúpínunnar utan aðalbreiðunnar. Sjálfbóðaliðar gengu yfir allan Morsárdal milli göngubrúa og fjarlægðu allar plöntur sem fundust á þessu svæði og gps merktu fundarstaðina. Einnig voru sértaekar aðgerðir á minni svæðum þar sem lúpínan var fjarlægð með mismunandi aðferðum og er ætlunin að fylgja þessum aðgerðum eftir á komandi árum til að hægt sé að fylgjast með þróun í útbreiðslu lúpínunnar og áhrifum þessara aðgerða á hana.

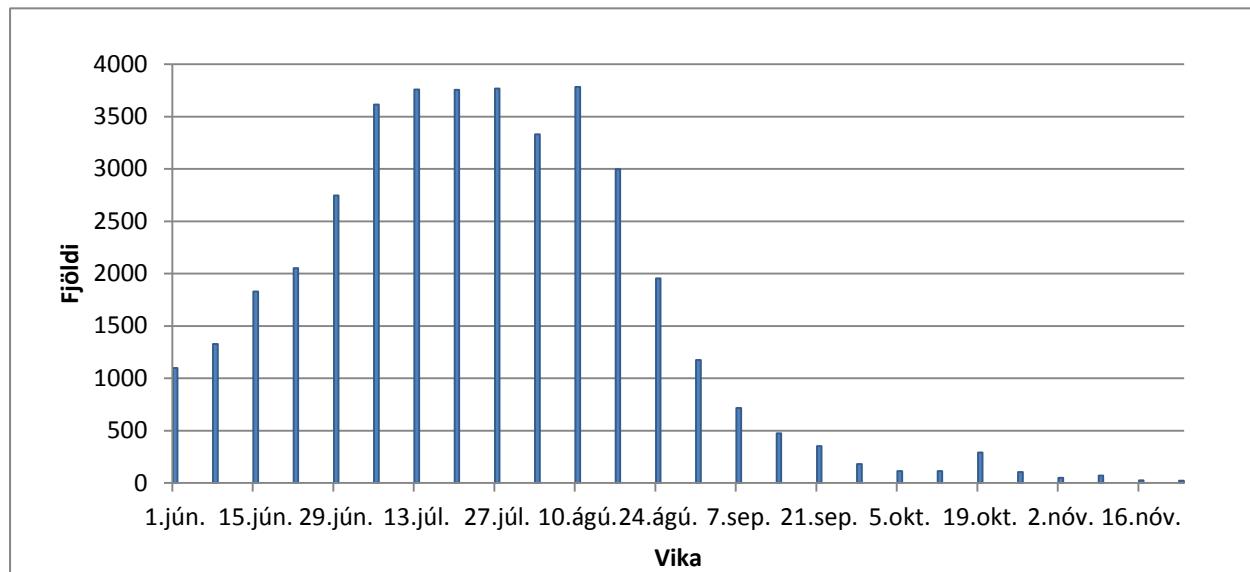
7.2.3. Talningar á akvegum og göngustígum

Til að hægt sé að gera raunhæfar áætlanir um uppbyggingu þjónustu í þjóðgarðinum og viðbrögð við vaxandi fjölda ferðamanna til dæmis með tilliti til náttúruverndar, er nauðsynlegt að þekkja þær stærðir sem verið er að fást við. Í samstarfi við Rögnvald Ólafsson hjá Háskóla Íslands voru settir upp teljarar 2. júní 2009 til að telja annarsvegar fjölda göngufólks sem gengur að Svartafossi og hinsvegar fjölda bíla sem aka heimreiðina að upplýsingamiðstöðinni í Skaftafelli. Starfsmenn þjóðgarðsins settu upp áætlun um samanburðartalningar við teljarana og tvísvar til þrisvar í viku fóru landverðir að þeim og töldu í 1 klst í senn á mismunandi tímum dags. Fyrirhugað er að setja upp fleiri teljara, bæði í Skaftafelli sem og á öðrum svæðum þjóðgarðsins á næsta ári.

7.2.3.1. Talning göngufólks að Svartafossi

Undanfarin ár hefur næsta umhverfi Svartafoss látið verulega á sjá. Breiðar og djúpar moldargötur hafa markast í grónum hlíðunum við fossinn sem gerir það að verkum að rof af völdum vatns hefur hafist í rásunum og í þjöppuðum jarðveginum festir nýr gróður ekki rætur. Þetta var því talinn mikilvægasti göngustígurinn til talninga að svo stöddu.

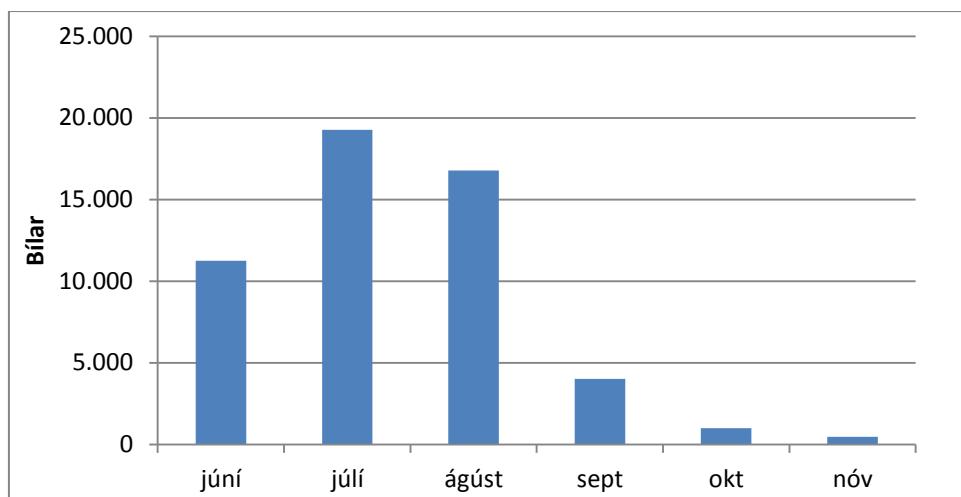
Eftir leiðréttigar á gögnum úr teljara út frá talningum landvarða var niðurstaðan sú að frá 2. júní til 30. september gengu tæplega 39 þúsund manns að Svartafossi. Frá byrjun júlí og fram í miðjan ágúst ganga að meðaltali um 3600 – 3700 manns að fossinum í viku hverri.

Mynd 10. Talningar á göngufólk að Svartafossi 2009

7.2.3.2. Talning bíla á heimreiðinni að Skaftafellsstofu.

Til að hægt sé að áætla fjölda ferðamanna sem kemur í Skaftafell var settur upp bíflateljari við heimreiðina að Skaftafellsstofu. Landverðir töldu að jafnaði tvisvar til þrisvar í viku í klukkutíma í senn, þá bíla sem fóru um. Skráð var hverskonar farartæki var um að ræða, t.d fólksbílar, rútur (og þá hversu stórar), fellihýsi, húsbílar eða bílar með tengivagn og hvort þeir voru að koma eða fara. Gögnin úr teljaranum voru svo leiðrétt miðað við talningar landvarða og útfrá reynslu úr öðrum talningum á öðrum svæðum var áætlað að að meðaltali væru þrír í hverju farartæki. Miðað við þá nálgun komu 152.724 gestir í Skaftafell frá því að teljarinn var settur upp 2. júní og til septemberloka 2009.

Mynd 11. Fjöldi talinna bíla á leið í Skaftafell

7.2.4. Umsóknir um styrki til ýmissa verkefna

7.2.4.1. Líf og störf í Öræfum

Sótt var um styrk til verkefnisins Líf og störf í Öræfum í Atvinnu- og rannsóknasjóð Hornafjarðar. Styrkur að upphæð 150.000 kr. fékkst til verksins. Ekki fékkst styrkur frá Menningarráði Austurlands sem sótt var um á síðasta ári til sama verkefnis. Verkefnið var samstarfsverkefni Skaftafellsstofu, Menningarmiðstöðvar Hornafjarðar/Héraðsskjalasafns Austur-Skaftafellssýslu, Svavars M. Sigurjónssonar og Hrafnhildar Hannesdóttur.

Savar sá um söfnun myndanna og viðtol við fólk til að bera kennsl á það sem fyrir augu ber á myndunum. Í árslok voru valdar myndir til sýningar í Skaftafellsstofu sem lýsa búskaparháttum, samgöngum og daglegu lífi íbúa í Öræfum á 20. öld. Var opin dagskrá í Skaftafellsstofu í nóvember til kynningar á verkefninu.

Framlag Skaftafellsstofu til verkefnisins var að koma upp skjásýningu í Skaftafellsstofu til kynningar á horfnum tínum sem yrði aðgengileg fyrir gesti þjóðgarðsins. Svavar fékk styrkinn greiddan upp í ferða- og prentkostnað vegna verkefnisins.

7.2.4.2. Víkingar af lífi og sál

Einnig var sótt um styrki til verkefnisins Víkingar af lífi og sál til sömu aðila. Það var samstarfsverkefni Skaftafellsstofu, Leikfélags Hornafjarðar og Ferðaþjónustunnar Hoffelli.

Á Skeiðarárjöklum

Mynd 12. Sýnishorn úr skjásýningu um líf og störf í Öræfum.

Styrkur fékkst frá Menningarráði Austurlands að upphæð kr. 200.000 og frá Atvinnu- og rannsóknasjóði Hornafjarðar fékkst styrkur að upphæð kr. 150.000.

Markmiðið með verkefninu var tvenniskonar. Annarsvegar var Víkingahljómsveitin Krauka fengin til að vera með tónleika í Skaftafelli og Hoffelli en meðlimir hennar nota hljóðfæri frá víkingatímanum í bland við nútíma hljóðfæri.

Einnig var stefnt að því að búa til stutta leikþætti um landnámsmenn á þessu svæði sem heimamenn gætu sýnt gestum og gangandi við ýmis tækifæri. Ekki tókst að ljúka þeim hluta verkefnisins þetta árið.

7.2.4.3. Styrkvegasjóður

Sótt var um styrk í Styrkvegasjóð Vegagerðarinnar til eftirfarandi framkvæmda í Skaftafelli:

Vegslóði að Hafrafelli/ Svínafellsjökli í Öræfum

Vegurinn að Svínafellsjökli er ekki innan þjóðgarðsins en hann er mjög vinsæll meðal ferðamanna og fara tugþúsundir ferðamanna um vegslóðann á ári hverju. Vegurinn er grófur og þarfnað ofaníburðar.

Áætlaður kostnaður er 1.000.000 kr.

Hringvegur á tjaldstæði

Umræddur bílvegur liggur frá þjónustumiðstöðinni meðfram tjaldflötunum að vestari aðkomuleiðinni á tjaldstæðið þar sem hann sveigir til baka og liggur sunnan tjaldflatanna aftur að þjónustumiðstöðinni. Vegurinn er lagður bundnu slitlagi sem er víða orðið afar illa farið. Áætlaður kostnaður til viðbótar styrknum frá í fyrra er 500.000 kr.

Bílvegur upp Skaftafellsbrekkur

Þarfnað lítilsháttar lagfæringa á bundnu slitlagi aðallega í neðstu beygjunni. Þar hefur skrapast upp úr slitlaginu við það að rútur hafa rekið afturendann niður í beygjunni. Áætlaður kostnaður er 200.000.

Göngustígur á tjaldstæði

Hjólastólfær göngustígur frá þjónustumiðstöðinni inn á tjaldstæðið. Slitlag þarfnað lagfæringa. Áætlaður kostnaður er 100.000.

Vegur að Heinabergsjökli

Heinabergssvæðið er nýtt svæði innan þjóðgarðsins og þar er úrbóta í vegamálum þörf til að svæðið sé aðgengilegt ferðamönnum. Áætlaður kostnaður er 1.000.000 kr.

Styrkur að upphæð 2.000.000 kr. fékkst, en sökum efnahagsástandsins var styrkur frá fyrra ári felldur niður. Fyrir styrkinn var malbikaður vegurinn gegnum tjaldsvæðið, lagaðar skemmdir á malbiki á bílveginum upp Skaftafellsbrekkur og um haustið var vegurinn að Heinabergsjökli heflaður og er nú fær fólksbílum. Stafsmenn Vegagerðarinnar á Höfn héldu utan um allar þessar framkvæmdir og malbikunarflokkur á vegum hennar sá um malbikunarframkvæmdir. Er þetta mjög rausnarlegt framlag og kunnum við Vegagerðinni bestu þakkir.

7.2.4.4. NEED verkefnið

Suðursvæði Vatnajökulsþjóðgarðs er þáttakandi í samstarfsverkefninu Northern Environment Education Development eða NEED ásamt Háskólasetrinu á Hornafirði, Þekkingarsetrinu á Húsavík, Próunarstofu Austurlands, Kirkjubæjarstofu og

sveitarfélögunum Hornafirði, Skaftárhreppi, Fljótsdalshéraði og Norðurþingi. Önnur lönd í þessu samstarfi eru Finnland, Noregur og Írland.

Markmið verkefnisins er að bæta og auka umhverfiskennslu og nýsköpun á sviði fræðandi ferðapjónustu í samstarfi við tengda aðila með áherslu á jarðfræðisögu, móton lands og umhverfismál. Þannig er leitast við að hafa áhrif á viðhorf ferðamanna til umhverfis og sjálfbærrar nýtingar.

Í Skaftafelli var fyrst og fremst unnið að fræðslunámskeiði fyrir sumarstarfsmenn til að þeir yrðu betur í stakk búinir til að miðla upplýsingum um sögu og náttúrufar svæðisins til ferðamanna. Allir starfsmenn fóru í gegnum þetta námskeið í sumarþorðun 2009.

Einnig var gefinn út bæklingur um jarðfræðistíginn Jökulslóð sem liggur inn að Skaftafellsjökli og skilti um rafstöðina endurbætt.

8. LEYFISVEITINGAR VEGNA RANNSÓKNA OG KVIKMYNDATÖKU

Margvíslegar rannsóknir eru stundaðar á suðursvæði Vatnajökulsþjóðgarðs á vegum ýmissa aðila. Allar rannsóknir á náttúrufari og menningarminjum í þjóðgarðinum sem ekki eru á vegum þjóðgarðsyfirvalda eða hluti af framkvæmd samþykktrar verndaráætlunar eru háðar leyfi viðkomandi þjóðgarðsvvarðar samkvæmt reglugerð. Það er mjög verðmætt fyrir þjóðgarðsyfirvöld að fá yfirlit yfir þær rannsóknir sem unnar hafa verið í þjóðgarðinum og fá í hendur niðurstöður rannsókna, skýrslur og önnur gögn. Þeir aðilar sem fá leyfi til rannsókna eru beðnir um að senda inn slík gögn að rannsóknum loknum. Nokkur misbrestur hefur verið á að rannsóknaraðilar skili inn skýrslum o.p.h. og verða starfsmenn þjóðgarðsins að taka sig á í að reka á eftir því. Utanumhaldi og skráningu rannsóknargagna er einnig ábótavant af hálfu þjóðgarðsstarfsmanna og brýnt að bæta úr því. Helga Davids vann samantekt á rituðum heimildum um jarðfræði Austur-Skaftafellssýslu og annarra svæða við jaðar Vatnajökuls árið 2007 og þar er greinargott yfirlit yfir rannsóknir fram til þess tíma. Reglur og umsóknareyðublöð vegna rannsókna og kvíkmyndatöku í Vatnajökulsþjóðgarði voru teknar í notkun á árinu og ætti það að auðvelda utanumhald og samræmingu vegna leyfisveitinga milli svæða.

8.1. Rannsóknaleyfi

Eftirfarandi aðilar fengu leyfi til rannsókna á suðursvæði Vatnajökulsþjóðgarðs árið 2009.

Tafla 6. Veitt rannsóknaleyfi árið 2009.

Rannsóknaraðili	Verkefni	Annað
Morten S. Riishuus, Institute of Earth Sciences / Nordvulk	Responses in melt chemistry of volcanic products from the effects of glacial loading and unloading during 5 million years of glacial-interglacial history	Sýni tekin með hamri á sömu stöðum og áður hafa verið tekin borsýni af Jóhanni Helgasyni

Póra Ellen Pórhallsdóttir, Háskóli Íslands - Líffræðistofnun	Sóley – langtímaáhrif loftslagsbreytinga á plöntur og gróður á Íslandi.	Starfsmenn þjóðgarðsins munu taka þátt í verkefninu og fylgjast með blómgunartíma plantna árlega.
María Ingimarsdóttir, Háskólinn í Lundi / Náttúrufræðistofnun Íslands	Landnám smádýra á Jökulskerjum	Sýnum safnað með fallgildrum
Dr. Jeremy Everest, British Geological Survey	4d Modelling of Glacier Retreat	Árlegar mælingar næstu 5 – 10 árin

8.2. Leyfi til kvikmyndatöku

Tafla 7. Útgefin leyfi til kvikmyndatöku.

Andrew Gregg, 90 th Parallel Productions / CBC Television	Geologic Journey – World http://www.cbc.ca/geologic Eleisha McNeill Contact person	The section on Iceland will show the geologic activity of Iceland and how the country utilizes the geothermal activity.
Zemia Media santi@zemia.eu / nata@zemia.eu	Iceland worth visiting, þáttur um ferðamál.	
Elisabeth Vancura / BBC	Páttur á BBC “The History of Science”	

8.3. Önnur leyfi

Leyfi var gefið fyrir hestaferð heimamanna inn að Bærjarstaðaskógi 22. júlí eftir slóðinni sem liggur meðfram Morsá milli göngubrúa og að beitarhólfí.

9. LOKAORD

Vatnajökulsþjóðgarður er enn á barnsaldri. Beðið er með eftirvæntingu Stjórnunar- og verndaráætlunar þjóðgarðsins og umhverfisstefnu hans sem mun leggja línurnar fyrir starfsemi þjóðgarðsins á komandi árum. Þá er mikilvægt að hefja vinnu við mótu atvinnustefnu fyrir þjóðgarðinn þar sem mótaðar verði m.a. reglur um atvinnustarfsemi innan hans og eftirfylgni þeirra af hálfu þjóðgarðsins svo fyllsta jafnræðis verði gætt milli aðila. Gott starf hefur verið unnið í að samræma starfsemi allra fjögurra rekstrarsvæða garðsins í ýmsum málum svo hann virki sem ein heild en það er ljóst að bæta þarf við fleiri heilsársstarfsmönnum til að sinna ýmsum brýnum málum og styrkja þannig starfsemi garðsins sem heildar og efla bakland þeirra sem nú þegar starfa hjá Vatnajökulsþjóðgarði.

1. VIÐAUKI. SKÝRSLA LANDVARÐAR Í LÓNSÖRÆFUM.

Landvarsla í Lónsöræfum

Ástandsskýrsla árið 2009

Helga Davids

Desember 2009

Landvarsla í Lónsöræfum. Ástandsskýrsla sumarið 2009

Desember 2009

Vatnajökulsþjóðgarður

Nýheimum

780 Höfn í Hornafirði

Símar: 4708310, 8424373

Texti: Helga Davids

Ljósmyndir: Helga Davids, nema annað er tilgreint

Forsíðumynd: Hópur í jarðfræðigöngu, Stórahnausgili.

© Helga Davids, Stafafelli, 2009

Efnisyfirlit

Efnisyfirlit	2
1 Lýsing á svæðinu	3
1.1 Mörk.....	3
1.2 Friðlýsing	3
1.3 Eignarhald	3
1.4 Umsjónaraðili.....	3
2 Aðgengi.....	4
2.1 Aðgengi fyrir bíla.....	4
2.2 Aðgengi fyrir göngumenn.....	6
2.3 Vöð og tilraunir til brúargerðar.....	7
3 Gisting	8
3.1 Skálar	8
3.2 Tjaldsvæði.....	8
3.3 Gestafjöldi.....	9
4. Fræðsla	10
4.1 Upplýsingarskilti.....	10
4.3 Gönguleiðakort	11
5. Nýting	12
5.1 Beit.....	12
5.2 Veiði.....	12
6. Gönguleiðir og reiðleiðir.....	12
6.1 Merktar gönguleiðir	12
6.2 Ómerktar gönguleiðir	21
6.3 Reiðleiðir.....	22
7. Vandamál/hættur	23
7.1 Vegur/bílastæði	23
7.2 Utanvegakstur	23
7.3 Hættur fyrir ferðamenn	24
7.4 Óhöpp, slys og önnur vandamál.....	25
7.5 Símasamband	25
8. Ýmis önnur mál.....	25
8.1 Skemmdir á gróðri	25
8.2 Sorpmál	26
9. Landvarsла og sjálfboðastarf	26
9.1 Landvarsла sumarið 2009	26
9.2 Sjálfboðastarf sumarið 2009	27
9.3 Húsnaði landvarða.....	28
9.4 Mikilvægi landvörlunnar í Lónsöræfum	29
10 Kostnaður við landvörlu árið 2009 og áætlun um kostnað við landvörlu og sjálfboðastarf árið 2010.....	29
10.1 Kostnaður við landvörlu árið 2009.....	29
10.2 Æskilegar framkvæmdir árið 2010	30
10.3 Áætlun um efniskostnað vegna landvörlu og vinnuframlag sjálfboðaliða sumarið 2010.....	34
11 Viðaukar.....	36
11.1 Viðauki I: Skálar og tjaldsvæði í Lónsöræfum	36
11.2 Viðauki II: Óskalistar yfir bækur og verkfæri sem landverðir fá til afnota	39

1 Lýsing á svæðinu

1.1 Mörk

Lónsöræfi (Stafafellsfjöll) í Austur-Skaftafellssýslu, Sveitarféluginu Hornafirði. Friðlýst sem friðland með auglýsingu í Stjórnartíðindum B, nr. 31/1977. Stærð 32.000 ha. Mörk svæðisins eru þessi: *Frá ármótum Jökulsár í Lóni og Skyndidalsár vestur með Skyndidalsá að Lambatungnaá, þaðan með henni að Austurtungnajökli og eftir honum miðjum norðvestur í nafnlausum hnjkúum í 1500 m hæð sunnan Grendils og áfram í sveig á vatnaskilum í Grendil (1570 m), þaðan ráða sýslumörk Austur-Skaftafellssýslu og Múlasýslna á vatnaskilum í Flugustaðatinda og úr þeim vestur um Sviptungnavarp og Hnappadalstind (1212 m) að Jökulsá við Vondasnaga, þaðan niður með Jökulsá að ármótum við Skyndidalsá.*

1.2 Friðlýsing

Lónsöræfi í Stafafellsfjöllum hafa verið friðlýst sem friðland síðan 1977. Friðlandið telst með merkustu jarðfræðisvæðum landsins. Svæðið einkennist af hálandi, sem er mikil rofið, rist djúpum döllum, með sýnilegum djúpbergsinnskotum og útbreiddri jarðhitaummyndun. Landslagið er stórbrotið og einstaklega fjölbreytt og litríkt. Í Lónsöræfum eru leifar margra fornra megineldstöðva (Lónseldstöðin næst byggð, Kollumúlaeldstöðin í hjarta friðlandsins, Flugustaðaeldstöðin á austurmörkum og Eyjabakkaeldstöðin að norðvestan). Á svæðinu má einnig finna útkulnuð jarðhitasvæði, mislæg berglög ofan á eldra bergi og ungar jökulmyndanir. Svæðið er lítt gróið en þó má finna kvistlendi og birkikjarr sums staðar. Verndargildi svæðisins felast aðallega í litríku og fjölbreyttu landslagi, ósnortnu víðerni og jarðmyndunum. Við jaðar friðlandsins eru nokkur önnur svæði sem eru friðlýst, á náttúrumínjaskrá eða í Náttúruverndaráætlun 2004-2008: Díma í Lóni (friðlýst sem náttúrvætti), Hofsdalur, Geithellnadur, Þrándarjökull (nr. 625 á Náttúrumínjaskrá), Eyjabakkar – Vesturöræfi (nr. 615 og 616), Pórísdalur í Lóni (nr. 627), umhverfi Hoffellsjökuls (nr. 631) og Austurskógar í Lóni (í Náttúruverndaráætlun).

1.3 Eignarhald

Friðlandið er einkaland í óskiptri eigu Stafafells (3/4) og Brekku (1/4). Sá hluti friðlandsins, sem er austan við Jökulsá hefur verið úrskurðaður “þjóðlenda í afréttareign Stafafells og Brekku.”

1.4 Umsjónaraðili

Lónsöræfi í Stafafellsfjöllum hafa verið friðlýst sem friðland síðan 1977. Umhverfisstofnun sér almennt um rekstur friðlýstra svæða á Íslandi en stofnunin hefur samið við Vatnajökulsþjóðgarð um að Vatnajökulsþjóðgarður beri allan kostnað við landvörslu og sjálfboðavinnu á svæðinu. Landeigendur á Stafafelli og Brekku hafa umsjón með svæðinu, í samvinnu við Vatnajökulsþjóðgarð.

2 Aðgengi

2.1 Aðgengi fyrir bíla

Kollumúlavegur F980

Jeppavegur (“Kollumúlavegur” F980, 24,81 km) liggur frá Þórisdal inn með Jökulsá, yfir Skýndidalsá, vestan við Eskifell og upp á Kjarrdalsheiði sem er mest í 722 m hæð. Vegurinn

Mynd 1: Erlendir ferðamenn í vandræðum í Jökulsá, stutt frá Dímu.

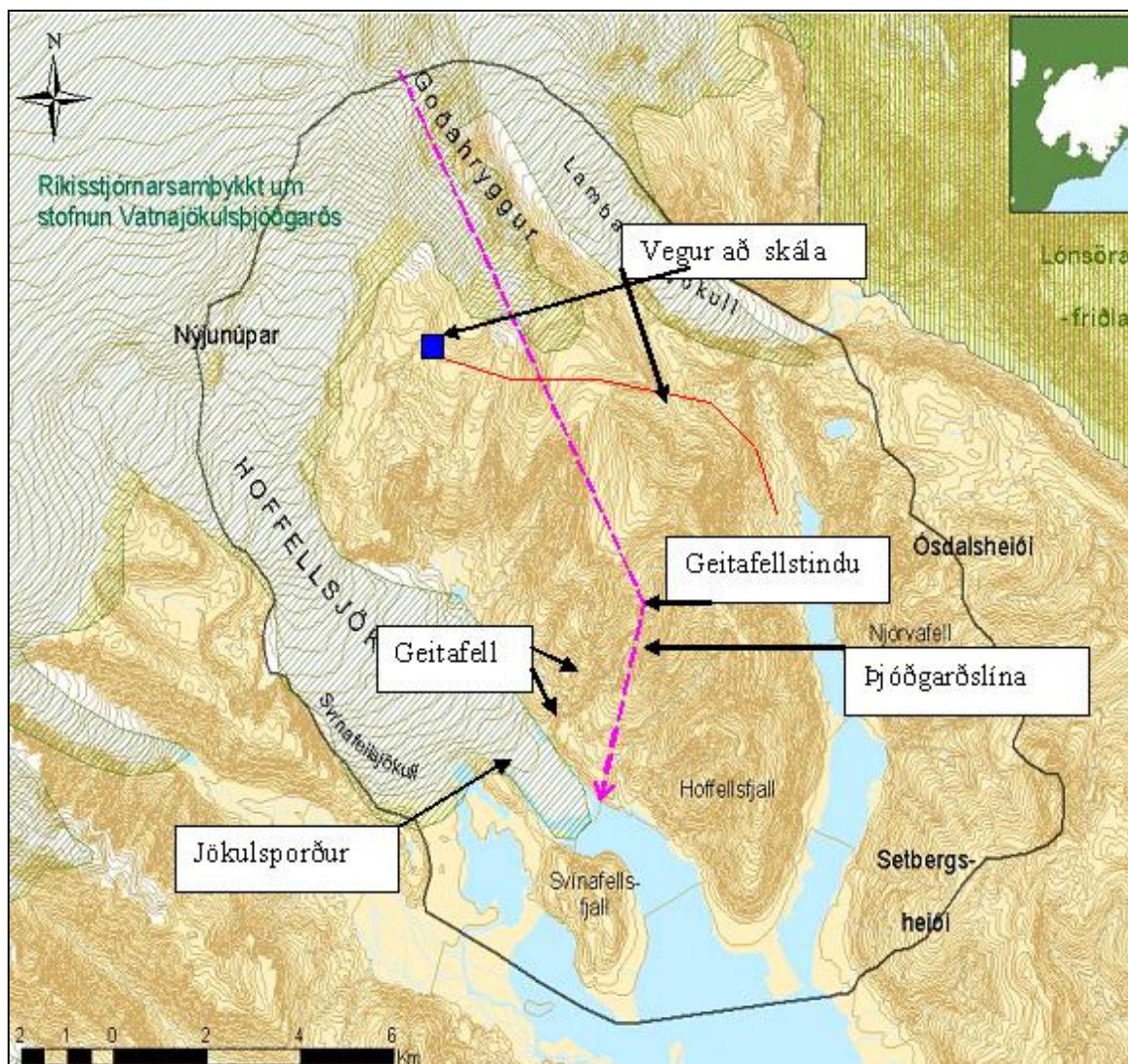
bílum. Sumar beygjur eru það krappar að bakka þarf stærri bílum til að ná beyjunum. Vegurinn er aðeins fær velútbúnum bílum og reyndum bílstjórum. Vegurinn er illa merktur og ekki er öllum ljóst hvert hann liggur. Sumarið 2009 gerðist nokkrum sinnum að bílstjórar, sem fóru vegavilltir á leið inn í Lónsöræfi, lento í vandræðum þegar þeir reyndu að komast yfir Jökulsá við Dímu (sjá mynd 1). Skilti sem Vegagerðin hefur sett upp fyrir Náttúruverndarráð á vegamótum þar sem Kollumúlavegur og vegurinn inn að Díma skiptast virðist valda ruglingi. Kvartanir þess efnis hafa borist Umhverfisstofnun. Á veturna er einstöku sinnum haegt að keyra inn með Jökulsá á jeppum eða keyra á snjó úr Fljótsdal að skálanum við Kollumúlavatn; þetta er m.a. gert til að flytja eldivið, gasbirgðir eða slíkt í skálana. Sumarið 2009 var ekki boðið upp á daglegar rútuferðir í Lónsöræfi. Gunnlaugur B. Ólafsson skipulagði nokkrar rútuferðir í Lónsöræfi, en aðeins fyrir hópa stærri en u.p.b. 6-7 manns. Vatnajökull Travel sá stundum um að flytja einstaklinga og smærri hópa upp á Illakamb. Augljóslega er orðið miklu dýrara og erfíðara fyrir einstaklinga að komast í Lónsöræfi.

Geithellnadur

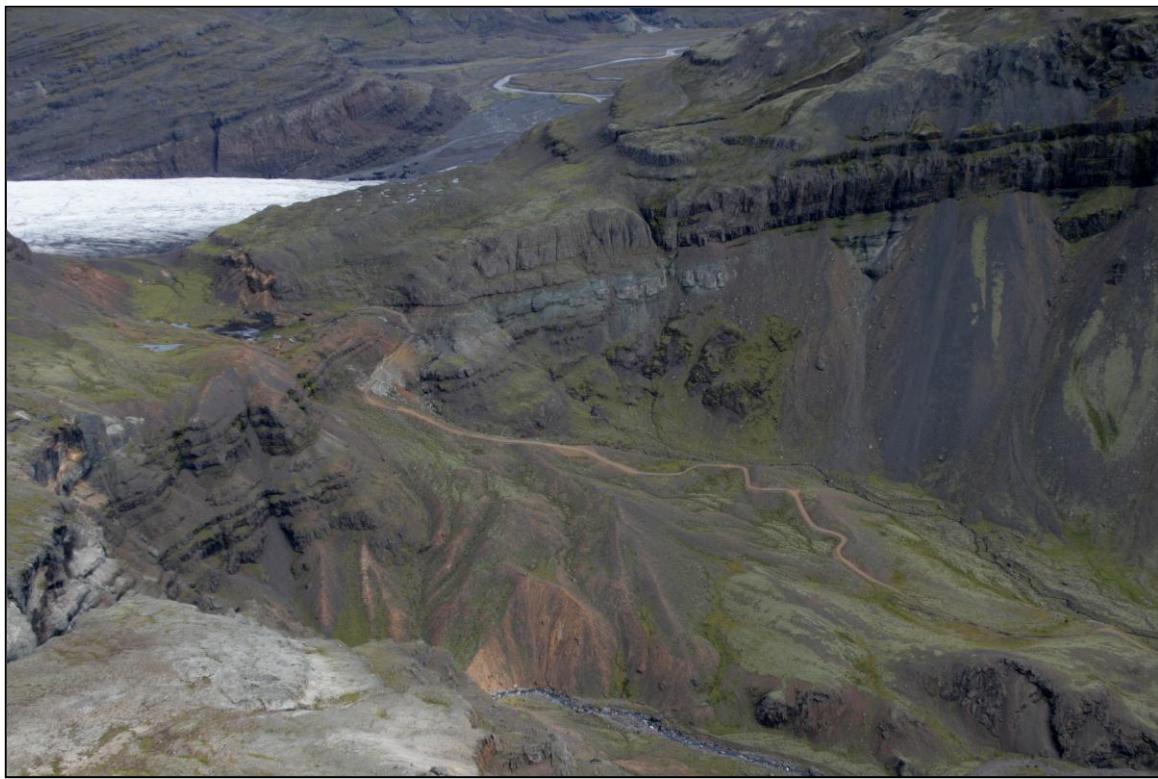
Tveir jeppaslöðar eru í Geithellnadal; slóðinn sunnan við Geithellnaá nær allt að skálanum á Leirás; þar byrjar merkt gönguleið sem liggur áleiðis yfir í Víðidal. Norðan við ána liggur slóði sem endar við Háás. Báðir slóðir eru torfærir; slóðinn norðan við Geithellnaá var áður fyrr sæmilega fær að Kambaselí en grafist hefur frá nokkrum brúm, og eru þær nú orðnar ófærar. Sunnan við Geithellnaá þarf að fara yfir marga árfarvegi, sem verða mjög stórgryttir í vatnavöxtum. Eins og er eru báðir slóðarnir einungis færir stórum jeppum en tiltölulega auðvelt virðist vera að gera þá sæmilega færa minni bílum ef vilji er til þess.

Hoffelsdalur

Leiðin frá bænum Hoffelli að Dalsstafni, innst inn í dalnum, er um 12 km löng. Hægt er að aka fyrstu 8 km leiðarinnar eftir vegslóða á áraurunum inn að Klifatanga. Á leiðinni þarf að keyra yfir Hoffellsá og yfir nokkra minni læki. Slóðinn er oftast sæmilega fær flestum jeppum. Sumarið 2009 var byrjað að ryðja nýjan slóða úr stafni Hoffellsdals upp í skarðið milli Hoffellsdals og Skyndidals og áfram vestur í áttina að Gjánúpstindi. Slóðinn er ruddur í tengslum við fyrirhugaða byggingu fjallaskála undir Gjánúpstindi. Lagning slóðans er umdeild og hefur verið kaerð. Með tilkomu slóðans hefur aðgengið að Hoffellsfjöllum, Skyndidal og sjálfbum jöklum batnað til muna. Hins vegar hefur hætta aukist á m.a. utanvegakstri á fjórjhólum á Dalsheiði og víðar. Undanfarin ár hefur fjórjhólaeign aukist mikið meðal sumarbústaðaeigenda í Laxárdal og Stafafellsfjöllum og í kjölfarið hefur verið mikið um utanvegakstur á fjórjhólum á Dalsheiði og Austurskóggum með tilheyrandi skemmdum á viðkvæmum gróðri. Á myndinni hér að neðan má sjá hvernig slóðinn liggar úr stafni Hoffellsdals upp í skarðið milli Hoffellsdals og Skyndidals. Í bakgrunni sést Lambatungnajökull.

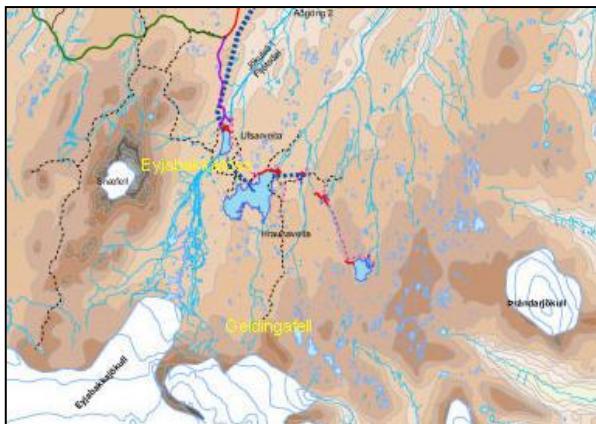

Mynd 2: Kort af Hoffellssvæðinu. Bleika línan sýnir útlínur Vatnajökulsþjóðgarðs; rauða línan sýnir nýja vegslóðann. Skálinn undir Gjánúpstindi er táknaður með bláum ferhyrning.

Mynd 3: Nýr slóði í botni Hoffellsdals. Lambatungnajökull og Skyndidalur sjást í bakgrunni. (Mynd: Skarphéðinn Þórisson).

Geldingafell

Mynd 4: Vegslóðar að Sauðárvatni og Geldingafelli.

Töluvert hefur verið lagt af vegslóðum í tengslum við byggingu ýmissa stíflna á svæðinu norðan votlendis í Eyjabökum (Ufsarstíflu í Jökulsá í Fljótsdal, Grjótár-, Kelduár- og Innri-Sauðárstíflu, sem tilheyra svokallaðri Hraunaveitu). Byggð hefur verið brú yfir Jökulsá í Fljótsdal, rúmlega 2 km neðan við Eyjabakkafoss, rétt norðan við Ufsarstífluna. Þaðan liggja vegslóðir að Sauðárvatni og i átt að Geldingafelli (sjá mynd 4). Þessir slóðar eru ekki opnir almenningu en hafa samt verið notaðir töluvert af skipuleggjendum hópferða.

2.2 Aðgengi fyrir göngumenn

Svæðið er fyrst og fremst gönguland. Gönguleiðir liggja inn í friðlandið úr Lóni, Álfafirði (Flugustaðadal, Hofsdal, Geithellnadal), Fljótsdal og frá Snæfelli. Sérstaklega er sú síðastnefnda mjög vinsæl meðal ferðamanna. Einnig er hægt að ganga úr Hoffelsdal í Nesjum yfir í Skyndidal. Sumar leiðir eru einungis fyrir vana og vel útbúna göngumenn. Nokkrar leiðir krefjast sérstakrar kunnáttu og búnaðs; á leiðinni frá Snæfelli í Geldingafell þarf að fara yfir Eyjabakkajökul og vaða nokkrar jökulár og á leiðinni úr Hoffelsdal þarf að fara yfir Lambatungnajökul (sjá mynd 6) eða að vaða Skyndidalsá. Einnig þarf að vaða yfir Lambatungaá, sem kemur undan Austurtungnajökli og er mjög ströng. Leiðin úr Flugustaðadal telst einnig erfið. Síðustu árin hefur aðgengi að svæðinu fyrir göngumenn,

bæði að sunnan (úr Lóni) og að norðan (úr Fljótsdal) stórbatnað með tilkomu tveggja brúa yfir ár sem hafa lengi verið miklir farartálmar fyrir göngumenn. Árið 2004 opnaði Vegagerðin göngubrú yfir Jökulsá í Lóni við Einstigi í Austurskógunum (á mörkum friðlandsins) en með henni er orðið unnt að ganga alla leið frá Stafafelli í Lóni í Kollumúla (sjá mynd 5). Austan við Snæfell hefur verið byggð brú yfir Jökulsá í Fljótsdal, stutt frá Eyjabakkafossi. Þar með er göngumönnun gert kleift að ganga úr Lónsöræfum í Snæfell án þess að þurfa að fara yfir jökul.

Mynd 5: Göngubrúin við Einstigi, seð frá Eskifelli.

Leiðin frá Stafafelli í Eskifell er að hluta til merkt; leiðin frá Stafafelli í Hvannagil er stikuð sem og leiðin frá brúnni yfir Jökulsá við Einstigi að skálanum í Eskifelli. Leiðin úr Geithellnadal (í Álftafirði) yfir í Víðidal er einnig merkt. Allar aðrar aðgangsleiðir að friðlandinu eru ómerktar.

2.3 Vöð og tilraunir til brúargerðar

Á leiðinni frá Stafafelli að Eskifelli þarf að vaða yfir Hnappadalsá, sem getur verið mjög straumhörd og jafnvel ófær í vatnavöxtum. Sumarið 2009 rigndi tölувvert mikið og stundum var erfitt að komast yfir hana. Einnig rann Jökulsá í Lóni mjög austarlega í dalnum innarlega í Austurskógunum og var stundum í vatnavöxtum erfitt að komast framhjá henni. Reynt hefur verið að brúa Hnappadalsá með raflínustaurum en þeir skoluðust burt. Einnig getur verið erfitt að vaða yfir Víðidalsá. Gunnlaugur B. Ólafsson fékk styrk til að brúa ána. Steyptir voru brúarstöplar við mynni Þverárgljúfurs, rétt neðan við fossinn Beljanda og þyrla landhelgisgæslunnar var fengin til að setja járnbita á stöplana. Brúin eyðilagðist þó áður en hún var fullkláruð, líklega af völdum jakastíflu í ánni. Brúarbitarnir liggja ennþá í ánni og mikið magn af byggingarefni er á árbakkanum. Aðgengi að svæðinu myndi batna til muna ef þessar ár yrðu brúarðar. Eins og áður hefur komið fram, þarf að vaða yfir Lambatungnaá á leiðinni í Lónsöræfi úr Hoffellsdal. Oft vex mikið í henni eftir því sem líður á daginn og þá getur hún orðið óvæð.

Mynd 6: Gønguhópur á leiðinni yfir Lambatungnajökul (Mynd: Grétar William Guðbergsson).

ánni. Brúarbitarnir liggja ennþá í ánni og mikið magn af byggingarefni er á árbakkanum. Aðgengi að svæðinu myndi batna til muna ef þessar ár yrðu brúarðar. Eins og áður hefur komið fram, þarf að vaða yfir Lambatungnaá á leiðinni í Lónsöræfi úr Hoffellsdal. Oft vex mikið í henni eftir því sem líður á daginn og þá getur hún orðið óvæð.

3 Gisting

3.1 Skálar

Skálar eru í Eskifelli, í Kollumúla, við Kollumúlavatn og við Geldingafell. Milli skálanna er hæfileg dagsganga. Skálarnir við Kollumúlavatn (Egilssel) og við Geldingafell eru í umsjón Ferðafélags Fljótsdalshéraðs. Veturinn 2005/2006 var settur upp nýr kamar við Egilssel. Í kamrinum er blá plasttunna sem verður skipt út þegar hún er full. Hægt er að geyma þrjár tunnar inn í kamrinum. Á veturna verða fullu tunnurnar fluttar til byggða en þá er hægt að keyra alveg að skálanum á snjó. Í Kollumúla eru tveir skálar, annar (“Múlaskáli”) er rekinn af Ferðafélagi Austur-Skaftafellssýslu og hinn (“Múlakot”) er í eigu Gunnlaugs B. Ólafssonar frá Stafafelli. Skálinn í Eskifelli er einnig í eigu Gunnlaugs B. Ólafssonar en hann er ekki fullkláraður. Skálinn er orðinn fokheldur, en eftir á að setja klósettið í stand, setja upp eldhúsinnréttigar og klára svefnloftið. Til stendur að breyta núverandi hálfkláruðu þurrklósetti í vatnsklósett (sjá mynd 7). Í viðauka I (11.1) má finna ítarlegar upplýsingar um alla skála innan friðlandsins.

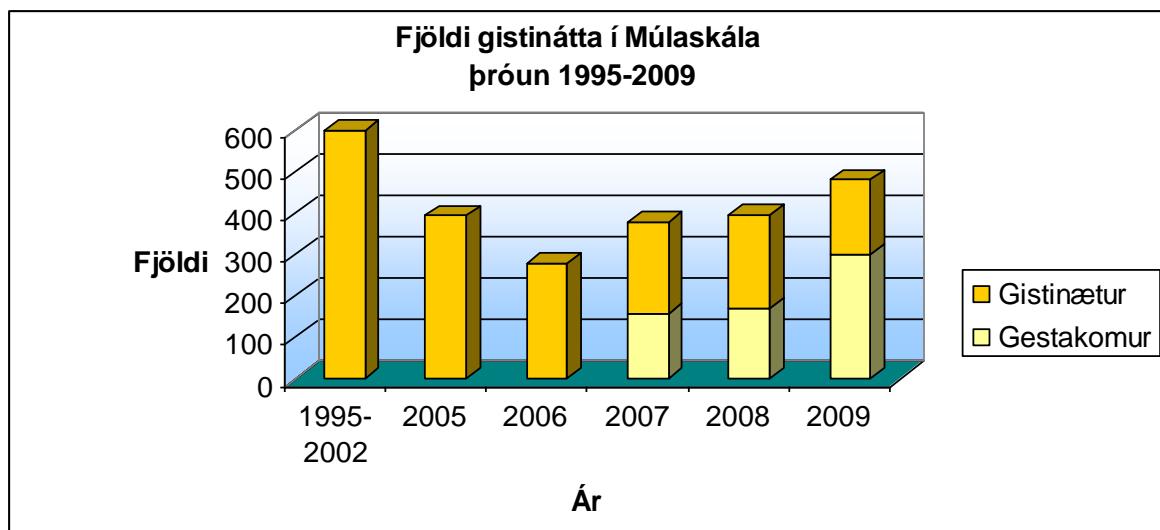
Mynd 7: Hálfkláraða klósetthúsið í Eskifelli. Byrjað er að grafa niður rotþró.

3.2 Tjaldsvæði

Í deiliskipulagi fyrir Lónsöræfi og nærliggjandi svæði er gert ráð fyrir fimm tjaldsvæðum, á Smiðjunesi, í Eskifelli við Ásavatn, á Keiluvöllum innst inn í Skyndidal, við Múlaskála og við bæjarrústirnar á Grund í Víðidal. Eitt þessara tjaldsvæða, á Smiðjunesi, er utan friðlandsins, á gönguleiðinni frá Stafafelli í Kollumúla, ± 7 km frá þjóðveginum. Sumarið 2006 var þar grafin niður rotþró og var þurrsalerninu breytt í vatnsklósett, til að leysa viðvarandi lyktarvandamál. Í desember 2009 fauk húsið á hliðina. Í Eskifelli var reist klósetthús árið 2004 en það hefur aldrei verið fullklárað. Ákveðið var að breyta ókláraða þurrsalerninu í vatnsklósett og stór rotþró var flutt í Eskifell. Sumarið 2006 var byrjað að grafa rotþróna niður. Stutt frá tjaldsvæðinu við Múlaskála eru vatnsklósett og vaskar. Sumarið 2007 var þar einnig sett upp sturta, sem er kynt með gasi. Eins og er, er engin þjónusta til staðar á Keiluvöllum í Skyndidal og á Grund í Víðidal, þó að á þessum stöðum séu merkt inn tjaldsvæði á gönguleiðakortinu fyrir Lónsöræfi, sem Mál og Menning hefur gefið út. Í viðhengi I (11.1) má finna ítarlegar upplýsingar um öll tjaldsvæðin innan friðlandsins.

3.3 Gestafjöldi

Sumarið 2005 voru í heild 393 gistenætur skráðar í Múlaskála¹. Í Múlakoti voru um 130 gistenætur skráðar² og líklega hafa gistenætur verið um 30 á tjaldsvæðinu við Múlaskála (ónákvæm tala). Sumarið 2006 var fjöldi skráðra gistenátta í Múlaskála tölувvert minni en sumarið áður, einungis 280. Sumarið 2007 gisti 158 manns í samtals 379 nætur í Múlaskála, sumarið 2008 gisti 170 manns í skálanum í samtals 397 nætur og sumarið 2009 gisti 300 manns í samtals 480 nætur í skálanum³. Nánast eingöngu Íslendingar gista í skálanum; útlendingum finnst gisting í skálanum yfirleitt of dýr og þeir gista því venjulega á tjaldsvæðinu. Sumarið 2008 gisti aðeins 4 útlendingar í skálanum, í samtals 8 nætur. Einnig er nokkuð um það að útlendingar halda áfram í Egilssel, þar sem er enginn skálavörður og gista þar án þess að borga. Súluritið hér að neðan gefur yfirlit yfir fjölda gistenátta í Múlaskála, frá 1995 til 2009. Engar upplýsingar liggja fyrir um gestafjölda í Múlaskála á árunum 2003 og 2004.

Mynd 8: Súluritið gefur yfirlit yfir fjölda gistenátta í Múlaskála á árunum 1995-2009. Úr súluritinu má lesa að gestum í Kollumúla hefur fækkað verulega frá 2002 til 2006 en hefur farið hægt fjölgandi eftir það. Úr súluritinu má einnig lesa að sumarið 2009 hafa miklu fleiri ferðamenn heimsótt svæðið (gestakomur) en sumarið 2008, en þeir hafa gisti þar í styttri tíma heldur en þeir ferðamenn sem heimsóttu svæðið sumarið 2008 (fjöldi gistenátta hefur aukist miklu minna en gestakomur).

Eins og fram kemur hér að ofan hefur fjöldi gistenátta verið um (eða undir) 400 á árunum 2005-2008. Til samanburður hefur fjöldi gistenátta í skálanum yfirleitt verið um 600 á árunum 1995-2002⁴, þannig að gestum í Múlaskála hefur fækkað verulega á árunum 2005-2008 (sjá súlurit, mynd 8). Ein ástæða fyrir þessari fækkun er að Útvist hefur ekki skipulagt neinar ferðir í Lónsöræfi undanfarin ár en áður komu alltaf nokkrir hópar frá þeim og gisti í 4-5 daga. Áður komu yfirleitt 4-5 hópar á vegum Ultima Thule, sem gengu úr Snæfelli í Kollumúla, en fyrirtækið hætti að skipuleggja hópferðir í Lónsöræfi árið 2005, líklega vegna virkjanarframkvæmda við Kárahnjúka og á Vesturöræfum. Langflestir gistenætur eru oftast bókaðar á tiltölulega stuttu tímabili frá 20. júní til 20. júlí. Ekki liggja fyrir nákvæmar tölur um fjölda dagsgesta sem komu með rútunni en ljóst er að þeim hafi fækkað verulega eftir að hætt var að bjóða upp á daglegar ferðir fyrir einstaklinga upp að Illakambi. Sumarið 2009 jókst gestafjöldinn aftur um u.þ.b. 20%, aðallega vegna þess að nokkrir gönguhópar á vegum

¹ Upplýsingar um gistenætur í Múlaskála má finna á <http://www.gonguferdir.is>, undir “fundargerðir”.

² Munnlegar upplýsingar, Gunnlaugur B. Ólafsson.

³ Munnlegar upplýsingar frá Rannveigu Einarssdóttur, formanni Ferðafélagi Austur-Skaftafellssýslu.

⁴ Þolmörk ferðamennsku í friðlandi á Lónsöræfum, bls. 20

Íslensku Fjallaleiðsögumanna gékk frá Geldingafelli suður í Austurskóga. Þessir hópar notfærðu sér nýja veginn, sem liggur áleiðis að Geldingafelli og forðuðust þannig að ganga yfir Eyjabakkjökul.

4. Fræðsla

4.1 Upplýsingarskilti

Aðeins tvö upplýsingaskilti eru í Lónsöræfum, annað er fyrir utan friðlandið, við Kollumúlaveg (mynd 9) og hitt er við bílastæðið á Illakambi (mynd 10). Landeigendur á Stafafelli og Brekku eru óánægðir með skiltið við Kollumúlaveg. Ekki var haft samráð við þá um texta og staðsetningu skiltis en að mati þeirra ætti skiltið m.a. að benda fólk betur á hættuna að keyra yfir Skyndidalsá. Einnig hafa borist kvartanir um staðsetningu þessa skiltis. Skiltið er á vegamótum, þar sem Kollamúlavegur og slóði að Dímu greinast en reglulega hefur komið fyrir að ferðamenn, sem héldu að slóðinn að Dímu væri Kollumúlavegurinn, reyndu að keyra yfir

Mynd 9: Skilti við Kollumúlaveginn, rétt við afleggjarann að Dímu.

Jöklusá við Dímu og lento á kaf í ánni (sjá mynd 1). Vegagerðin á Höfn hefur lýst sig tilbúna að færa skiltið á betri stað.. Sumarið 2007 voru sett upp 5 upplýsingaskilti við bílastæðið á Illakambi, með upplýsingum um algengar plöntur, algenga fugla, sögu, sauðfjárbeit, jarðfræði og vinsæla staði í Lónsöræfum. Gerð skiltanna var að mestu leyti fjármögnud með styrki frá Ferðamálaráði⁵ Við hliðið stutt frá eyðibilinu Pórisdal er gamalt skilti sem Náttúruverndarráð hefur á sínum tíma sett upp (mynd 11). Skiltið er með öllu ólæsilegt og ætti að setja upp nýtt skilti þar, ef leyfi til þess fæst hjá landeigendum.

Mynd 11: Upplýsingarskilti á Illakambi.

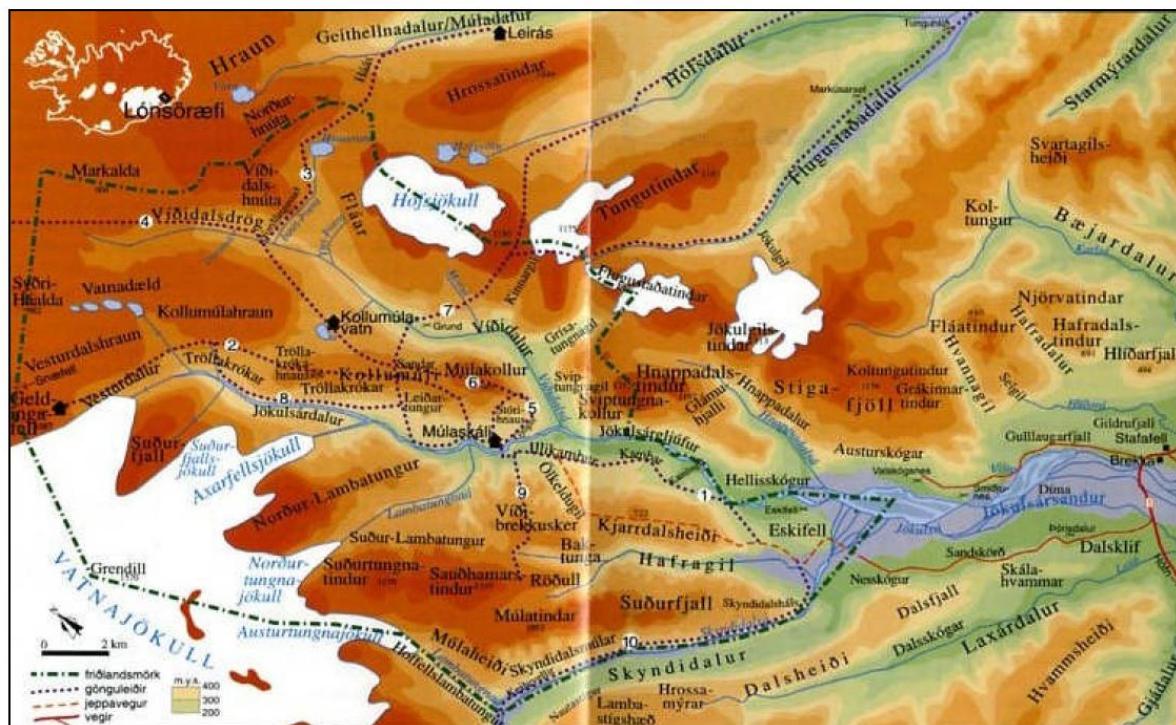

Mynd 10: Ólæsilegt skilti Náttúruverndarráðs við Pórisdal.

⁵ Höfundur þessarar skýrslu sótti árið 2006 um styrk til Ferðamálaráðs að upphæð 500.000 krónur “til úrbóta á ferðamannastöðum” í flokki “Uppbygging á nýjum svæðum” en fékk úthlutað styrk að upphæð 250.000 krónur, sem var notaður til að kaupa stíkur, efni í vegvísa og til að láta prenta 5 upplýsingaskilti.

4.3 Gönguleiðakort

Bestu kortin af svæðinu eru Atlaskort LMÍ 1:100.000 (blað 105 Hamarsfjörður og blað 106 Hornafjörður) og Staðfræðikort LMÍ 1:50.000 (2214 II og 2213 I+II). Mál og Menning hefur gefið út gönguleiðakort (1:100.000) sem spannar svæðið Snæfell-Berufjörður-Mýrar-Lónsöræfi. Kortagrunnurinn sem hefur verið notaður er frekar gamall og ekki allsstaðar réttur. Mælikvarðinn 1:100.000 hentar ekki nögu vel fyrir gönguleiðakort. Betra væri ef kortið myndi sýna minna svæði á 1:50.000. Mörg örnefni eru ekki á réttum stað. Sumar gönguleiðir ættu alls ekki að vera merktar á kortið, t.d. leiðin yfir Eyjabakkajökul (varasamt að merkja leið yfir jökul) og neðri leiðin úr Röðli niður í Skýndidal (mjög erfið). Náttúruverndarráð ríkisins hefur árið 1996 gefið út gönguleiðabækling fyrir Lónsöræfi (mynd 12); textinn er allt í lagi en kortið með gönguleiðunum þarf að endurbæta. Sumar leiðar á að taka út og öðrum þarf að breyta. Nokkrar stikaðar gönguleiðir vantar í bæklinginn og brúin við Einstigi og gönguleiðin frá Eskifelli að Stafafelli eru ekki merkt inn á kortið. Vegna þess að bæklingurinn er orðinn svo úreltur hefur hann síðustu árin ekki verið seldur en hefur bara verið dreift ókeypis. Til stendur að gefa út nýtt gönguleiðakort fyrir Lón á vegum “Átek i merkingu gönguleiða í Austur-Skaftafellssýslu”, sem hefur nú þegar gefið út gönguleiðakort fyrir Nes og Suðursveit og er að undirbúa útgáfu gönguleiðakorta fyrir Mýrar og Öræfi. Verkefnið verður m.a. fjarmagnað með styrkjum úr Pokasjóði en höfundi þessarar skýrslu hefur verið falið að taka saman upplýsingar fyrir gerð gönguleiðakorts fyrir Lón. Kortið verður ekki gefið út fyrir sumarið 2010. Sumrin 2008 og 2009 var safnað upplýsingum fyrir gönguleiðakortið fyrir Lón; stikuðu gönguleiðirnar voru raktar með GPS-tæki og einnig voru teknir GPS-puntar á völdum stöðum.

Mynd 12: Gönguleiðabæklingur fyrir Lónsöræfi sem Náttúruverndarráð Ríkisins gaf út árið 1996.

5. Nýting

5.1 Beit

Tveir bæir hafa rekið fé í friðlandið undanfarin ár, Brekka í Lóni og Bjarnanes í Nesjum. Auk þess hafa nokkrir tómstundabændur á Höfn fengið að fara með fáeinartindurinn inn í Kollumúla. Af og til kemur sú umræða upp hvort ekki ætti að banna beit í friðlandinu. Mín skoðun er sú að það væri ekki rétt að friða svæðið fyrir beit. Vissulega hefur ofbeit leitt til skemmda á gróðri á fyrri oldum, þegar vetrarbeit var á svæðinu og einnig á áttunda áratug síðustu aldar, þegar fjárfjöldi á landinu var sem mestur en nú á dögum er beitarálagið mjög hóflegt og langt undir beitarþoli svæðisins. Á Brekku í Lóni var sauðfjárbúskapur verulega dreginn saman haustið 2005 og aftur haustið 2009, þannig að beitarálagið hefur minnkað verulega í friðlandinu. Beitartíminn er orðinn mjög stuttur, fyrstu kindurnar koma inn á svæðið í lok júní og fyrsta smölunin fer yfirleitt fram í byrjun september. Víðast hvar fylgja gönguleiðir gömlum kindagötum og í bröttum skriðum myndu göngustígar fljótlega hverfa ef ekki væru tindur á svæðinu til að viðhalda þeim. Fækken sauðfjár á svæðinu hefur þegar leitt til þess að götur í skriðum eru almennt orðnar mjórri og erfiðari yfirferðar. Ef svæðið yrði friðað fyrir beit myndi stór hluti af göngustígunum hverfa fljótlega og smalamennska myndi heyra sögunni til með þeim afleiðingum að þekking á svæðinu, t.d. vitund um viss einstigi og þekking á örnefnum myndu glatast.

5.2 Veiði

Í friðlandinu eru stundaðar rjúpnaveiðar, aðallega á Kjarrdalsheiði. Rjúpnaveiði á svæðinu er háð leyfi landeigenda og borga þarf til að fá leyfi. Ekki er vitað hversu margir fuglar hafa verið veiddir innan friðlandsins síðustu árin. Stórir hópar af hreindýrum hafa haldið sig í Lónsöræfum, einkum í Víðidal. Friðlandið tilheyrir hreindýraveiðisvæði 8; árið 2006 voru á því svæði veidd 50 dýr, 20 tarfar, 20 kýr og 10 kálfar og árið 2007 voru þar veidd 63 dýr, 35 tarfar, 24 kýr og 4 kálfar (<http://www.hreindyr.is>). Ekki fundust tölur fyrir árið 2008. Árið 2009 var heimilt að veiða 126 dýr á svæði 8, 91 kýr og 35 tarfa. Ekki fundust nákvæmari upplýsingar um fjölda veiddra dýra innan marka friðlandsins. Töluvert bar á veiðipjófnaði eftir að veiðítímanum lauk, enda sáust reglulega leifar af hreindýrum í ruslagámnum.

Mynd 13: Hreindýr í Lóni.

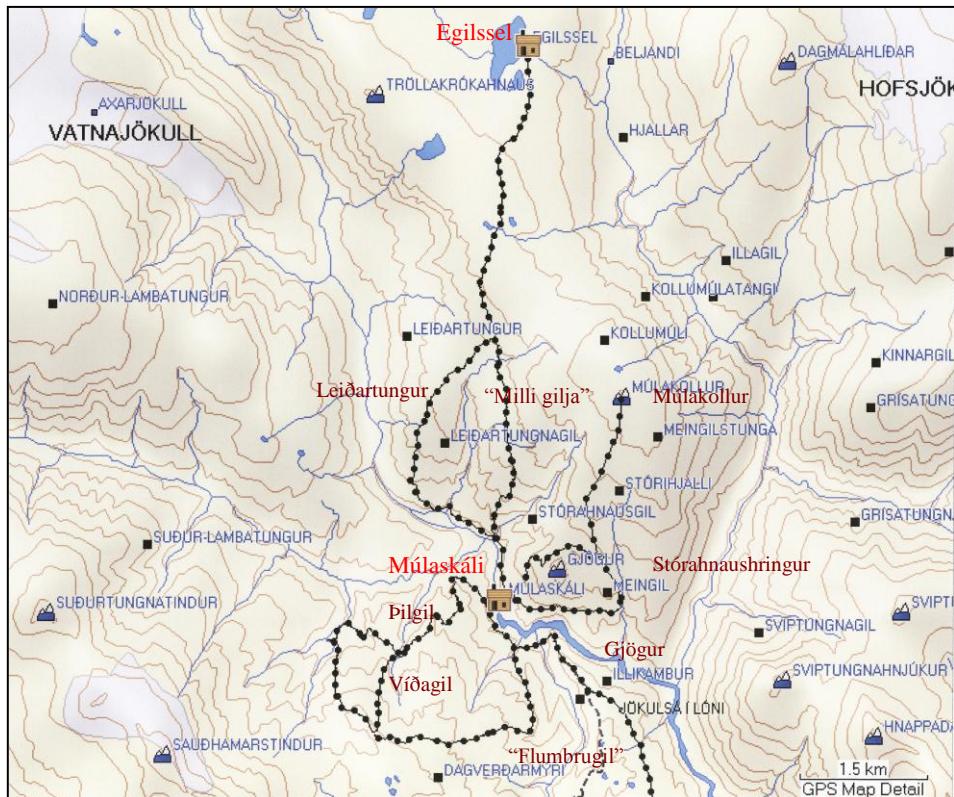
6. Gönguleiðir og reiðleiðir

6.1 Merktar gönguleiðir

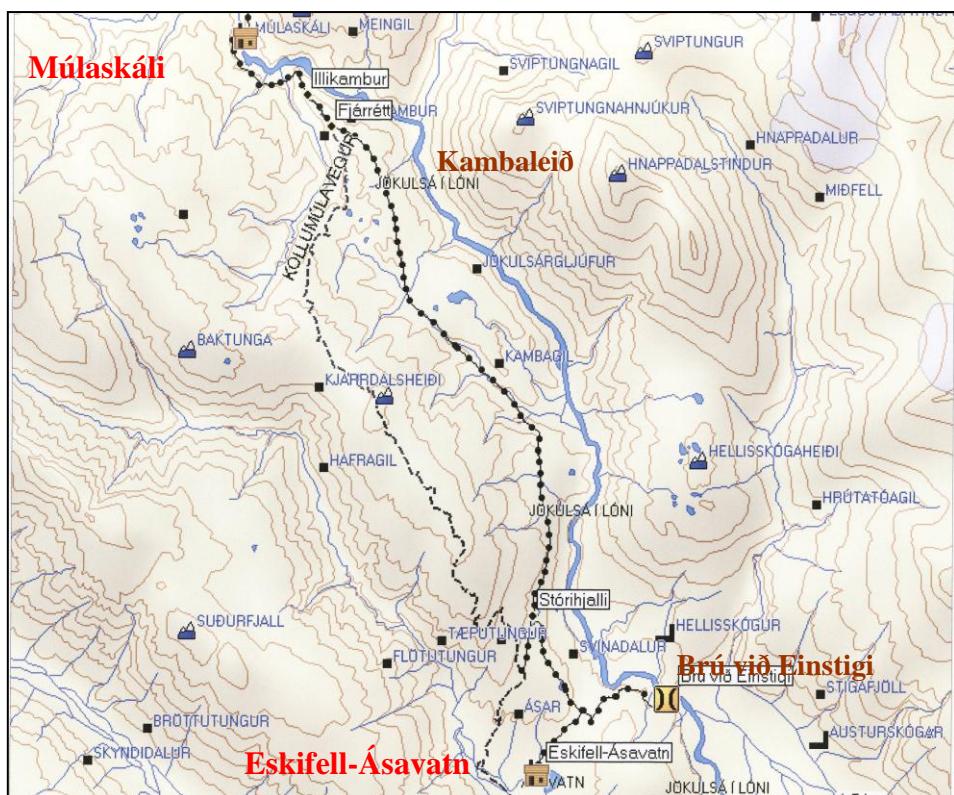
Gönguleiðirnar í friðlandinu eru yfirleitt merktar með gulum stikum, þó á sumum stöðum finnist ennþá gamlar stikur með bláan topp. Leiðin úr Geithellnadal er að hluta til merkt með málningu á klettum. Myndir 14 og 15 sýna allar stikaðar gönguleiðir í Lónsöræfum, staðsetningu skálanna og brúna við Einstigi (leiðirnar voru mældar með GPS-tæki sumrin 2008 og 2009).

Aðgangsleiðir að friðlandinu

Einungis fáar aðgangsleiðir að friðlandinu hafa verið merktar. Leiðin frá Stafafelli að skálanum í Eskifelli hefur að hluta til verið merkt, þ.e.a.s. frá Stafafelli norður í Hvannagil og frá nýju göngubrúnni að upphafi Kambaleiðar, sem og að skálanum í Eskifelli. Einnig er búið að merkja leiðina sem liggur úr Geithellnadal yfir í Vífidal (að Norðlingavaði). Aðrar aðgangsleiðir að friðlandinu (s.s. úr Hofsdal, Flugustaðadal, Hoffellsdal, Fljótsdal og frá Snæfelli að Geldingafelli) eru algjörlega **ómerktar**.

Mynd 14: Kort sem sýnir allar merktar gönguleiðir sem hefjast við Múlaskála.

Mynd 15: Kort sem sýnir leiðirnar frá göngubrúnni við Einstigi og frá skálanum í Eskifelli norður í Múlaskála ("Kambaleið").

Eskifell (skáli)-upphaf Kambaleiðar

Leiðin var stikuð sumarið 2005, eftir ítrekaðar kvartanir frá ferðamönnum um að þeir gátu ekki fundið gönguleiðina frá Eskifelli inn að Illakambi, sem er merkt inn á sérkorti Máls og Menningar (Lónsöræfi *Stafafell-Berufjörður*). Norðan við skálann í Eskifelli er gengið upp á klettabelti til að krækja fyrir mýrlendi. Eftir nokkur hundruð metra liggur greinileg kindagata niður klettabeltið. Rúmlega hálfum kílómeter austar er svo komið að stígamótum. Þar er hægt að fara norður fram með Jökulsárgljúfri á Illakamb (stikað) eða suður að nýju göngubrúnni yfir Jökulsá við Einstigi í Austurskóggum (stikað að brúnni). A leiðinni frá skálanum við Ásavatn að göngubrúnni eru nokkur vandamál sem þarf að leysa. Leiðin sem liggur niður áðurnefnt klettabelti er djúp moldargata sem þolir ekki mikið álag. Annað hvort að að lagfæra stíginn eða finna betri leið. Á ýmsum stöðum á leiðinni frá klettabeltinu að skiltinu í norðanverðu Eskifelli mætti færa gönguleiðina, til að hlífa viðkvæmum mosagróðri og til að auðvelda ferðamönnum að rata.

Framkvæmdir sumarið 2009:

- Áætlað var að lagfæra leiðina niður klettabeltið austan við skálan við Ásavatn. Þar að auki stóð til að reyna að lagfæra gamla stíginn rétt við stígamótin, þar sem Kambaleiðin og leiðin að skálanum við Ásavatn skiptast. Landvörður og sjálfböðaliðar fóru á staðinn og skoðuðu aðstæðurnar. Þeir reyndu að finna aðra og betri leið niður klettabeltið en fundu hana ekki. Eina leiðin, sem virtist koma til greina, var afskrifuð, vegna þess að það myndi kosta töluvert rask á gróðri að gera hana greiðfæra. Þeir komust að þeirri niðurstöðu að það myndi vera erfitt og tímafrekt að finna nothæft grjót til að hlaða tröppur og að verkið myndi taka a.m.k. 2 daga. Samkvæmt mati sjálfböðaliða myndi það einnig taka a.m.k. 2 daga að gera "gamla stíginn" sunnan við vegmótin nothæfan að nýju. Veðurskilyrði voru mjög slæm; erfitt var að halda sér standandi í hífandi roki og úrhellisrigningu. Ákveðið var að koma aftur seinna og taka góðan tíma í á að lagfæra stígana á þessum tveimur stöðum.
- Landverðir og skálavörður bættu stikum í og réttu stikur við sem höfðu losnað á leiðinni frá skálanum við Ásavatn að stígamótum.
- Ekki gafst tækifæri til að bera i skiltin og mála stikur eins og gert hafði verið ráð fyrir, vegna mikillar rigningar.

Æskilegar framkvæmdir næsta sumar:

- Lagfæra þarf leiðina niður klettabeltið sem teygir sig frá Ásavatni í austurátt. Líklega er best að hlaða þar tröppur; einnig á að klippa trjágreinar sem hanga yfir göngustígnum.
- Á nokkrum stöðum mætti færa gönguleiðina frá klettabeltinu að skiltinu í norðanverðu Eskifelli, til að hlífa viðkvæmum mosagróðri og til að auðvelda fólk að rata.
- Nauðsynlegt er að mála stikurnar á þessari leið.
- Bera þarf í 2 skilti, á stígamótum, þar sem Kambaleiðin og leiðin í skálann við Ásavatn skiptast og uppi á Eskifelli.

Eskifell-Kambar-Illikambur ("Kambaleið")

Leiðin liggur frá brúnni við Einstigi um Eskifell að Illakambi. Gengið er meðfram Jökulsárgljúfri eftir svokölluðum Kömbum og er því oftast kölluð "Kambaleið". Leiðin er stikuð og þar sem er ekki hægt er að stika eru gulir punktar málæðir á steina en þegar skyggni er slæmt getur verið erfitt að finna leiðina, sérstaklega þegar gengið er sunnan frá. Göngustígurinn er á köflum mjög ógreinilegur, einkum þar sem hann liggur í stórgryttum

lækjarfarvegum. Leiðin getur verið frekar hættuleg ef menn villast, því hún liggur á köflum í snarbröttum skriðum. Stíglurinn endar við fjárrétt, nokkur hundruð metrum sunnan við Illakamb en þaðan á að fylgja jeppaslóðanum að bílastæðinu. Tvær leiðir tengjast inn á Kambaleiðina: merkt gönguleið frá skálanum í Eskifelli við Ásavatn og leið sem liggur um Stórahjalla og tengir Kambaleiðina við Kollumúlaveg.

Framkvæmdir sumarið 2009:

- *EKKI komst í verk að bæta stíkum í, réttu stíkur við sem höfðu losnað eða að (endur)mála stíkur á Kambaleiðinni, á tengileiðinni frá Kollumúlavegi að Kambaleiðinni og á tengileiðinni sem liggur að skálanum í Eskifelli við Ásavatn. Áætlað var að labba fram í Eskifell á síðasta degi vinnuvikunnar og lagfæra og mála stíkur í leiðinni en rútubílstjórinn breytti skyndilega ferðaáætlun sinni og landvörður og sjálfbodaliðar neyddust til þess að fara til byggða degi áður en til stóð.*
- *Borið var í skiltið við réttina sunnan við Illakamb; ekki þurfti að skipta um skrúfur í þetta sinn.*

Æskilegar framkvæmdir næsta sumar:

- *Bæta enn fleiri stíkum við, sérstaklega í Kambagili.*
- *Mála gula punkta (eða örvar) á steina á stöðum, þar sem erfitt hefur reynst að stíka (aðallega í árfarvegum), ef landeigendur og aðrir hagsmunaaðilar geta komið sér saman um það. Aðferðin hefur þegar verið notað við góða raun á leiðinni frá Leirás í Geithellnadal yfir í Víðidal. Málun á steinum virðist miklu endingarbetri aðferð en stíkun.*
- *Endurstika þarf leiðina frá skálanum við Ásavatn að brúnni við Einstígi að sunnanverðu.*
- *Æskilegt væri að merkja erfiðustu kafla Kambaleiðarinnar sérstaklega inn á gönguleiðakortið (t.d. með brotalínu eða punktalínu), eða í öðrum lit.*
- *Nauðsynlegt er að bera í skiltin á Stórahjalla og við Kollumúlaveg F980 og e.t.v. að skipta um brotnar skrúfur.*

Illikambur- Kollumúli (Múlaskáli)

Fjölfarnasti stíglurinn í friðlandinu er leiðin sem liggur frá bílastæðinu á Illakambi niður í skála Ferðafélags Austur-Skaftafellssýslu í Kollumúla (“Múlaskáli”). Flestir ferðamenn sem

ganga um friðlandið fara um þennan stíg. Stíglurinn er á köflum frekar erfiður yfirferðar. Ofarlega í Illakambi eru á kafla naktar klappir en neðar taka mjög brattar skriður við. Leiðin niður Illakamb reynist sumu fólki sem þjáist af lofthræðslu erfið. Næsta hindrun á leiðinni er Ölkeldulækur. Áður fyrr þurfti stundum að vaða yfir lækinn eftir mikla rigningu en í mikilli vættutíð varð lækurinn stundum ófær með öllu. Ragnar Pétursson rútubílstjóri smíðaði sumarið 2005 bráðabirgðabrétt yfir lækinn. Veturinn 2005/2006 gjörbreyttust aðstæðurnar við Ölkeldugil. Lækurinn ruddi nokkrum hindrunum í farveginum burt og

Mynd 16: Göngumenn klöngrast niður að hengibrúnni yfir Jökulsá.

fór að breiða mikið úr sér. Jafnvel í mestu vatnsvöxtum er nú tiltölulega auðvelt að komast yfir lækinn og ekki er lengur þörf fyrir brú á honum. Samt var brúin sett upp aftur vorið 2009

og tekið niður í lok ágúst (til að koma í veg fyrir að hún myndi eyðileggjast í vorleysingum). Leiðin að hengibrúnni yfir Jökulsá liggar niður um einstígi en þar er kaðall sem auðveldar göngu (sjá mynd 16). Göngustígurinn er að mestu leyti óstikaður en hann er fjölfarinn og því mjög greinilegur.

Framkvæmdir sumarið 2009:

- *Stígurinn niður Illakamb og stigurinn niður að göngubrúnni yfir Jökulsá voru sopaðir.*
- *Landvörður bar í skiltin við upphaf gönguleiðanna að Pilgili og Flumbrugili.*

Æskilegar framkvæmdir næsta sumar:

- *Á hverju sumri: sópa Illakamb og leiðina niður að göngubrúnni yfir Jökulsá í byrjun ferðamannatímabilsins*
- *Á hverju sumri: sópa klettana vestan við göngubrúna.*
- *Skoða hvort hægt sé að ryðja nýja og þægilegri leið neðarlega í Illakambi. Í handbók F.Í. 1937 er mynd sem sýnir hvernig gatan lá þá þvert yfir skriðuna neðarlega í Illakambi. En þetta er verkefni sem má alveg biða lengur.*

Múlaskáli-Gjögur-Meingil-Stórihnaus-Múlaskáli (“Stórahnaushringurinn”)

Leiðin byrjar austan við endurbyggða gangnamannakofann (“Múlakot”) og liggar um snarbrattar skriður í Gjögri að Meingili, framhjá tveimur fossum og niður með Stórahnausgili. Stígurinn um Gjögur er tæpur og ekki fyrir lofthrædda. Á tveimur stöðum þarf að fara yfir nakta klöpp en þar hefur nokkrum sinnum verið reynt að höggva spor með haka, með frekar litlum árangri (bergið er of mjúkt og þrepin hverfa fljótt). Kindur halda stígnum við; hann er oftast mjór og frekar ógreinilegur á vorin en verður breiðari eftir því sem fleira fé hefur farið leiðina.

Mynd 17: Horft niður í Stórahnausgil.

Framvæmdir sumarið 2009:

- *Skálavörður og sjálfböðaliðar festu stikur og bættu stikum í.*
- *Landvörður setti upp skilti við upphaf leiðarinnar upp á Múlakoll.*
- *Sjálfböðaliðar breikkuðu stíginn í Gjögri en treystu sér ekki að höggva þrep í klöppunum í Gjögri án hlífðargleraugna.*

Æskilegar framkvæmdir næsta sumar:

- Í byrjun hvers sumars: breikka götuna um Gjögur með skóflu.
- Viðhalda þrepunum í klöppunum í Gjögrinu.

Múlaskáli- Pilgil-Víðibrekkusker –“Svarthöfði”–Múlaskáli

Mynd 18: Stígur í mosáþembu; greinilega sjást fór eftir göngustafi.

Leiðin byrjar vestan við Jökulsá, á leiðinni frá Illakambi í Kollumúla og liggur að mestu um ógrónar líparítskriður, upp með Pilgili, um Víðibrekkusker og niður tiltölulega brattarlíparítskriður. Á þessari gönguleið er ýmislegt sem mætti lagfæra. Nokkur hundruð metra frá upphaf leiðarinnar er gengið upp brattan mosagróinn hrygg. Hér er stígurinn ekki mjög greinilegur og ýmsar hlíðargötur hafa myndast í mosáþembunni. Nauðsynlegt er að afmarka stíginn betur og að loka óæskilegum hlíðargötum. Greinilega sést að göngustafir valda skemmdum á mosanum. Þeir losa mosann beggja vegna við stígann og stígurinn verður fyrir vikið breiðari. (mynd 18). Á sunnanverðum Víðibrekkuskerjum eru tvær leiðir, önnur var stikuð fyrir þremur árum en hin er eldri leið, sem hefur ekki verið viðhaldið. Eldri leiðin liggur nær Víðagili og frá henni er miklu fallegra útsýni yfir litríkt gilið. Gott væri að færa nýju leiðina nær Víðagili eða að endurstika gömlu leiðina til að auka ánægju göngumanna. Bæði sunnan og norðan megin við Svarthöfða, sem er bílmálalaga basaltklettur, er stígurinn ógreinilegur (enda að hluta til í snarbröttum skriðum, þar sem stikur tolla illa) og er erfitt að finna réttu leiðina. Þar að auki er

eiginlega um tvo mismunandi stíga að ræða norðan við Svarthöfða, leið sem var (endur)stikuð árið 2007 og eldri leið, sem liggur austar og er erfiðari. Nauðsynlegt er að velja bestu leiðina og stika hana vel í kringum Svarthöfða. Einnig á eftir að mála stikurnar sunnan og norðan við Svarthöfða.

Á þremur stöðum á leiðinni eru erfiðir kaflar:

- 1) Rétt áður en komið er að Pilgili þarf að fara yfir lítið gil, yfir læk og upp snarbratta líparítskriðu. Æskilegt er að lagfæra stíginn neðst í brekkunni.
- 2) Rétt áður en komið er að Víðibrekkuskerjum þarf að klöngast upp snarbratta líparítskriðu. Hér þarf einnig að lagfæra stíginn neðst í brekkunni.
- 3) Bæði norðan og sunnan við Svarthöfða hafa verið stikaðar mismunandi leiðir og er núverandi gönguleiðamerking ruglingsleg. Skoða þarf betur hvaða leið hentar best, merkja hana og fjarlægja stikur annars staðar.

Framkvæmdir sumarið 2009:

- Sjálfboðaliðar festu stikur, bættu stikum í og máluðu þær eftir þörfum (nema í kringum Svarthöfða, þar sem áætlað er að færa leiðina annað).

Æskilegar framkvæmdir næsta sumar:

- Skilgreina stíginn betur, þar sem hann liggur upp brattan mosagróinn hrygg og loka óæskilegum hliðarstígum.
- Færa leiðina á Víðibrekkuskerjum eða endurstika eldri leið sem er þar fyrir.
- Finna ákjósanlegustu leiðina niður að Svarthöfða, bæði norðan og sunnan frá, merkja hana vel og mála stikurnar. Fjarlægja svo leifar af eldri leiðum sem geta verið ruglingslegar.
- Lagfæra stíginn á þeim þemur stöðum, sem hafa verið taldir upp hér að ofan.
- Merkja stígamótin betur, neðst í Víðibrekkuskerjum, þar sem leiðin skiptist og efst í Víðibrekkuskerjum, þar sem hægt er að velja um það að fara annaðhvort niður Víðibrekkusker að vestanverðu eða að fara niður um Flumbrugil.

Múlaskáli- Pilgil-Víðibrekkusker- “Flumbrugil” –Múlaskáli

Önnur stikuð leið að Víðibrekkuskerjum (mynd 19) liggur upp með Flumbrugili að norðanverðu. Þessi leið verður oft fyrir valinu þegar gengið er upp á Sauðhamarstind, enda er hún tölувart styttí en leiðin sem liggur upp með Pilgili. Leiðin um Flumbrugil og hringleiðin um Víðibrekkusker mætast efst í Víðibrekkuskerjum. Nafnið Flumbrugil er tiltölulega nýtilkomið og ekki merkt inn á kortum. Basaltstrýta í gilinu þykir líkjast trollkonunni Flumbru í barnabókinni “Flumbra. Ástarsaga úr fjöllunum”. leiðin liggur að mestu leyti um lítt eða ógrónar líparítskriður, þar sem lítið mótar fyrir stígum og því er nauðsynlegt að leiðin sé vel merkt. Að öðru leyti þarfnaðast þessi gönguleið lítils viðvalds.

Mynd 19: Útsýni yfir Víðagil af Víðibrekkuskerjum. Myndin sýnir einhverjan hluti af Víðibrekkuskerjum með dýpihlíðum og grænum svæðum. Þessi er einnig staðsetningin til Flumbrugils.

Framkvæmdir sumarið 2009:

- Sjálfböðaliðar festu stikur í Flumbrugili, bættu stikum í og máluðu þær eftir þörfum.

Æskilegar framkvæmdir næsta sumar:

Leiðin þarfnaðast lítils viðhalds en mikilvægt er að hún sé vel merkt.

- nauðsynlegt er að viðhalda stikum
- æskilegt er að merkja stígamótin betur, þar sem leiðin um Flumbrugil tengist inn á hringleiðina um Víðibrekkusker.

Múlaskáli-Leiðartungur-Sandar-Kollumúlavatn (Egilssel)

Leiðin liggur um gamlar kindagötur meðfram Jökulsánni að Brennikletti, í gegnum skóginn um Leiðartungur, upp á Sanda að Kollumúlavatni. Brenniklettur er mikill farartálmi. Oft er hægt að ganga á áraurunum við Brenniklett (“neðri leið”) en stundum liggur Jökulsá alveg upp að klettinum. Stundum er þá hægt að vaða yfir álinn sem flæðir að klettinum en stundum er hann ófær en þá þarf að fara upp fyrir Brenniklett. Áður fyrr var hægt að klifra upp skriðurnar norðan við Brenniklett og yfir berggang og klöngrast svo um 30 metra á naktri klöpp (“millileið”). Þessi leið hefur þó versnað mikið síðustu árin og er eiginlega orðin ófær. Sjálfböðaliðar reyndu í tvígang að lagfæra leiðina en gáfust upp á því. Illa gekk að höggva varanleg þrep í klappirnar norðan við Brenniklett sem eru úr mjög mjúku bergi og lausar í sér, þannig að þrepin hurfu fljótt. Einnig er hægt að fara upp skriðuna sunnan við fossinn, yfir lækinn fyrir ofan fossinn og upp á berggang norðan megin við fossinn, þar sem sæmilegur

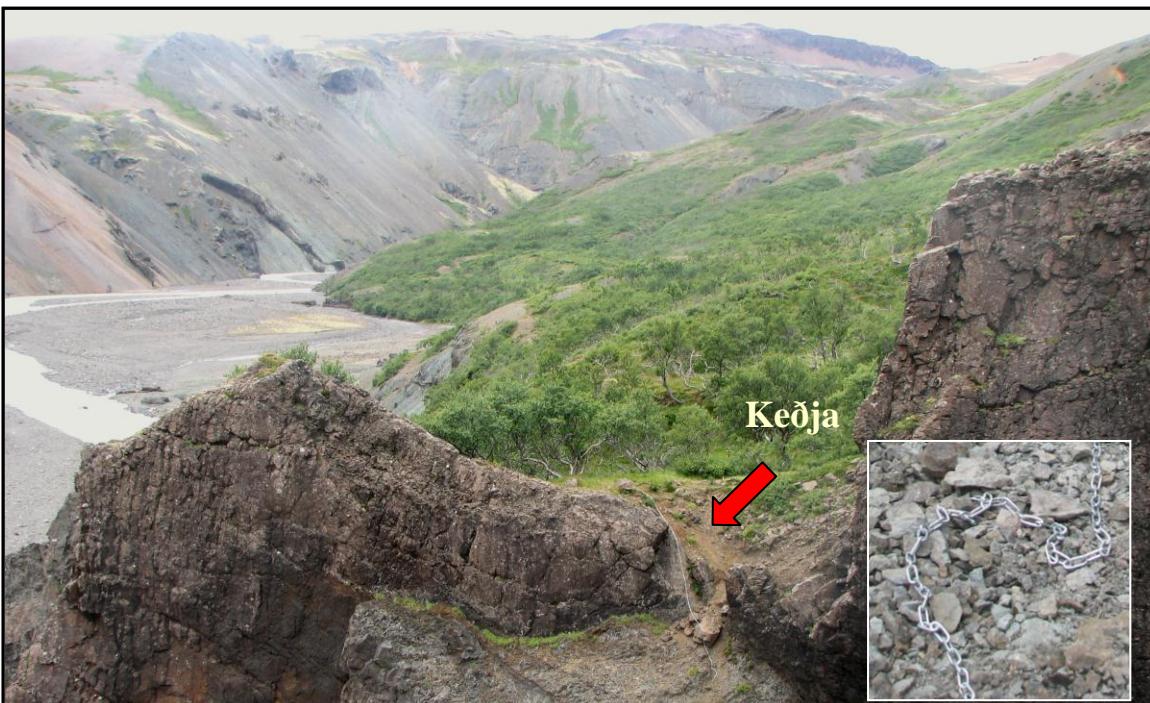

Mynd 20: Í Leiðartungum.

ekki fyrir neinum stíg og í þoku getur verið mjög erfitt að rata á Söndum. Úr Leiðartungum liggur á einum stað greiðfær leið niður í Stórsteina. Erfitt er að finna upphaf leiðarinnar og margir hafa lent í vandræðum, þegar þeir reyndu að fara niður á vitlausum stað.

Framkvæmdir sumarið 2009:

- Landvörður bar í skiltið við upphaf leiðarinnar (við hliðið í girðingunni í kringum Múlaskála).
- Sjálfboðaliðar festu stikur og bættu stikum í.
- Sjálfboðaliðar báru 3 búnt af stikum upp að vörðunni, þar sem leiðin í Tröllakróka hefst.
- Skilti sem var sett upp sumarið 2008 á stígamótum, þar sem leiðin um Leiðartungur og leiðin "milli gilja" greinast, skemmdist mikið um veturinn; næstum því allar skrifur brotnuðu. Sjálfboðaliðar lagfærðu skiltið sumarið 2009. Eftir á að saga ofan af staurunum.
- Landverðir breikkuðu stíginn í skriðunum milli Múlaskála og Stórahausgils.
- Einar Rúnar Sigurðsson fjallaleiðsögumaður setti upp keðjur á efri leiðinni yfir Brenniklett, báðum megin við lækinn (mynd 21).

Mynd 21: Keðjan við Brenniklett. Horft er í norðurátt.

göngustígur tekur við ("efri leið"). Kaflinn ofan við fossinn er svolítið erfiður og hentar ekki þeim sem eru lofthræddir. Sumarið 2006 lagfærðu sjálfboðaliðar "efri leiðina" yfir Brenniklett, fyrir ofan fossinn og gerðu hana greiðfærari. Í Leiðartungum (mynd 20) þarf á hverju sumri að fjarlægja tré /trjágreinar sem hanga yfir göngustígnum. Sérstaklega á Söndum þarf alltaf að laga margar stikur en þar er leiðin mjög þétt stikuð svokölluðum þokustíkum. Stígrunn liggur um land sem er að mestu ógróið og frekar grýtt; á köflum mótar

Æskilegar framkvæmdir næsta sumar:

- Setja upp skilti með upplýsingum um mögulegar leiðir sitt hvoru megin við Brenniklett, þannig að fólk sem lendir í vandræðum við Brenniklett veit hvaða valkosti það hefur.
- Lagfæra efri leiðina við Brenniklett enn frekar.
- Setja upp skilti á stígamótum, þar sem leiðin inn í Tröllakróka greinist frá leiðinni í Egilssel. Búið er að bera hluta af efninu á staðinn.
- Merkja upphaf leiðarinnar niður í Stórsteina. Rekja leiðina í Stórsteina með GPS-tæki.
- Merkja upphaf leiðarinnar yfir í Víðidal.

Múlaskáli-“Milli gilja”- Sandar-Kollumúlavatn (Egilssel)

Þessi leið er oft gengin þegar ófært er við Brenniklett. Áður en komið er að Brennikletti er gengið upp snarbrattar skriður milli tveggja gilja. Neðri hluti leiðarinnar er mjög brattur og

Mynd 22: Á leiðinni upp á Múlakoll. Útsýni yfir Lambatungnaá.

frekar erfiður en lítið virðist vera hægt að gera til að lagfæra stíginn þar, vegna þess hvað bergið er mjúkt og molnar fljótt. Leiðin er á köflum mjög ógreinileg í skriðunum og koma stikur í veg fyrir að fólk villist og lendir í ógöngum. Skriðurnar eru þó alltaf á hreyfingu og stikurnar losna auðveldlega. Á a.m.k. þremur stöðum er eiginlega um two mismunandi stikaða stíga að ræða, sem liggja hlið við hlið.

Framkvæmdir sumarið 2009:

- Sjálfboðaliðar festu stikur og bættu stikum í
- Landvörður bar í skiltið við upphaf leiðarinnar “milli gilja” og skipti um brotnar skrífur.

Æskilegar framkvæmdir næsta sumar:

- Laga stikur og bæta stikum við; mála stikur eftir þörfum.
- Á nokkrum stöðum mætti velja betri leið í skriðunum.
- Par sem tveir stígar hafa verið stikaðir hlið við hlið, á að velja bestu leiðin, stika hana vel og fjarlægja stikurnar við aukastíginn.
- Merkja upphaf leiðarinnar yfir í Víðidal.

Múlaskáli-Múlakollur

Hægt er að fara upp á Múlakoll frá leiðinni um Gjögur eða beint upp frá Múlaskála. Leiðin

upp á sjálfan Múlakoll hefst norðan við Stórahnaus. Gönguleiðin var algjörlega endurstikuð sumarið 2008. Múlakollur er um 900 m hárr og af honum er frábært útsýni í suðurátt yfir Sviptungnahnjúk, Hnappadalstind og Grísatungnagil austan við Víðidalsá. Hægt er að ganga hringleið, með því að fara niður “milli gilja” eða um Leiðartungur. Tengileiðin frá Mulakolli að leiðunum “milli gilja” og leiðinni um Leiðartungur er ekki stikuð. Fyrirhugað var að stika þessa tengileið sumarið 2009. Sjálfboðaliðar báru um 75 stikur upp að vörðunni, þar sem leiðin í Tröllakróka hefst. Landvörðurinn fór upp á Múlakoll og áleiðis norður á Sanda og reyndi að finna bestu leiðina milli Múlakolls og Sanda. Hann ætlaði að sækja stikurnar við vörðuna og stika leiðina tilbaka að Múlakolli en þurfti frá að hverfa vegna mikillar þoku.

Framkvæmdir sumarið 2009:

- Landvörður festi stikur og bætti stikum í á leiðinni upp Múlakoll. Mikið var um brotnar stikur og stikurnar sem landvörðurinn hafði meðferðis dugðu ekki, þannig að eftir á að endurstika hluta af leiðinni. Guli liturinn á stikunum sést afleitlega í ljósa líparítinu og æskilegt væri að mála stikurnar í meira áberandi lit næsta sumar.
- Landvörðurinn sett upp skilti sem lengi hafði legið undir skálanum við upphaf leiðarinnar upp á Múlakoll.
- Leiðin var ”rakin” með GPS-tæki og teknir voru (aftur) GPS-punktar á völdum stöðum.

Æskilegar framkvæmdir næsta sumar:

- Festa stikur, bæta stikum í og mála allar stikurnar í öðrum lit (t.d. rauðum).
- Stika nýja leið frá Múlakolli niður á Sanda og skapa þannig hringleið, með því að tengja leiðina upp á Múlakoll við leiðina “milli gilja” og leiðina um Leiðartungur.

Leirás í Álfafirði - Víðidalur

Innst inn í Geithellnad/Múladal er ferðamálaskáli á svokölluðum Leirás. Ferðafélag Djúpavogs hefur merkt leið frá Leirási yfir í Víðidal að Norðlingavaði. Þaðan er frekar stutt niður að Grund í Víðidal eða í skálann Egilssel við Kollumúlavatn. Frá Leirási er gengið að Bótarfossi, innst inn í Geithellnad/Múladal. Bótarfoss fellur í þróngum stokki og fallegir stuðlabergshamrar eru til beggja hliða. Frá fossinum er gengið aðeins lengra inn með ánni og þar sem áin rennur úr hrikalegu gljúfri er síðan farið upp. Leiðin liggur um hálsinn Háas að Hnútuvatni og þaðan niður með ánni sem rennur úr vatninu (Ytri Þverá) að Norðlingavaði í Víðidal. Ferðafélag Djúpavogs sinnir viðhald á þessari leið, landverðir í Lónsöræfum hafa ekki skipt sér af henni.

6.2 Ómerktar gönguleiðir

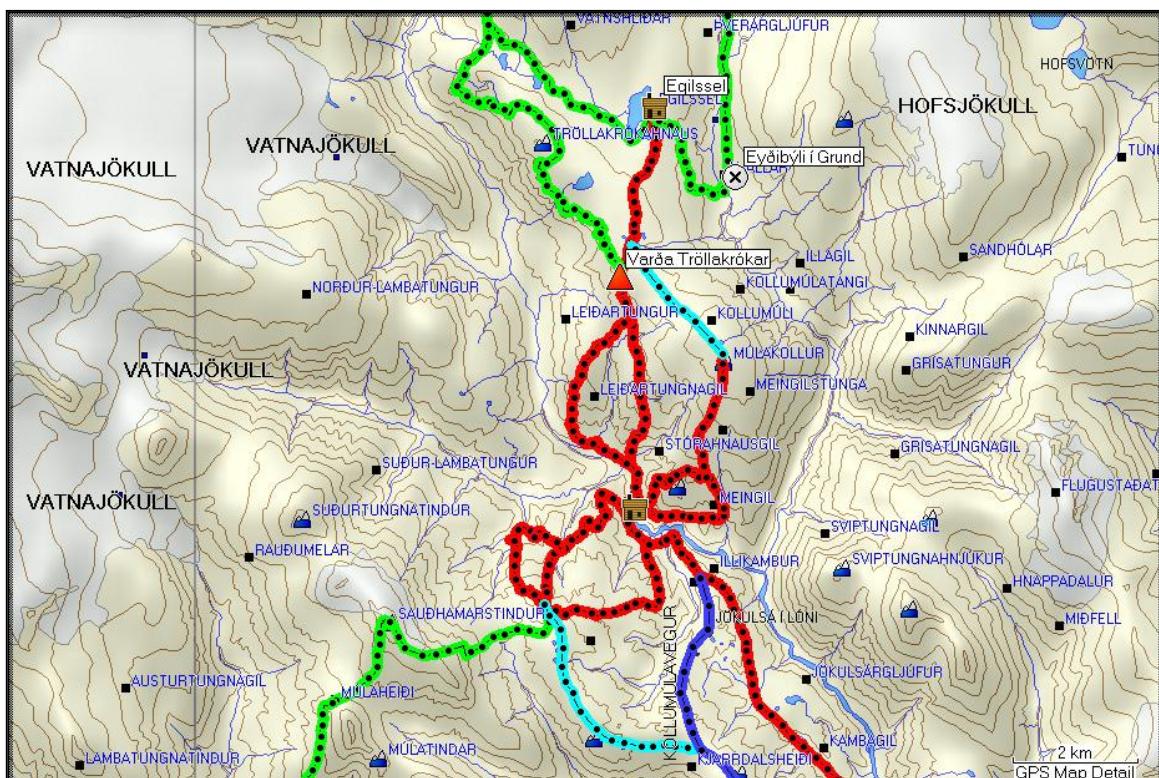

Mynd 23: Tröllakrókar.

Nokkrar leiðir eru mjög vinsælar meðal ferðamanna en ekki stikaðar. Má þar helst nefna leiðina upp á Sauðhamarstind, ýmsar leiðir niður í Víðidal (frá Egilsseli og af Söndum), leiðina í Tröllakróka, leiðina niður í Stórsteina og leiðina frá Egilsseli í Geldingarfell. Ekki stendur til að merkja þessar leiðir. Stefnt er að því að halda svæðinu að mestu ósnortnu og stika einungis leiðirnar sem eru vinsælastar meðal óvanra ferðamanna, til að mynda

aðgangsleiðin að Múlaskála og helstu (dag)leiðirnar út frá skálanum. Ekki er áætlað að stika neinar fjallaleiðir upp á tinda (t.d. Sauðhamarstind). Þeir ferðamenn sem fara slíkar leiðir eru vanalega glöggir að rata og þurfa (og vilja) engar stikur. Ekki stendur heldur til að stika leiðir sem eru lengra frá Múlaskála, eins og leiðirnar niður í Víðidal, í Tröllakróka (mynd 23), niður í Stórsteina eða norður í Geldingafell. Einungis minnihlutir þeirra ferðamanna sem fara þessar leiðir óskar eftir stikum, hinir hafa gaman af því að rata sjálfir og vilja helst halda svæðinu ósnortnu. Auk þess væri of tíma- og vinnufrekt að stika slíkar leiðir, því bera þarf allt efni niður frá Illakambi og upp aftur.

Einungis kemur til greina að merkja upphaf ofannefndra leiða, t.d. merkja staðinn þar sem best er að fara niður í Stórsteina, staðinn (einstigið) þar sem best er að fara upp á Sauðhamarstind. Einnig væri æskilegt að merkja slíka staði inn á gönguleiðakort með GPS-punktum. Kortið hér að neðan (mynd 24) sýnir merktar gönguleiðir (rauðar), nokkrar vinsælar ómerktar gönguleiðir, sem ekki stendur til að stika (ljósgrænar) og síðan tvær leiðir sem áætlað er að stika, frá Múllakolli að Söndum og frá Kollumúlaveginum að upphafi leiðarinnar á Sauðhamarstind, efst á Víðibrekkuskerjum.

Mynd 24: Merktar og vinsælar ómerktar gönguleiðir í Lónsöræfum.

Rauð: stikaðar gönguhleiðir

Graent: vinsælar, ómerktar gönguleiðir

Dökkblátt: Kollumúlavegur F980

Ljósblátt: Ómerktar leiðir sem til stendur að stika

6.3 Reiðleiðir

Engar skipulagðar reiðleiðir eru á svæðinu en hestaumferð er leyfð í friðlandinu. Gömul þjóðleið liggar milli Lóns og Fljótdals um Illakamb, Norðlingavað á Jökulsá og Norðlingavað á Víðidalsá. Í Víðidalsdrögum er þessi leið mörkuð gömlum vörðum. Næstum því á hverju ári fara einn eða fleiri hestahópar þessa gömlu þjóðleið. Oft valda hestahópar talsverðum skemmdum á göngustígum og gróðri en árið 2003 skemmdist landgangurinn að

brúnni yfir Jökulsá í Kollumúla mikið, þegar hestar voru reknir yfir brúna. Litlu munaði að nokkrir hestar hröpuðu í ána þegar þeir misstu fótfestu í einstiginu vestan við brúna. Sumarið 2006 olli hestahópur skemmdum á tröppum, sem sjálfboðaliðar höfðu hlaðið norðan við Ölkeldugil.

Einnig kvörtuðu ferðamenn yfir því að göngustígurinn á Söndum væri útsparkaður eftir hestana og því leiðinlegur yfirferðar. Þar er þó líttill gróður og ekki virðast hafa orðið varanlegar skemmdir á gróðri. Að mati nokkurra hestamanna eru sumir kaflar leiðarinnar (Illikambur og klettarnir niður að brúnni vestan við Múlaskála) erfiðir og eiginlega ófærir hestum. Á þeim tíma þegar hestaferðir um svæðið voru tíðar, var hlaðin reiðgata niður Illakamb og þá var farið yfir Jökulsá um Norðlingavað. Til greina kemur að

Mynd 25: Hestahópur við Múlaskála, sumarið 2006.

banna hestamönum að fara yfir göngubrúna og láta þá fara frekar yfir Jökulsá um Norðlingavað. Ekki er þó alveg ljóst hvort vaðið sé ennþá sæmilega fært. Sumarið 2009 bað fararstjóri eins hestahóps um leyfi til að fara um svæðið; hesamennirnir lófuðu að hafa færarlegar girðingar meðferðis og að hlífa tröppunum, sem sjálfboðaliðar hafa hlaðið í Ölkeldugilinu og neðarlega í Illakambi. Hópurinn kom úr Nýjadal við Sprengisand og ætlaði niður í Hoffellsdal. Hópurinn ferðaðist eftir ferðamannatímann þegar landvörður og skálavörður voru ekki lengur á staðnum, þannig að ekki er vitað hvort hestarnir hafa valdið skemmdum á gróðri eða mannvirkjum í þetta skipti.

7. Vandamál/hættur

7.1 Vegur/bílastæði

Kollumúlavegur F980 er torfær og hættulegur óreyndum bílstjórum. Á hverju sumri lenda ferðamenn í vandræðum þegar þeir reyna að aka yfir Skyndidalsá. Æskilegt væri að setja upp viðvörunarskilti á vegamótunum við þjóðveginn og við Skyndidalsá til að upplýsa fólk um hætturnar. Vegurinn er mjór og brattur og þolir litla umferð. Bílastæðið er mjög lítið og rúmar ekki nema 6 bíla en fjallarútan þarf talsvert pláss til að snúa. Við réttina sunnan við Illakamb er pláss fyrir nokkra bíla í viðbót en ljóst er að ekki fleiri en um 10-12 bíla komast fyrir samtímis.

7.2 Utanvegakstur

Ekki hefur borið á utanvegakstri bíla í Lónsöræfum. Eftir að nýja göngubrúin yfir Jökulsá við Eskifell var tekin í notkun hefur þó eithvað verið um að unglingsar á torfárahjólum hafa farið yfir brúna og leikið sér á hjólunum á Kollumúlaveginum. Á sumum stöðum eru ljót för í mosanum eftir torfárahjól. Erfitt er að koma í veg fyrir torfáruhjólaakstur, því ekki er hægt að hafa daglegt eftirlit með þessu svæði en gott væri að setja upp skilti við brúna yfir Jökulsá sem bannar torfárahjólaakstur. Undanfarin sumur hefur utanvegakstur á torfáruhjólum verið miklu tíðari en áður, sérstaklega á Smiðjunesi, í Austurskóggum en einnig á Kjarrdalsheiði. Einnig hefur verið mikið um utanvegakstur á fjórhjólum, sérstaklega við Smiðjunes og í Austurskóggum (og á Dalsheiði), þar sem víða má sjá ljót för í skriðum og mosabreiðum.

7.3 Hættur fyrir ferðamenn

Svæðið er frekar erfitt yfirferðar. Ferðamenn lenda yfirleitt aðallega í vandræðum á tveimur stöðum, á göngustígnum niður Illakamb og á göngustígnum við Brenniklett. Göngustígurinn niður Illakamb reynist sumum erfiður vegna þess hvað hann er brattur og þegar Jökulsá liggur alveg að Brennikletti þarf að fara svokallaða “efri leið” til að komast í Leiðartungur, fara þarf upp fyrir foss og síðan þarf að klifra upp um skarð í berggangi. Leiðin sést vel á mynd 26, þar sem hópur fólks er einmitt að fara þessa leið. Efri leiðin er aðeins fær fólk sem er ekki sérstaklega lofthraett. Sumarið 2006 lagfærðu sjálfboðaliðarnir leiðina og gerðu hana greiðfærari. Þá reyndu sjálfboðarnir einnig að lagfæra “millileiðina”, sem lá áður fyrr upp bleiku skriðuna norðan við Brenniklett, um skarð í berggangi og

Mynd 26: Jökulsá liggur fast að Brennikletti og gönguhópur þarf að fara upp fyrir fossinn til að komast leiðar sinnar.

Rauðt = keðjurnar sem Einar R. Sigurðsson setti upp sumarið 2009

Gult = greiðfær gönguleið

Gul brotalína: brattur stígur

síðan skáhallt upp snarbratta klöpp úr gráleitu líparíti en hrunið hafði þá svo mikið úr þessum stíg að hann var orðinn ófær. Þeir reyndu að höggva varanleg þrep í klappirnar norðan við Brenniklett sem eru úr mjög mjúku bergi og lausar í sér en það tókst ekki, bergið molnaði strax niður aftur. Sumarið 2009 festi Einar R. Sigurðsson, með aðstoð Gunnlaugs B. Ólafssonar tvær léttar keðjur við Brenniklett, önnur norðan megin (vinstra megin við fossinn á mynd 26) og hin sunnan megin við klettinn, til að gera stíginn öruggari og færar flestum.

Ferðamenn villast iðulega á leiðinni niður í Stórsteina frá Leiðartungum og oft eiga ferðamenn erfitt með að finna réttu leiðina upp klettabeltið í Röðli, neðst í Sauðhamarstindi. Besti staðurinn til að fara upp klettabeltið í Röðli hefur verið merktur með fáeinum stikum með gulum topp en þær sjást ekki vel úr fjarlægð. Auðveldlega mætti koma í veg fyrir að ferðamenn villist á þessum stöðum, með því að:

- merkja upphaf leiðarinnar niður í Stórsteina í Leiðartungum
- mála stikurnar í Röðli í meira áberandi lit, t.d. í rauðu
- merkja þessa staði inn á gönguleiðakort með GPS-punktum

Önnur vandamál og hættur:

- Ferðamenn lenda stundum í sjálfheldu á leiðinni niður í Skyndidal
- Leiðin í skriðunum að Brennikletti er orðin frekar illfær. Áin hefur grafið sig niður og umferð ferðamanna og sauðfjár hefur minnkað, þannig að stígar ná ekki að móta vel. Tveir lækir á leiðinni að Brennikletti hafa grafið sig niður og skemmt gönguleiðir. Sumarið 2009 breikkuðu landverðir hluta af stígnum í skriðunum og var hann þá orðinn sæmilega greiðfær.

- Gömul tré eru alveg að hrapa niður í ána.
- Hnappadalsá er stundum illfær.
- Sumarið 2009 rann Jökulsá mjög austarlega í Austurskóginum og í vatnavöxtum var stundum erfitt að krækja fyrir hana.
- Víðidalsá er stundum illfær.

7.4 Óhöpp, slys og önnur vandamál

EKKI var tilkynnt um nein slys eða óhöpp sumarið 2009. NMT-síminn í skálanum var til vandræða; hann virkaði yfirleitt ekki og ef þó náðist samband, þá slitnaði það oftast fljótt. Vatnsgeymirinn sem sér sturtunum, útivaskinnum og vaskinum í skálanum fyrir vatni hafði ekki undan og tæmdist nokkrum sinnum, þegar margir fóru í sturtu á stuttan tíma. Svo datt nokkrum ferðamönnum í hug að kæla björkippur í vatnsgeymnum, með tilheyrandi mengunarhættu. Peir tóku þó tilmælum landvarðarins vel. Ferðafélag Austur-Skaftafellssýslu ætlar næsta sumar að betrumbæta vatnsgeyminn, setja upp stærri tunnu og tengja hana þannig að ekkert vatn úr uppsprettunni getur runnið framhjá henni. Þar með ætti vatnsvandamálið að vera úr sögunni. Nokkrir ferðamenn gengu illa búinir yfir Eyjabakkajökul og áttu sérstaklega erfitt með að komast upp á og niður af honum. Enn og aftur er bent á mikilvægi þess að gönguleiðakort og ferðahandbækur veiti fólk réttar upplýsingar um ferðir á jöklinum og hvetji það til að leggja ekki í ferðalög upp á jökul án viðeigandi búnaðar og kunnáttu í notkun hans.

7.5 Símasamband

Í Lónsöræfum er yfirleitt ekkert GSM-símasamband og mjög lélegt NMT-símasamband. GSM-samband er aðeins mjög framarlega í Jökulsárgljúfri, nálægt nýju göngubrúnni, á fremsta hluta Kjarrdalsheiðar, á stökum stöðum í Eskifelli og efst á Vífibrekkuskerjum. Sæmilegt NMT-samband fæst nyrst í Lónsöræfum, nálægt Geldingafelli. Í Múlaskála er hægt að hringja úr NMT-síma en samband er oft mjög lélegt. Undanfarin sumur virkaði síminn mjög illa eða ekki. Loftnetið fyrir símann og rafgeymirinn sem síminn fær rafmagn frá eru geymdir í litlu skýli sem er staðsett í hlíðum Stórahnauss, rúmlega hundruð metra fyrir ofan Múlaskála. Rafgeymirinn fær orku frá sólarsellum og virðist ekki hlaðast lengur eins og skyldi og stafar sambandsleysið í NMT-símanum í skálanum líklega af því. Rætt var um að sett yrði upp Tetra-mastur sumarið 2009 en það hefur þó ekki ennþá verið gert. Ekki er vísst að Tetra-kerfið muni gagnast hinum almenna ferðamanni. Í skálanum er einnig talstöð. Hún er þó mjög gamaldags og er með aðrar rásir en flestar nýrri talstöðvar eru með. Landverðirnir voru með gervihnattasíma til að geta hringt um aðstoð í neyðartilvikum. Hann var einungis notaður til að panta far með rótunni. Öryggisins vegna væri mjög æskilegt að koma upp einhvers konar símasambandi á svæðinu og gott væri að þrýsta á Neyðarlínuna um að koma upp Tetra-sendi sem getur þjónað svæðinu frá Snæfelli suður í Lón.

8. Ýmis önnur mál

8.1 Skemmdir á gróðri

Í gömlu birkiskógunum í Leiðartungum og einnig í Skyndidalshálsi er mikið af dauðum greinum og trjám. Þessar skemmdir eru af völdum skógarmaðks, sem hefur verið landlægur á Austurlandi undanfarin ár. Sérstaklega síðan 1998 hefur verið mikið af maðki flest sumur á svæðinu frá Lóni og norður í Fnjóskadal. Birkiskógar eru yfirleitt fljótir að ná sér eftir slíkar skordýraplágur en ef skordýr eins og skógarmaðkar herja í nokkur á í röð á skóga geta þau valdið útbreiddum skemmdum. Vitað er um nokkra skógarmaðkafaraldra, sem hafa gengið yfir svæðið fyrr á 20. öld en þar hefur yfirleitt ýmist tígulvefari eða birkivefari verið að verki. Þó að skógarmaðkar geti valdið miklum skemmdum á náttúrulegum birkiskóginum, þá getur

slík eyðing verið eðlilegur þáttur í endurnýjun skógarins⁶ og þarf því ekki að vera mikið áhyggjuefni.

Einhverjar gróðurskemmdir (aðallega á mosabreiðum) hafa orðið af völdum traðks manna og hesta. Skemmdir er mestar við fjölförnustu stíga nálægt Múlaskála og virðist notkun göngustafa flýta fyrir rof. Skemmdir á mosa eru mestar í Víðibrekku, á leiðinni upp að Þilgili. Reynt hefur verið að takmarka skemmdir með því að merkja stíginn betur en það virðist ekki hafa dugað. Nauðsynlegt er að huga að frekari úrbótum í Víðibrekku næsta sumar. Síðan eru skemmdir á mosa af völdum hesta á leiðinni frá Múlaskála upp í Egilssel. Stígurinn í Leiðartungum er sums staðar farinn að grafa sig niður. Einnig er rof af völdum traðks á nokkrum stöðum í Eskifelli. Reynt hefur verið að koma í veg fyrir frekari skemmdir þar með því að færa stíginn til og til stendur að hlaða tröppur á tveimur stöðum, þar sem rof er mest.

Jarðvegseyðing er nokkur í grennd við Múlaskála; rofabörð eru á afgirta svæðinu umhverfis skálana og einnig við göngustíginn frá Illakambi að skálanum vestan við Jökulsá. Á þessu svæði er álagið af völdum ferðamanna mest og einnig er þar sauðfé safnað saman á haustin áður en það er rekið yfir göngubrúna. Það mætti reyna að græða upp röskuð svæði innan girðingar

Skemmdir af völdum utanvegaksturs torfæruhjóla og fjórhjóla hafa aukist mikið undanfarin ár, þó aðallega utan friðlandsins, í Austurskóginum, við Smiðjunes og í Dalsheiði. Æskilegt væri að setja upp nokkur skilti, sem banna utanvegakstur en ekki hefur enn náðst samstaða milli landeigenda um það.

8.2 Sorpmál

Í Múlaskála er reglan sú að ferðamenn beri alltaf sitt eigið rusl með sér tilbaka, nema lífrænan úrgang. Land- eða skálavörður grafa lífræna úrganginn á gróðurlausu svæði vestan við skála; á haustin kemur svo tófan, sem grefur upp það sem eftir er og étur það. Er þetta að mínu mati ágætis fyrirkomulag og ekki er þörf á að breyta því. Það er nógu erfitt að fá ferðamenn til þess að bera sitt ólífræna rusl upp Illakamb og óraunhæft að ætla þeim að bera einnig það lífræna.

Í skálum Ferðafélags Fljótsdalshéraðs er hluti af ruslinu brennt og hluti fluttur til byggða á veturna, þegar hægt er að aka að skálunum á snjó.

9. Landvarsla og sjálfboðastarf

9.1 Landvarsla sumarið 2009

Landvarsla var með styttra móti sumarið 2009. Landvörðurinn sem var ráðinn í 6 vikur hætti við á síðustu stundu, vegna þess að ekki var hægt að vera með hund í skálanum. Annar landvörður, Margrét Ingadóttir, var ráðinn í staðinn en dvaldi aðeins í 6 daga á svæðinu. Sérfaðingurinn með starfsstöð á Höfn sinnti einnig landvörslu í Lónsöræfum og sá um að leiðbeina sjálfboðaliðum á vegum

Mynd 27: Skiltið við réttina sunnan við Illakamb, eftir að búið var að fúaverja það.

⁶ Helgi Hallgrímsson, Guðmundur Halldórsson, Bjarki Þór Kjartansson og Lárus Heiðarsson 2006: Birkidauðinn á Austurlandi 2005. Skógræktarritið 2006 2. tbl.

Umhverfisstofnunar. Ekki var samfelld landvarsla þetta sumar; þess í stað var farið í nokkrar styttri og lengri vinnuferðir á tímabilinu frá 1. júlí til 2. ágúst. Fyrstu helgina í júlí var gerð tilraun til að fara í Kollumúla til að setja upp keðjur við Brenniklett en það var svo mikið vatn í Skyndidalsá að ekki tókst að komast yfir hana. Um miðjan júlí var svo gerð önnur tilraun til að festa keðjurnar við Brenniklett. Einar R. Sigurðsson boltaði keðjurnar niður ofan við fossinn, sitt hvoru megin við lækinn, með aðstoð Gunnlaugs B. Ólafssonar. Bergið var lausara í sér en það leit út fyrir að vera við fyrstu sýn og aðeins tókst að festa keðjurnar ofarlega, við berggangana, sem skaga fram sitt hvoru megin við lækinn; ekki tókst að finna nóga traust berg neðar og nær læknum. Landvörðurinn bar stikur, verkfæri og fúavörn niður

Mynd 28: Jarðfræðiferð við Brenniklett.

Illakamb, sópaði lausamöl af stígnum niður Illakamb og sópaði og breikkaði stíginn niður að göngubrúnni yfir Jökulsá. Landvörðurinn bar fúavörn í flest skilti: við upphaf gönguleiðanna að Pilgili og Flumbrugili, við réttina sunnan við Illakamb, við hliðið norðan við skálann og við upphaf leiðarinnar "milli gilja". Þar þurfti einnig að skipta um skrúfur. Landvörðurinn setti upp gamalt skilti, sem lengi hafði legið undir skálanum, við upphaf leiðarinnar upp á Múlakoll. Síðan festi hann stikur og bætti stikur í á leiðinni upp á Múlakoll. Einnig var leiðin rakin með GPS-tæki, í tengslum við gerð gönguleiðakorts. Mikið var um brotnar stikur og stikurnar sem landvörðurinn hafði meðferðis dugðu ekki, þannig að eftir á að endurstika hluta af leiðinni. Mikil þoka var á Múlakolli og erfitt var að finna réttu leiðina. Stikurnar (með gulum topp) sáust afleitlega í gulu líparítskriðunum og æskilegt væri að mála þær í meira áberandi lit næsta sumar. Landvörðurinn reyndi að finna bestu leiðina frá Múlakolli niður að Söndunum til að finna út hvar væri

best að stika, en þurfti frá að hverfa vegna þokunnar. Landverðir breikkuðu stíginn í skriðunum milli Múlaskála og Stórahnausgils. Þegar enginn skálavörður var á svæðinu sinnti landvörðurinn skálavörslu, þreif skálann og klósettin, tók á móti gestum og leysti vandamál sem upp komu í tengslum við skálann og sturturnar. Farið var í tvær fræðsluferðir með dagsgestum, sem komu með rútunni, jarðfræðiferð og blómaferð. Ekki tókst að klára öll verkefni sem til stóð að klára, vegna veðurs og tímaskorts. Ekki gafst tíma til að lagfæra stikur á Kambaleiðinni og ekki tókst að setja upp skilti við upphaf leiðarinnar í Tröllakróka. Eftir á að rekja bestu leiðina niður í Stórsteina með GPS-tæki og merkja upphaf leiðarinnar og eftir á að fúaverja nokkur skilti fjær skálanum, á Stórahjalla, við F980 neðarlega í Kjarrdalsheiði, í Eskifelli og ofarlega í Leiðartungum.

9.2 Sjálfboðastarf sumarið 2009

Frá 27. til 31. júlí 2009 dvaldi fimm manna hópur erlendra sjálfboðaliða í friðlandinu og vann við ýmis verkefni.. Hópurinn gisti m.a. eina nótt í skálanum í Eskifelli og þurfti þar að nota kamínuna til að elda, vegna þess að gaskúturinn í skálanum var tómur. Veðurskilyrði voru mjög slæm; erfitt var að halda sér standandi í hífandi roki og úrhellisrigningu og vegna veðurs var ekki hægt að gera allt sem til stóð að gera, eins og að endurmála stikur og að bera fúavörn í skilti. Til stóð að hlaða tröppur á tveimur

Mynd 29: Sjálfboðaliðar í skálanum í Eskifelli.

stöðum, þar sem mikið rof hefur orðið af völdum traðks. Í ljós kom að það myndi vera erfitt og tímafrekt að finna nothæft grjót til að hlaða tröppur á þessum stöðum og að verkið myndi taka miklu lengri tíma en áætlað var, a.m.k. 2 daga á hvorum stað. Ákveðið var að koma aftur seinna og taka góðan tíma í að lagfæra stígana og að hlaða tröppur á þessum tveimur stöðum.

Mynd 30: Sjálfboðaliðar eru að breikka stíginn í Gjögri.

Sjálfboðaliðarnir aðstoðuðu svo landvörðinn við að bæta stikum í og rétta stikur við sem höfðu losnað á leiðinni frá skálanum við Ásavatn að stígamótum. Þegar í Kollumúla var komið hjálpuðu sjálfboðaliðarnir landverðinum við að bera stikur niður Illakamb og í skálann. Næst byrjuðu þeir á því að breikka stíginn í Gjögrinu og lagfæra og bæta í stikum á leiðinni í kringum Stórahnaus. Þeir treystu sér þó ekki að höggva þrep í klappirnar í Gjögrinu án þess að vera með hlífðargleraugu

og gott væri að muna eftir því næst að koma með slík gleraugu. Næstu dagana festu sjálfboðaliðarnir stikur og bættu stikum í á gönguleiðunum “milli gilja”, í Leiðartungum, við Pilgil, á Víðibrekkuskerjum og í Flumbrugili. Einnig endurmáluðu þeir stikur á hringleiðinni á Víðibrekkuskerjum. Þeir báru 3 búnt af stikum (um 75 stykki) upp að vörðunni við upphaf leiðarinnar í Tröllakróka og lagfærðu skiltið efst í Leiðartungum, við upphaf leiðarinnar “milli gilja”. Áætlað var að þeir myndu labba fram í Eskifell eftir Kambaleiðinni á síðasta degi dvalarinnar og lagfæra og endurmála stikur á leiðinni fram en skyndilega þurfti að breyta plönunum. Eins og oftast áður, var þetta skemmtilegur og duglegur hópur, sem kom mörgu í verk á stuttan tíma.

9.3 Húsnaði landvarða

Í gegnum tíðina hafa landverðir oftast gist í stóra skálanum, Múlaskála (í eigu Ferðafélags Austur-Skaftfellinga) og sinnt þar skálavörslu ef þar var enginn skálavörður. Í Múlaskála er sér herbergi ætlað skálaverði og þar hefur landvörðurinn oftast fengið að gista. Sumarið 2009 leigði Vatnajökulsþjóðgarður þó litla skálann, Múlakot (í eigu Gunnlaugs B. Ólafssonar), í eina viku fyrir landverðina. Múlakot hefur bæði kosti og ókosti sem húsnaði fyrir landvörð. Kostur er að landvörðurinn getur fengið að vera þar í næði, þegar stórir hópar eru í Múlaskála. Ókostur er að erfiðara er að ná til ferðamanna og veita þeim upplýsingar, þegar landvörðurinn gistir ekki á sama stað og þeir. Múlakot er miklu verr búið heldur en Múlaskáli; flestir pottar í skálanum voru ónothæfir sumarið 2009 og enginn vaskur er inni til að vaska upp. Vatn fékkst úr krana sem hefur verið sett á slöngu sem liggur frá brunninum niður að Múlaskála og lá þessi krani í drullupolli niður á jörðu. Landvörðurinn smíðaði smá upphækkun undir kranann en það er einungis bráðabirgðalausn. Nauðsynlegt er að setja a.m.k. upp vask með krana við skálann en helst inn í skálanum. Nauðsynlegt er einnig að huga að brunavörnum. Ekkert slökkvitæki eða eldvarnarteppi er í Múlakoti, né gas- eða reykskynjarar. Múlakot er ágætis skáli en þarfnað nokkurra endurbóta, áður en það getur talist ákjósanlegur dvalarstaður fyrir landvörð og sjálfboðaliða.

9.4 Mikilvægi landvörlunnar í Lónsöræfum

Öryggisins vegna er mikilvægt að einhver sé til staðar í Kollumúla sem þekkir svæðið og getur veitt ferðamönnum upplýsingar um t.d. gönguleiðir, hættur á svæðinu, náttúrufar o.fl.. Einnig er mikilvægt að göngustígunum sé reglulega haldið við, stikurnar yfirlarnar, lagaðar og málaðar og þeim bætt í þar sem þörf er fyrir það.

10 Kostnaður við landvörlu árið 2009 og áætlun um kostnað við landvörlu og sjálfboðastarf árið 2010

10.1 Kostnaður við landvörlu árið 2009

Efni (keypt í Húsasmiðjunni á Höfn, sjá afgreiðsluseðla):

Hveitigul akrýlmálning (1 líter)	1.995 kr.
Gori 44+ víðarvörn, Pine (0,75 l) x 2	4.990 kr.
1 stór pensill	1.299 kr.
2 penslar (35 mm)	490 kr.
Sól gul olíumálning (1 líter)	1.895 kr.
<u>Naglar 3'' (1 pakki)</u>	1.099 kr.
Samtals	11.768 kr.

200 stikur, sagaðar og málaðar af sjálfboðaliðunum ekki vitað

Annar kostnaður við sjálfboðavinnu

Akstur á bíl á vegum UST Skaftafell-Stafafell-Skaftafell
Matur í 5 daga upphæð óþekkt

Uppsetning á 2 keðjum við Brenniklett

Efniskostnaður og vinnulaun
Öræfaferðir (Einar R. Sigurðsson) lætur Regínu fá reikning

Samantekt eftir þjónustuaðila:

Pjónusta veitt af Fjallaferðum (Gunnlaugur B. Ólafsson):

1 ferð Stafafell-Illikambur fram og tilbaka	(1 x 7.000 kr.)	7.000 kr.
3 ferðir Stafafell-Illikambur aðra leið	(3 x 4.500 kr.)	13.500 kr.
6 ferðir Stafafell-Eskifell aðra leið	(6 x 2.750 kr.)	16.500 kr.
6 ferðir Eskifell-Ilikambur aðra leið	(6 x 2.750 kr.)	16.500 kr.
gisting í Múlakoti í 8 nætur (1x3 og 1x5)	(8 x 1.800 kr.)	14.400 kr.
gisting í Eskifelli í 1 nótt (6 persónur)	(6 x 1.800 kr.)	10.800 kr.
<u>(vantaði gas til að elda)</u>		+
Alls		78.700 kr.

Pjónusta veitt af Vatnajökull Travel (Guðbrandi Jóhannessyni):

1 ferð Illikambur-Stafafell aðra leið 5.000 kr.

Pjónusta veitt af Ferðafélagi Austur-Skaftafellssýslu

gisting í Múlaskála í 20 nætur (á móti gistingu kemur skálavarsla)

10.2 Æskilegar framkvæmdir árið 2010

VERKEFNI SEM Á AÐ VINNA Á HVERJU ÁRI

Endurnýjun á stikum

Á hverju ári er nauðsynlegt að halda stikum við, reisa þær upp, mála þær og bæta stikum í. Langflestar stikaðar leiðir voru yfirlarar sumarið 2009, nema Kambaleiðin og því má segja að ástand nær allra merktra leiða í Lónsöræfum er gott eins og stendur. Færa þarf leiðina frá skálanum í Eskifelli við Ásavatn að göngubrúnni við Einstigi á betri stað og svo þarf að endurstika hana og mála stikurnar. Ekki gafst tækifæri til að laga stikur á Kambaleiðinni sumarið 2009, þannig að þessi leið þarfnað meira en venjulegs viðhalds næsta sumarið.

Reynsla hefur sýnt að á hverju sumri þarf að setja niður u.þ.b. 250-300 stikur, bara til að geta haldið við þeim gönguleiðum sem eru þegar merktar. Sumarið 2009 voru fengnar 200 stikur; þar af voru 125 notaðar til að viðhalsa gönguleiðum og 75 voru bornar upp að vörðunni sem markar upphaf leiðarinnar í Tröllakróka; áætlað er að nota þær til að stika "nýja" (en nú þegar mikið farna) gönguleið milli Sanda og Múlakolls.

Breikka og lagfæra stíga

Stígturinn í skriðunum í Gjögri hverfur á hverjum vetri. Kindur halda stígnunum að einhverju leyti við; hann er oftast mjór og frekar ógreinilegur á vorin en verður breiðari eftir því sem fleira fé hefur farið leiðina. Samt er æskilegt að breikka leiðina í Gjögrinu í upphafi hvers sumars og að reyna að höggva þrep í klappirnar í Gjögrinu á a.m.k. tveimur stöðum.

Stígturinn í skriðunum milli Múlaskála og Brennikletts hefur verið mjög mjór undanfarin sumar og sumir ferðamenn hafa átt í basli við að feta sig þar. Áin hefur grafið sig niður í bakkann og umferð ferðamanna og sauðfjár hefur minnkað, þannig að stígar ná ekki að mótað vel í skriðunum. Æskilegt er að breikka stígginn í skriðunum í byrjun sumarsins. Tveir lækir á leiðinni að Brennikletti grafa sig iðulaga niður í vorleysingum og skemma göngustíginn. Æskilegt er að lagfæra þessar skemmdir í upphafi ferðamannatímans.

Klippa trjágreinar

Á leiðinni frá Brennikletti að Leiðartungnagili og í skóginum í Leiðartungum falla stundum tré á stígginn. Á hverju sumri þarf að fjarlægja trjáboli sem liggja á stígnum og að klippa af trjágreinum sem hanga yfir stígginn.

Yfirlara skilti og skipta um skrúfur

Skiltin á friðlandinu þurfa að standa af sér mikið rok og snjóálag á hverjum vetrí og skrúfur virðast þola það illa. Á hverju ári þarf að yfirlara skiltin og skipta um þær skrúfur sem eru skemmdar eða brotnar.

VERKEFNI SEM TÓKST EKKI AÐ KLÁRA SUMARIÐ 2009

Sameina leiðir sem liggja hlið við hlið:

Á nokkrum stöðum liggja á stuttum köflum tvær merktar leiðir samhlíða. Finna þarf bestu leiðina og merkja hana. Þetta á við um eftirfarandi leiðir:

- "milli gilja"
- á Söndum
- í Víðibrekkuskerjum

Hér er ein nýleg stikuð leið og vestan við hana eru leifar af eldri stikaðri leið. Eldri leiðin lá nær Víðagili og af henni er miklu fallegra útsýni yfir gilið. Annað hvort mætti endurstika báðar leiðir eða fjarlægja aðra (lklega þá austustu).

- við Svarthöfða

Hér liggja einnig nýrri og eldri leið hlið við hlið. Nýrri leiðin liggur eftir bröttum hrygg beint niður að Svarthöfða, eldri leiðin liggur í líparítskriðum nokkru austar. Skoða þarf hvor leiðin hentar best, stika hana vel og fjarlægja merkingar af leiðinni sem verður ekki fyrir valinu. Finna þarf einnig betri leið við sjálfan Svarthöfða, bæði að sunnan- og að norðanverðu.

Færa gönguleiðar:

Æskilegt er að færa nokkrar gönguleiðar til að koma í veg fyrir frekari gróðurskemmdir. Þetta á við um eftifarandi leiðir:

- við Pilgil

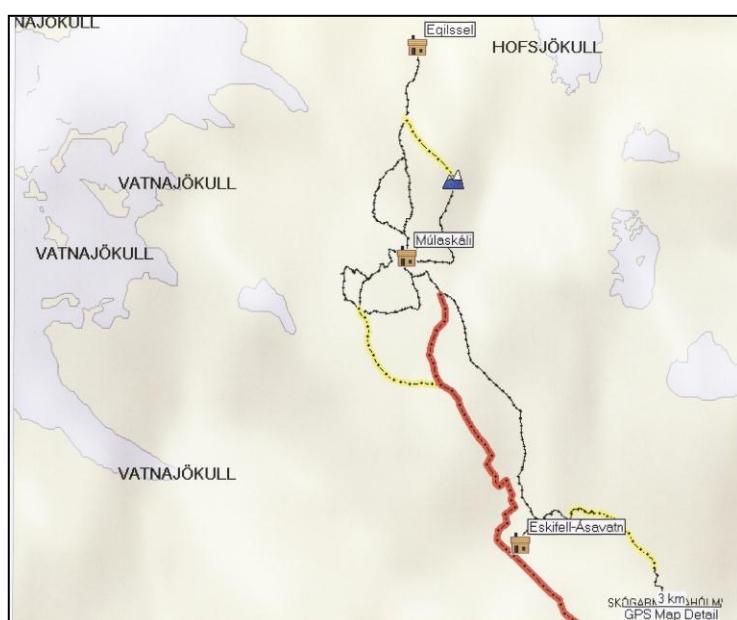
Nokkur hundruð metra frá upphafi leiðarinnar er gengið upp brattan mosagróinn hrygg. Hér er stígurinn ekki mjög greinilegur og ýmsar hlíðargötur hafa myndast í mosapembunni. Nauðsynlegt er að afmarka stíginn betur og að loka óæskilegum hlíðargötum.

- í Eskifelli

Leiðin sem liggur frá skálanum við Ásavatn að göngubrúnni við Einstigi liggur nokkur hundruð metra austan við skálann niður hátt klettabeltið. Leiðin niður klettabeltið er djúp moldargata í gegnum þéttan skóg, sem þolir ekki mikið álag. Ekki tókst að finna betri leið niður, þannig að besta lausnin virðist vera að lagfæra núverandi stíginn með því að hlaða þar tröppur. Einnig þarf að fjarlægja trjágreinar sem hanga yfir stíginn. Á ýmsum stöðum á leiðinni frá klettabeltinu að skiltinu í norðanverðu Eskifelli mætti einnig færa gönguleiðina, til að hlífa viðkvæmum mosagróðri. Einnig er nauðsynlegt að stika leiðina frá skiltinu í Eskifelli að brunni við Einstigi upp á nýtt.

Stika nýjar leiðir:

Hugmyndir hafa komið upp um að stika tvær stuttar tengileiðir. Önnur er um 2,5-4 km löng, eftir því hvaða leið verður fyrir valinu og tengir leiðirnar um "Flumbrugil" og Víðibrekkusker við jeppaveginn á Kjarrdalsheiði. Hin leiðin er um 2,5 km löng og tengir stíginn sem endar upp á Múlakoll við stíginn sem liggur frá Múlaskála í Egilssel. Reynt var að finna bestu leiðina milli Sanda og Múlakolls sumarið 2009 en þoka og rigning spiltu fyrir. Búið er að bera um 75 stikur upp að vörðunni við upphaf leiðarinnar í Tröllakróka. Ef gengið er út frá því að þéttleiki stika á að vera um 30 m, þá þarf að kaupa u.p.b. 170-220 stikur, til að stika þessar tvær leiðir alveg upp frá grunni. Einnig væri æskilegt að stika a.m.k. hluta af leiðinni úr Austurskógunum í Eskifell. Gott væri að byrja að stika þar sem vegslóðinn í

Mynd 31: Leiðir sem mætti stika sumarið 2010 (merktar inn með gulum lit).

Austurskógun endar og stika alla leið norður að göngubrúnni við Einstigi. Þessi leið er

tæplega 3 km löng (u.p.b. 100 stikur í viðbót). Kortið hér að ofan (mynd 31) sýnir legu þessara þriggja leiða (táknaðar með gulum lit). Rauða línan er jeppavegurinn um Kjarrdalsheiði.

Almennt er þó stefnt að því að halda stikuðum leiðum í lágmarki og stika t.d. engar leiðir á háá fjallatinda. Stikur veita stundum falskt öryggi en einnig er erfitt að halda þeim við, sérstaklega á svæðum þar sem sauðfé notar þær til að klóra sér á. Á fjöllum ættu menn frekar að nota öryggistæki eins og GPS.

Lagfæring á göngustígum:

- Lagfæra mætti nokkra erfiða kafla á hringleiðinni um Víðibrekkusker, aðallega á eftirfarandi þremur stöðum:
  - 1) Rétt áður en komið er að Pilgili þarf að fara niður í lítið gil, yfir læk og upp snarbratta líparítskriðu. Æskilegt er að lagfæra stíginn neðst í brekkunni.
  - 2) Rétt áður en komið er að Víðibrekkuskerjum þarf einnig að fara yfir lítið gil og klöngrast upp snarbratta líparítskriðu. Hér væri einnig æskilegt að lagfæra stíginn neðst í brekkunni.
  - 3) Við Svarthöfða þarf annaðhvort að vaða yfir læk eða fara yfir mjög brattan líparíthrygg. Hér er nauðsynlegt að skoða alla möguleika, merkja auðveldustu leiðina og lagfæra stíginn eins og unnt er.
- Lagfæra leiðina niður Illakamb og finna greiðari leið (ekki forgangsatriði)

Merking á göngustígum:

- Merkja upphaf leiðarinnar niður í Stórsteina.
- Setja upp skilti við Egilssel og við upphaf leiðar í Tröllakróka (efnið er þegar komið á staðinn).
- Merkja stígamótin neðst í Víðibrekkuskerjum betur, þar sem hringleiðin um skerin greinist.
- Merkja stígamótin betur, þar sem leiðin um Flumbrugil tengist inn á hringleiðina um Víðibrekkusker.
- Upphaf leiðarinnar upp á Múlakoll var merkt sumarið 2009.

Fúaverja skilti:

Þrátt fyrir afleitt veður tókst að fúaverja flest skiltin í friðlandinu. Eftir á að fúaverja 5 skilti: skiltið efst í Leiðartungum, þar sem stíglurinn um Leiðartungur og stíglurinn “milli gilja” greinast, skiltið á Stórahjalla, skiltið við F980 neðarlega í Kjarrdalsheiði og 2 skilti í Eskifelli. Einig mætti fúaverja skiltið við upphaf leiðarinnar í Tröllakróka (sem á eftir að setja upp).

ÖNNUR VERKEFNI SEM MÆTTI VINNA ÁRIÐ 2010

Mála stikur á Múlakolli í öðrum lit

Stikurnar sem eru notaðar til að merkja gönguleiðina upp á Múlakoll eru í svipuðum lit og líparítskriðan, sem þær standa í og sjást því mjög illa. Æskilegt væri að mála þær í öðrum lit. Það sama gildir eiginlega einnig um stikurnar á Víðibrekkuskerjum.

Lagfæring á göngustígum:

Stíglurinn í skóginum í Leiðartungum hefur grafist mikið niður á nokkrum stöðum, með þeim afleiðingum að ferðamenn fara sums staðar út fyrir hann til að finna þægilegri leið. Æskilegt er að laga stíginn á þessum stöðum.

Upplýsingarskilti:

- Setja upp skilti sem bannar akstur á torfæruhjólum (við Skyndidalsá og annað hvort við göngubrúna við Einstigi eða nær byggð, við Smiðjunes), ef leyfi fæst hjá öllum landeigendum.
- Eitt af forgangsverkefnum árið 2010 á að vera að sett verði upp fræðsluskilti við Kollumúlaveg með upplýsingum um gönguleiðir, skála og hættur við hliðið rétt hjá eyðibýlinu Pórísdal (ef leyfi fæst hjá landeigendum). Árið 2009 var sótt um styrk til að láta prenta slík skilti en ekki fékkst fjármagn í verkefnið. Reynt verður aftur að sækja um styrki í þetta verkefni árið 2010.
- Setja upp skilti með upplýsingum um hvaða leiðir eru færar framhjá Brennikletti, sitt hvoru megin við Brenniklett, þannig að fólk sem lendir í vandræðum þar viti hvaða valkostि það hefur.
- Semja við Vegagerðina um að færa skilti með upplýsingum um friðlandið í Lónsöræfum, sem er á vegamótunum, þar sem Kollamúlavegur og slóði að Dímu greinast. Reglulega hefur komið fyrir að ferðamenn, sem héldu að slóðinn að Dímu væri Kollumúlavegurinn, reyndu að keyra yfir Jökulsá við Dímu og lento á kaf í ánni. Einnig væri æskilegt að breyta textanum á skiltinu; landeigendur á Stafafelli og Brekku eru óánægðir með textann en að mati þeirra ætti skiltið m.a. að benda fólk betur á hættuna við að keyra yfir Skyndidalsá.

Gönguleiðabæklingur:

- Eitt af forgangsverkefnum árið 2010 á að vera að endurnýja gönguleiðabæklinginn sem Náttúruverndarráð hefur gefið út. Textinn er að hluta til nothæfur en breyta mætti nokkrum gönguleiðum og taka aðrar út. Leiðin úr Flugustaðadal í Víðidal er t.d. varasöm og mætti taka út. Skálinn í Geldingafelli er merktur inn á röngum stað. Hann er norðan við fjallið Geldingafell, lengra frá jöklinum og fyrir utan friðlandið. Bæta þarf nokkrum stikuðum gönguleiðum við, sem vantar í núverandi bæklingi. Einnig þarf að merkja nýju göngubrúna við Einstigi og skálann við Ásavatn í Eskifelli inn á kortið. Mjög æskilegt er að merkja einhver GPS-hnit inn á kortið á nokkrum lykilstöðum, til að auðvelda fólk að rata. Einnig væri æskilegt að gera greinarmun á léttum gönguleiðum við allra hæfi og erfiðum gönguleiðum sem krefjast sérstaks búnaðar eða þjálfunar (t.d. með því að nota mismunandi liti).

Annað fræðsluefni

- Búa til spjöld með hagnýtum upplýsingum um allar gönguleiðir (kort, lýsingu) og hafa þau aðgengileg í skálanum.

Gönguleiðakort:

- Búa til nýtt gönguleiðakort fyrir Lón, í mælikvarða 1 : 50.000 (í vinnslu).
- Setja mikilvæga gps-punkta inn á kortið.
- Flokka leiðir eftir erfiðleikastigi (merkja erfiðar leiðir t.d. með brotalínu eða punktalínu, eða með mismunandi litum)
- Merkja erfiðustu kafla einstakra gönguleiða sérstaklega inn á kortið (t.d. með brotalínu eða punktalínu).
- Taka hættulegar leiðir út af kortinu

Móta stefnu

- Móta stefnu um ýmis mál sem tengjast náttúruvernd (veiði, eld, tína blóm, steina, hvaða gönguleiðir á að merkja og hvernig, fræðsluskilti- hvar og hvernig)

- Koma umræðu af stað um “málun á steina”; fá álit landeigenda og annarra hagsmunaaðila á þessari aðferð
- Ræða landvörslu í byggð (finna fyirkomulag sem allir geta sætt sig við).

Vegir, brýr og áningarborð

- Setja e.t.v. upp áningaborð á Illakambi.
- Framtíðarverkefni: brúa Hnappadalsá og Víðidalsá eða að setja kláf á Víðidalsá. Mikið efni til brúargerðar er þegar til staðar í Víðidal og búið er að steypa brúarstöpla sitt hvoru megin við ána. Núverandi brúarstæði er þó líklega ekki sérstaklega vel valið. Stöplarnir eru rétt neðan við foss og stutt frá þeim stað, þar sem áin rennur fram úr frekar þróngu gljúfri. Væntanlega er þar frekar mikil hætta á jakastíflum.

Símasamband

GSM-samband vantar á nánast öllu svæðinu, NMT-samband er óáreiðanlegt og kerfið verður væntanlega fljóttlega tekið úr notkun. Tetra-kerfið, sem á að koma í staðinn fyrir gamla NMT-kerfið, nær eins og stendur einungis yfir líttinn hluta svæðisins. Því er brynt að þrýsta á Neyðarlínuna ohf. um að koma upp Tetra-sendum sem þjónusta þetta svæði. Ennþá betra væri að fá venjulegt GSM-samband á svæðinu, sem myndi gagnast miklu fleira fólki.

10.3 Áætlun um efniskostnað vegna landvörslu og vinnuframlag sjálfboðaliða sumarið 2010

Hér að neðan fylgja upplýsingar um kostnað við kaup á efni (stikum, málningu, fúavörn, nöglum og penslum). Einnig er gefið yfirlit yfir kostnað við ferðir og gistingu landvarða og sjálboðaliða.

Tafla 1: Gróf áætlun um efniskostnað við (endur)stikun gönguleiða.

Gróf áætlun um efniskostnað	Verð í kr.
<i>Stikun</i>	
400 stikur með gulan topp, 250 kr. stykkið	100.000
<i>Málun</i>	
Penslar + málning	um 10.000
Samtals	110.000

Tafla 2: Áætlað vinnuframlag sjálfboðaliða árið 2010 (miðað við 4-5 sjálfboðaliða)

Verkefni	Áætlaður vinnutími
Hlaða tröppur í Eskifelli	3 dagar
Lagfæra stíginn í Leiðartungum	1 dagur
Lagfæra aðgangsleiðina að Víðibrekkuskerjum (á þremur stöðum)	2 dagar
Endurstika leiðir	2 dagar
Flytja efni + önnur tilfallandi verkefni	1 dagur
Breikka stíginn í Gjögri	1 dagur
Samtals	10 dagar

Tafla 3: Áætlaður kostnaður við gerð og uppsetningu upplýsingaskiltta og bannmerkja.

Lýsing	Verð
2 bannmerki, um 5000 kr. hvert	10.000
Upplýsingaskilti, lítið 80x 100 sm (við Þórisdal)	45.000
Burðargrind	10.000
Upplýsingaskilti, stórt (við Kollumúlaveg, burðargrind til staðar)	75.000
Samtals	140.000

11 Viðaukar

11.1 Viðauki I: Skálar og tjaldsvæði í Lónsöræfum

Skálar

Kollumúlavatn – umsjónaraðili :

Ferðafélag Fljótsdalshéraðs

Gistirými: 22 svefnpokapláss

Sími: enginn

GPS staðsetning: 64°36.680 N / 15°08.750 V

Timburkamína til upphitunar

Gashellur til eldunar

Rafljós í skálanum (sólarsella)

Útikamar

Ekkert rennandi vatn í skálanum

Vatn sótt í á

Geldingafell – umsjónaraðili:

Ferðafélag Fjótsdalshéraðs

Gistirými: 16 svefnpokapláss

Sími: Enginn

GPS staðsetning: 64°41.690 N / 15°21.690 V

Timburkamína til upphitunar

Útikamar

Ekkert rennandi vatn í skálanum

Vatn sótt í á

Múlaskáli - staðsettur sunnan við

Kollumúla í Lónsöræfum – umsjónaraðili.

Ferðafélag Austur-Skaftafelssýslu

Um 40 mín. ganga er frá Illakambi að

skálanum. Skálinn var byggður 1984

Gistirými: 30 svefnpokapláss

Sérherbergi fyrir skálavörð/landvörð

Gaskæliskápur fyrir landvörð

Rafljós í skálanum (sólarsella)

Sími: 8549501

GPS staðsetning: 64°33.200 N / 15°09.077 V

Gashellur til eldunar

Gasofn til upphitunar

Vatnsklósett (úti)

Sturta (úti)

Rennandi vatn í skálanum

Krani/vaskur úti (ca. 50 m frá skálanum)

Grill

Múlakot – endurbyggður gangnamannakofi, um það bil 200m fyrir austan Múlaskála – umsjónaraðili: Gunnlaugur B. Ólafsson
 Gistirými: 12 svefnþokapláss
 Sími: enginn
 GPS-staðsetning: ?
 Gashellur til eldunar
 Gasofn til upphitunar
 Vatnsklósett (úti), vestan við Múlaskálann
 Ekkert rennandi vatn í skálanum
 Krani (úti) um 10 m frá skálanum

Upphitun: timburkamína
 Purrsalerni í byggingu
 Ekkert vatn er í gámunum
 Vatn: vaskur við þurrsalernið

Eskifell (Ásum) – tveir gámar við Ásavatn, vestan við Eskifell (að hluta til innréttar, ókláraðir).

Umsjónaraðili: Gunnlaugur B. Ólafsson
 Austan í Eskifelli eru bæjarrústir (í byggð 1836-1863)
 Gistirými: 12 svefnþokapláss + svefnloft (óklárað)
 Sími: enginn en á klettaás norðan við skálann er þokkalegt GSM-samband
 GPS-staðsetning: 64°28.509 N / 15°04.779 V
 Prímus til eldunar

Tjaldsvæði

Smiðjunes – fyrir utan friðlandið, á gönguleiðinni frá Stafafelli í Kollumúla, ± 7 km frá þjóðveginum.
 Umsjón: Gunnlaugur B. Ólafsson
 Vatnssalerni (húsið fauk í desember 2009; sjá mynd hér að ofan)
 Vaskar
 Áningarborð
 Rústir af bænum í Smiðjunesi (í byggð 1875-1892)

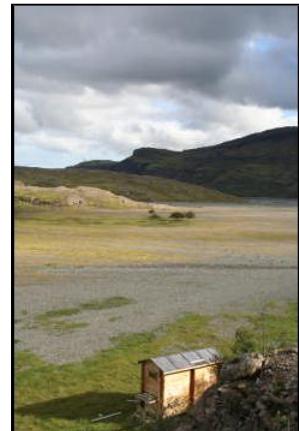
Eskifell – við Ásavatn, vestan við Eskifell; á gönguleiðinni frá Stafafelli í Kollumúla, ± 18 km frá þjóðveginum.

Umsjón: Gunnlaugur B. Ólafsson

Þurrsalerni í byggingu

Gámar með eldunaraðstöðu (prímus)

Vaskur við salernið

Keiluvellir – innst inn í Skyndidal, stutt frá sporði Lambatungnajökuls. Í deiliskipulagi fyrir friðlandið er gert ráð fyrir tjaldsvæði á Keiluvöllum en framkvæmdir eru ekki hafnar.

Grund í Víðidal – í Víðidal, austanmegin við Víðidalsá, stutt frá eyðibýlinu Grund (í byggð 1835-1897). Í deiliskipulagi fyrir friðlandið er gert ráð fyrir tjaldsvæði á Grund en ekki er búið að reisa nein mannvirkni.

Kollumúli – við skála Ferðafélags Austurskaftafellssýslu
Vatnsklósett
Vaskar
Eldunaraðstaða í skálanum

Ferðafélag Austur-Skaftafellssýslu veitir upplýsingar um Múlaskála og sér um bókanir í skálanum (vefsíða <http://www.gonguferdir.is>; netfang: ferdafelag@gonguferdir.is; S.699 1424).

Ferðafélag Fljótsdalshéraðs veitir upplýsingar um Egilssel við Kollumúlavatn og skálann við Geldingarfell og sér um bókanir í þessum skálum (vefsíða: netfang: ferdafelag@egilsstadir.is; S. 863 5813, á sumrin: S.860 1393).

Gunnlaugur B. Ólafsson veitir upplýsingar um Múlakot og skálann í Eskifelli og sér um bókanir í þessum skálum (vefsíða: <http://www.stafafell.is>; netfang: stafafell@stafafell.is; S. 5668587).

11.2 Viðauki II: Óskalistar yfir bækur og verkfæri sem landverðir fá til afnota

BÆKUR OG LANDAKORT

Pegar til staðar:

Sérkort Máls og Menningar, Stafafell-Berufjörður (1:100.000) = gönguleiðakort sem spannar svæðið Snæfell-Berufjörður-Mýrar-Lónsöræfi.

Ari Trausti Guðmundsson og Ragnar Th. Sigurðsson 2002: *Íslenskur jarðfræðilykill*. Mál og menning, Reykjavík

Jóhann Óli Hilmarsson 2000: *Íslenskur fuglavísir*. Iðunn, Reykjavík

Óskalisti yfir bækur, heimildir og annað fræðsluefni:

Arnbjörg Linda Jóhannsdóttir 1998: *Íslenskar lækningajurtir: söfnun þeirra, notkun og áhrif*. Íslensk náttúra 4. Mál og menning, Reykjavík.

Bradwell, Tom 2004: Annual Moraines and Summer Temperatures at Lambatungnajökull, Iceland. In: *Arctic, Antarctic, and Alpine Research*, Volume 36, Issue 4 (November), pp. 502–508.

Bradwell, Tom, Andrew Dugmore and David Sugden 2006: The Little Ice Age glacier maximum in Iceland and the North Atlantic Oscillation: evidence from Lambatungnajökull, southeast Iceland. In: *Boreas*, Volume 35, Number 1, pp. 61-80(20)

Helgi Torfason (1979) *Investigation into the structure of South-Eastern Iceland* [Ph.D thesis]. Liverpool, University of Liverpool.

Hjörleifur Guttormsson 1974: *Austfjarðafjöll*. Árbók Ferðafélags Íslands 1974. Reykjavík.

Hjörleifur Guttormsson 1993: *Við rætur Vatnajökuls : byggðir, fjöll og skriðjöklar*. Árbók Ferðafélags Íslands 1993. Reykjavík

Hörður Kristinsson 1998: *Plöntuhandbókin : blómplöntur og byrkningar*. Íslensk náttúra 2 Mál og menning, Reykjavík.

Jón Eyþórsson (ritstj.) 1937: *Austur-Skaftafelssýsla*. Árbók Ferðafélags Íslands 1937. Reykjavík.

Kristján Sæmundsson og Einar Gunnlaugsson 1999: *Íslenska steinabókin*; ljósmyndir Grétar Eiríksson. Mál og menning, Reykjavík.

Atlaskort LMÍ 1:100.000 (blað 105 Hamarsfjörður og blað 106 Hornafjörður) Staðfræðikort LMÍ 1:50.000 (2214 II og 2213 I+II).

VERKFÆRI

Pegar er til staðar:

- slaghamar
- skófla (ónýt)
- kæliskápur, sem virkar á gasi

-vinnugalli

Óskalisti yfir verkfæri og áhöld:

- plastílát til að geyma mat undir rúmi
- sleggja
- kúbein
- 2 álkarlar
- 3 skóflur
- hleðsluborvél
- haki
- hamar

2. VIÐAUKI. JÖKULSLÓÐ, JARÐFRAEÐISTÍGUR.

Geology trail to Skaftafellsjökull Glacier

1

1. Dikes

Look here for lines of rock protruding out of the nearby hillside. These rock walls are called basalt dikes, and in Icelandic are sometimes called *tröllahlöð*, or “walls piled by trolls”. Dikes form when basalt magma intrudes into bedrock fractures and then cools. As it cools, the basalt contracts and polygonal columns develop, always at right angles to any cooling surfaces. The heat in the magma weakens the surrounding rock, so that it later erodes away and leaves the harder dike behind. Dikes are very common in Iceland. Most of them are former magmatic channels, as you see here, and consist of basalt, Iceland's most common rock, or dolerite. Dikes can be very long, reaching dozens of kilometres in length. You may later want to look for other examples of dikes in gully walls up on Skaftafellsheiði heath.

2

2. Red stratum

The red layer, or stratum, that is visible in the slope above originated as a layer of soil during the Late Tertiary (the period from 23 to 1.64 million years ago). At that time, the local climate was more humid and the temperature considerably higher than it is now. Over time, significant weathering and chemical changes have taken place, breaking down the original minerals and producing new ones, such as clay minerals. The red colouring of such strata results from oxidation of the iron that was present, as happens when we see any iron rusting.

3

3. End moraine, 1904

In 1904, Skaftafellsjökull outlet glacier reached as far as here. You are now standing in a dry river bed where the Skaftafellsá river used to flow. There are various clues about the glacier's position in times past, for example narratives, historical maps and geological evidence. In 1903-1904 the Danes surveyed the whole of Iceland, and their maps show us the glacial positions at that time. The land between you and Skaftafellsjökull has gradu-

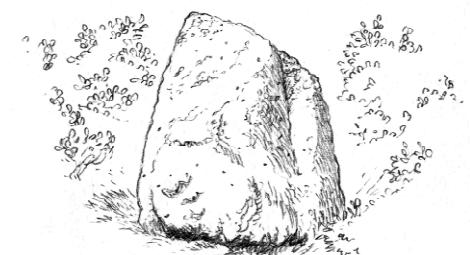
ally been exposed by the retreating ice, with a succession of plant species then moving in. Note that as you near the glacier, the vegetation becomes progressively less diverse and shorter.

4

4. Tuff

This large tuff boulder has not always been here. It fell from the hillside, where you can see the tuff deposit it came from. Can you spot the tuff there? Tuff is formed when a volcanic eruption takes place under water, including under glacial ice. When the rising magma comes into contact with cold water, it cools instantly. Steam explosions hurl bits of the material, called ash,

through the water and even into the air. Over time, this ash consolidates and hardens into what we call tuff.

5

5. “Explosion zone”

The rocks you can see on your left are no longer like they were when the glacier melted away from them. In 1969, road construction workers broke up the rocks with drills and explosives, and took material for an experimental flood protection dike where the slope ends below the Skaftafell farms. For the first time in history, people considered bridging the glacial rivers on the sand plains to the west, which till then had been a technical impossibility. In order to channel the rivers under such bridges during glacial outburst floods (*jökulhlaup*), dikes would have to be built. The experimental dikes below the farms proved their worth during the 1972 *jökulhlaup* in Skeiðará river, when local peo-

6

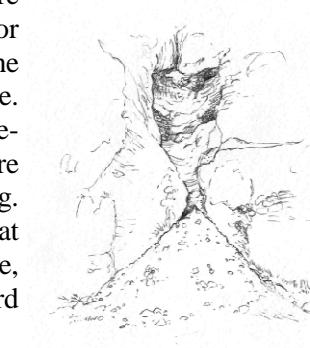
6 End moraine 1940

In 1940, the Skaftafellsjökull valley glacier had retreated to this point. On your right, you can see a vehicle track. Skaftafellsá river flowed there in 1940, while the snout of the glacier was just, on the other side of the moraine ridge. So far, you've walked about 500 m from where the glacier reached in 1904 (Post 3); thus, the glacier took 35 years to retreat 500 m. Although the ice in this tongue moves forward about half a metre per day, melting also occurs. In fact, the tongue has retreated very fast over the last 10 years, losing about 97 m in 2005 and about 27 m in 2006. The mass of ice in this outlet glacier, Skaftafellsjökull, measuring up to 300 m deep, is not at all motionless. When it has retreated farther, how deep do you think the valley will be that is left behind?

7

7. Frost weathering

Note the spherical cavity in the rock face. It is caused by frost weathering, whereby water enters small cracks and cavities in fractured or porous rocks and then freezes. Water is a very special substance, with the unique property of expanding when cooled below its freezing point. Since its volume thereby increases by 9%, the ice it is turning into exerts pressure on the walls of the cracks or cavities and breaks up the rock, causing it to crumble. Most of the screes on Icelandic mountain slopes are formed by frost weathering. Doesn't it seem strange that this soft, liquid substance, water, can shatter hard rock?

8. Basalt columns

If you look at the rock face above, you will observe some basalt columns in an arch. Basalt is a volcanic rock. While basaltic magma is cooling, it contracts into columns which frequently become hexagonal (with six sides and corners). Interestingly, nature often seeks to form hexagonal patterns; other examples are snow crystals and many cracks formed in drying mud. Basalt columns always meet a cooling surface at a right angle. That means they stand vertically in lava flows and sills, like the columns behind Svartifoss waterfall. In dikes, however, as you saw at Post 1, the columns lie horizontally.

tally, while in pillow lava they point towards the centre of each pillow.

8

9. Kettle holes

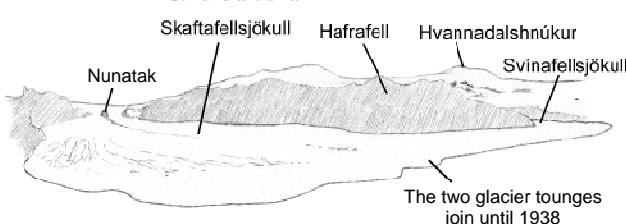
Now you are standing beside two kettle holes. Such holes are formed when blocks of ice break off from a glacier's snout and become covered by till (sediment pushed by the ice) or fluvoglacial deposits (sediment brought by glacial rivers). Eventually the ice will melt, leaving depressions which fill with water to form ponds. You can also see beautiful kettle holes at Post 12. Right in front of the snout of Skaftafellsjökull, you may even see examples of new kettle holes forming. Blocks of ice frequently become covered by sand and gravel there and

10

10. End moraine, 1980

In 1980, the Skaftafellsjökull glacier tongue had retreated to this point. The distance between Post 6, at the tongue's 1940 position, and the post where you are now standing is about 450 m, meaning that the glacier retreated 450 m in 40 years. The land you will be walking on from here to today's glacier tongue is even newer than where you have been walking up till now, i.e. until recently it was still under the glacier. This new land is quite flat, showing that the ice retreated quickly. How far do you think it is from here to the snout of the glacier? In the 11th century, the saga brothers Flosi and Þorgeir, living just to the south and north at Svínafell and Skaftafell, respectively, easily crossed over this area on their horses to visit each other. At that time, Iceland's glaciers were much smaller than they are today.

Milli Skarðanna (nunatak between mountain passes). Lateral moraines form on both sides of this nunatak, then combine below into a medial moraine (the dark

line running down below the nunatak).

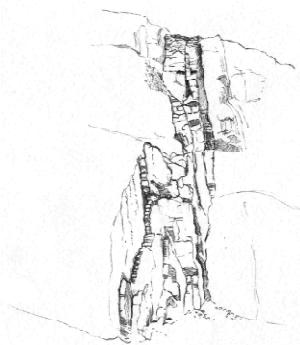
Hvannadalshnúkur, Iceland's highest mountain (2110 m), towers under its glacial cap above Hrafafell.

Towards the south, you may glimpse the Ingólfshöfði headland on the horizon.

13

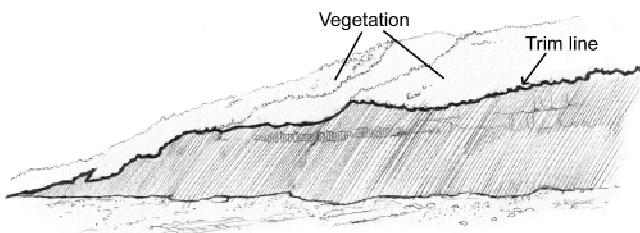
11. Dikes

Here you can see dikes, formed where magma hardened in rock fractures. In this case, the surrounding rock has not yet eroded away. Take note of the basalt columns lying horizontally in the fracture. As you go a bit farther, you will be able to see higher up in the fracture, where the surrounding rock has eroded and revealed the ends of columns. Are you surprised that the slope here is called *Loshellrar* (loose stone slabs)?

13. Trim line

The glacier tongue Skaftafellsjökull is measured every year, approximately at its middle. This provides additional information to that already mentioned, and indicates glacier thickness. Changes in thickness are also clear to the eye through the so-called trim line on the hillside. This line marks the thickness of Skaftafellsjökull in 1870, at the time when the Icelandic gla-

12. Joining of two outlet glaciers

From here, two outlet glaciers, Skaftafellsjökull and Svínafellsjökull, can be seen where they extend from the main icecaps. The mountain between the two glaciers is called Hrafafell. Until 1938, the two tongues joined and flowed together at Hrafafell, but afterwards they drew back and separated. Skaftafellsjökull itself is still divided in its upper parts by a ridge called *Skerið á*

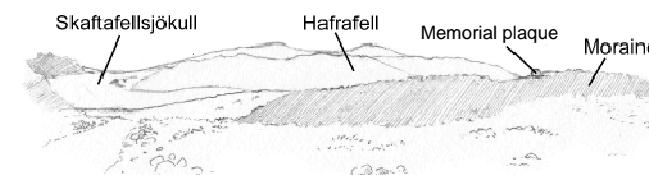
ciers had expanded the most. Where the ice has receded below this line, the vegetation is more barren. The borderline between the vegetation above and the barren rock below is called the trim line.

14

14. End moraine, 1934

In 1934, Skaftafellsjökull reached to here and formed this ridge of end moraine. End moraine can collect in

two different ways. When an outlet glacier is advancing, it pushes up a bank of gravel and rocks at its snout; when an outlet is stationary, ground moraine, lateral moraine and medial moraine gradually accumulate at the snout to form an end moraine. A large end moraine indicates that the glacier front has remained in the same place over a long period. A flat plain between two end moraines tells us that the glacier tongue retreated rapidly over the area between them. On the 1934 ridge, a plaque has been mounted on a boulder to commemorate two British students who lost their lives on Öræfajökull glacier in 1953.

Be careful!

It is unadvisable to get close to the glacier, because patches of quicksand often form near the edge of the ice. Also, especially during spring and autumn, rocks fall frequently from the steep slopes west of the glacier tongue.

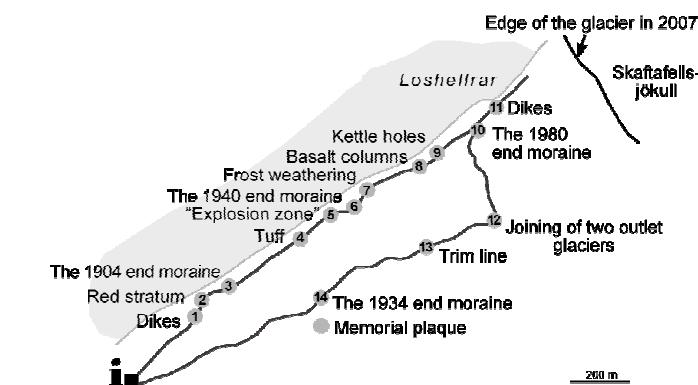
Dear guest,
Please help us to protect nature
in the national park!
Don't build cairns,
Don't damage geological formations,
Don't dislodge stones,
Don't pick flowers or damage vegetation,
Don't leave rubbish.
Thank you!

Selected references:

Ari Trausti Guðmundsson and Ragnar Th. Sigurðsson, 2002: *Íslenskur jarðfræðileykill. Mál og Menning*.
Þorleifur Einarsson, 1991: *Geology of Iceland: Rocks and landscape. Mál og Menning*.
Text: Hafdís Roysdóttir, Málfríður Ómarsdóttir, Helga Davids.
Illustrations: Froskur/Jean Posocco, 2007.
Map: Regína Hreinsdóttir, based on a map by Jean Posocco.

Leading to the Skaftafellsjökull outlet glacier, this is an educational trail on geology. It goes along the glacial outwash plain to the snout of the glacier and then loops back to the visitor centre. Along the trail there are 14 numbered posts. By matching the numbers on the trail posts with the numbers in this brochure and reading the entries, you will gain an insight into local geological formations. The land along the trail was covered by ice for a long time but has gradually reappeared since 1904, so you will find various geological features, including

dikes, coloured strata, kettle holes, moraines and former riverbeds. Skaftafellsjökull is a valley glacier serving as an outlet of the icecaps Öræfajökull and Vatnajökull, which is Europe's largest glacier. Since Skaftafellsjökull has retreated rapidly during past decades, clear changes show up in the landscape. Lagoons have formed where the glacier snout used to be, old river beds have dried up and new river beds have come into existence. The trail is about 3 km long and the walk takes about an hour. We hope you enjoy it!